

Rennäringen stärks på skogsbrukets bekostnad

veg (ÖP) Samerättsutredningens tolkning att skogarnas renskötselrätt ska betraktas som särskild rätt till fastighet om den skrivs in i skogseteslagen, förordnande om kvensers för skogsbrukarna i Härjedalen.

Då stärks rennäringens ställning på skogsbrukets bekostnad, menar Ove Jacobsson, skogschef på Mellanskog. I ett informations- och samrådsmöte kallat "Skogsbruk eller renskötsel" ordnade Mellanskogsföreningen Mellanskog i Svegs Folkets Hus i tisdags togs den nya samerättsutredningen upp till diskussion. Men innan dess informerade Bror Klockervold och Ove Jacobsson, båda Mellanskogs utredning, med tonfall på dess förslags konsekvenser för skogsägarna.

Omkring 60-tal skogsägare dök upp på Mellanskog ordnade ytterligare två träffar i Vemdalen och Ännäs nu i veckan. Ove Jacobsson och Klockervold är Mellanskogs representanter i landsrådet, en sammankomst av skogsägare från hela landskapet.

fram till att vissa förslag i den nya är alarmerande för de mindre skogsägarna. Visserligen säger man att de föreslagna förändringarna är gjorda för att skydda rennäringen mot skogsbruk som bedrivs i större skala, men vi befärar att våra medlemmar ändå kommer att hamna i kläm, säger Jacobsson.

"Varför slåss?"

Med utgångspunkt i det så kallade skattefjällsmålet har samerättsutredningen kommit fram till att skogarnas renskötselrätt är att anse som särskild rätt till fastighet. Detta kan innebära att markägarna får tåla inskränkningar i sitt skogsbruk till förmån för rennäringen utan att kunna kräva ersättning av berörd sameby eller av staten.

■ ■ – Markägare och samebyer är två små minoriteter här i Härjedalen. Det är sorgligt att vi ska behöva slåss med varandra, när vi egentligen borde hålla ihop. Men det kan aldrig bli några samförståndslösningar när myndigheterna från centralt håll agerar så klumpigt som de gör. Vi skogs-

Barbro Eriksdotter, skogsägare i Lillhärdal.

– Det är svårt att få ersättning för skador på förädlingsarna som det är. När renarna fejar hornen mot de unga träden blir det bara som ett met-spö kvar, säger Anders Östlund, skogsägare i Lillhärdal.

Mellanskog är också oroad av att samerättsutredningen föreslår utvidgad samråds-skyldighet för fastigheter större än 500 hektar. Skyldigheten innebär att markägaren måste ha klartecken från berörd sameby innan det går att avverka. Visserligen är reglerna så utformade att främst större jordbruk berörs men av erfarenhet säger sig Ove Jacobsson veta hur lätt politiker ändrar på regler väl de grundläggande reglerna blivit lag.

Mer byråkrati

Därför säger Mellanskog nej till samråds-skyldigheten, när den nu ännu bara är ett förslag.

På mötet togs också utredning "Fjällnära skog" upp. Där finns många förslag som innebär ökad byråkrati och försämringar för skogsägarna, menar Ove Jacobsson.

Skogsbrukarna Anders Östlund, Evert Persson och Barbro Eriksdotter från Lillhärdal är oroad inför framtiden. – Vi måste få ha några rättigheter kvar, säger Barbro.

skogsbilväg om skogsvårdsstyrelsen finner att det är lönsamt. Detta ska markägaren själv få avgöra, menar Mellan-

att markägaren innan en avverkning ska presentera en plan där avverkningens konsekvenser för andra intressen re-

kägare anlita advokat. Detta är och förblir en myndighetssuppgift. Vi vänder oss bestämt mot förslaget, säger

KONFLIKT = JORDBRUK/SKOGBRUK — REINDRIFT

INNLEDNING.

Litt om eiendomsforholdene før og nå.

Eiendomsforholdene i Rørosområdet knytter seg i meget stor grad til disposisjoner Røros kobberverk gjorde i sin aktive periode i området.

Da Røros Kobberverk startet sin virksomhet i 1644 var det med noen få unntak, bare statsallmenning. Dette er beskrevet og kan leses i Kobberverkets historie.

Etterhvert som Kobberverkets aktivitet økte og tilstrømmingen av mennesker som søkte arbeid her tiltok, ble det et økende behov for mat, slik at behovet for et aktivt jordbruk kom sterkt inn i bilde.

Som følge derav fikk vi bygseleiendommer. I begynnelsen var det bygsel bare på dyrket mark og der husene ble bygd. Senere ble også slåttmyrer bygslet.

Denne bruk av bygsel for dyrket mark og hustomter sammen med andre rettigheter med bruk av utmark, såsom vedhogst, beite for husdyr, mosetak og levering av kullved til Kobberverket, har i ettertid gitt hjemmel til eiendomsrett på det meste av arealet rundt Røros. Noe som igjen har medført at eiendomsinnehaverene mener å ha all rett på sin eiendom.

REINDRIFTEN OG DEN SAMISKE BEFOLKNINGS BRUK AV OMRADENE.

Det er helt klart dokumentert at allerede ved oppstarten av Røros Kobberverk på Røros, var tamreindrift godt etablert i området.

Disse mennesker og dyr bygger sine rettigheter på bruksrett opparbeidet gjennom generasjoners bruk.

Det var ingen problemer så lenge nesten alle arealer var statsallmenning.

Senere har det blitt et rettslig skille mellom de forskjellige brukergrupper.

Jordbruksbefolkningens bruk av arealene har gitt dem eiendomsrett.

Det samme har ikke skjedd for reindriftsbefolkningen. Noe som må kunne sies å være en klar forskjellsbehandling.

I en konflikt skulle ikke dette synes å ha noen betydning, men det har det dessverre.

Det har vist seg at våre domstoler har prioritert eiendomsrett i forhold til bruksrett.

DEN REELLE NÆRINGSKONFLIKT I ELDRE TID CA 1750-1950.

Jeg har allerede nevnt jordbrukets behov for forskjellige ressurser i utmarken. De mest vesentlige var; Utmarksslåtter som gjerne var myrområder eller gresskåser, dvs. de beste arealene for gressproduksjon. I tillegg var det behov for et intensivt bruk av utmarksbeite.

For å spe på vinterforet ble det samlet mose, lav, kvitkrull/reinlav og noe gulskinn om høsten. Dette tilskuddsfor ble kjørt frem til gårdene like før jul med hest og slede.

REINDRIFTEN'S ELLER REINEN'S BRUK AV RESSURSENE.

Det er i sommerhalvåret at reinen skal skape sin vekst og produksjon.

Først og sist på sommeren beiter reinen helst i bjerkeliene og på myrene for å nyttiggjøre seg de beste beitene.

Utover sommeren i juli trekker den høyere opp i fjellet av to grunner.

- 1) Beite blir utpå sommeren ferskere oppe i fjellet og
- 2) Insektplagen er mindre enn nede i skogen.

Dessuten skifter reinen pels på denne tiden slik at insektplagen kjennes ekstra ille for den akkurat i denne perioden.

Senhøsten og vinteren går reinen og beiter gammelt gress på myrene og mose (lav) i furuskogen og på fjellet.

Jordbruket fikk etterhvert større og større behov for å utnytte de samme arealene som reinen har beitat på gjennom generasjoner.

500
lt.
I begynnelsen var det ikke mange "sammenstøtene" mellom sauer og buesjere. Men etterhvert ble problemet større og større, og konflikten ble så stor at reinen i perioder ble presset bort fra de mest brukte områdene av jordbruksbefolkningen.

Jordbrukets intensive bruk av utmarken til beite for husdyr medførte gjerdehold for å beskytte innmarka. Gjerdeholdet ble godt ivaretatt av bøndene så lenge de hadde dyr på utmarksbeite.

Med det som ovenfor er nevnt kommer det klart frem at det var om bruken av utmarka at de største konfliktene var å finne.

JORDBRUKET I NYERE TID 1950 - 1990.

Vi har i denne perioden vært vitne til en enorm utvikling og endring i driften innen jordbruket.

Behovet har økt kraftig for mer fulldyrket jord. Det har derfor blitt mer dyrkede arealer mot tidligere utmarksbeite. Det har blitt fellessetrer og fellesbeiter, samt mye nydyrking i tilknytning til eksisterende gårdsbruk. (Utbyggingsbruk).

Ovennevnte har endret mye på konflikten mellom same og bonde. Det er nesten ikke husdyr på utmarksbeite lenger med unntak av sau.

Overgangen fra utmarksbeite til fellesbeite for husdyr har medført at bondens behov for gjerdehold har avtatt. Jordbruket har her ikke tatt hensyn til reindriften's behov.

Dette har bevirket at flere tusen mål er blitt fulldyrket uten at det har blitt satt opp gjerde for å beskytte avlingen mot dyr som enda bruker utmarka til beite.

For reindriften har det medført tap av myrområder som var av særlig viktighet for reinbeite. I tillegg er reindriften blitt påført erstatningsansvar for den skade som kan bli påført dyrket mark av beitende rein. Såsom nedtramping av avling, opptrækking av nysådd åker.

Reindriften blir gjort ansvarlig for den skade som rein kan påføre dyrket mark, uten at det blir stilt noe krav som gjerdehold til de som dyrker opp.

Reindriften blir ensidig pålagt ansvar som synes å være dem uvedkommende.

Den avtagende beitebruken av husdyr på utmark har medført at vedlikehold av eldre gjerder heller ikke blir holdt i hevd.

Jordbrukets behov for mose (lav) er ikke lenger til stede og har derfor ingen betydning.

UTVIKLINGEN I JORDBRUKET HAR SKAPT 2 NYE SITUASJONER BÅDE NEGATIVE OG POSITIVE.

1. Konflikten har flyttet seg fra utmarksarealene til dyrket mark.
Det positive ved det er at jordbruksdriften er blitt mer konsentrert og som følge derav burde det være enklere med gjerdehold for å beskytte dyrket mark mot rein.
2. Det negative ved dette er at viljen til å gjøre dette ikke er tilstede.

Etter mitt skjønn er en grunn til dette at grunneier ikke lenger har egne dyr på utmarksbeite. Men den viktigste årsak er nok at grunneier ikke er villig til å akseptere at reinen har beiterett på hans private utmarksgrunn.

Det som har er omtalt for den nyere tid er konflikten om sommerbeiteområdene i tiden mai til oktober.

Det er meget viktig å holde adskilt konflikt i sommerbeiteområdene og konflikt i vinterbeiteområdene.

År med normale vær og føreforhold for perioden november - april er reinen flyttet på vinterbeite til et annet område, hvor vi også tilsynelatende har store problemer.

Næringskonflikten burde etter mitt skjønn ha vært helt borte. Nå som jordbruket ikke lenger bruker mose (lav) som for til sine dyr.

Det som har skapt konflikten i vinterbeiteområdene er de kunstige beitegrensene som er satt i fjellet. På den ene siden er grensen trukket over det høyeste fjellpartiet, slik at det som er innenfor beiteområdet på den ene siden av fjellet er utenfor på den andre siden.

En løsning på dette kan være:

- a) Å utvide grensen til et naturlig skille for beiteområde med leie av tilstøtende område, eller ekspropriasjon av arealer til fordel for vinterbeite.
- b) Eller innskrenke arealene på den ene siden og flytte grensene den andre veien av fjellet.

Fritidsbebyggelse har skapt en ny type problemer. Den har gitt en annen form for utnyttelse av utmarken enn den tidligere tradisjonelle.

Særlig de siste 30 år har fritidsbebyggelsen i noen områder ført til sterk økning av ferdselen i noen deler av beiteområdene.

Denne fritidsbebyggelse var nesten uten styring inntil kommunen fikk sin generalplan. Denne plan gav kommunen en viss styringsmulighet, men det var fortsatt tatt for lite hensyn til reindriftens bruksbehov av utmarken.

Nå har kommunene fått pålegg om å utarbeide kommuneplaner hvor alles interesser skal sees i sammenheng.

I håp om at dette blir fulgt opp skulle det tilsi at en kan slippe nye konflikter i fremtiden.

REINDRIFT OG SKOGBRUK.

For våre beiteområder synes dette mer å være et oppkonstruert enn et reelt problem.

I mangel av argumenter mot reindriften har også skogen blitt trukket inn som et problem.

Den eneste skade som reinen kan gjøre på skogen, er om den blir jaget gjennom et plantefelt i minus 20°. Om så skulle skje så er det ihvertfall så sjelden at det ikke skulle tilsi noen særlig stor oppmerksomhet.

Det har mange ganger vært hevdet at rein har forårsaket store skader på skog, men det har vist seg i nesten alle saker at skadene hadde helt andre årsaker.

Som f.eks. soppangrep, snøskytte og en del skader på grunn av elg.

Noe skade kan rein ha forårsaket på ungskog i skogbandet på grunn av hornfeiling.

Skogdriften kan imidlertid føre til problemer for reindriften, særlig der hvor det blir større hogsflater.

Der vil snøen pakke seg slik at reinen har vanskeligheter med å sparke den bort når den skal beite.

KONKLUSJON OG FORSLAG TIL LØSNINGER.

Det viktigste synes å være at en får ryddet av veien en del tvil som hersker blant en del grunneiere vedr. rettsforholdet om retten til å beite med rein i utmarksområdene innenfor reinbeitedistriktets grenser som er i samsvar med Reindriftsloven på privat eiendom.

Når dette har blitt klart tror jeg at viljen til å få løst problemene blir mye større.

Myndighetene har vist en for svak holdning, ja til og med bidratt til å så tvil om rettsforholdene. Noe også domstolene har bidratt til. Loven synes her å være for svak juridisk for reindriftnæringen.

Den eneste løsning som synes å være mulig for å verne dyrket mark mot beitende rein er at det blir satt opp gjerder som må vedlikeholdes og ferister for veier, eller grunder.

Kostnadene kan fordeles mellom partene. For nydyrkningsjord bør Staten komme inn med støtteordninger.

Vedlikehold av gjerdar/ferister/grinder makter ikke rein-
driften å påta seg ansvaret for. Den har nok med sine egne
anlegg, gjerdar rundt slakteplasser, kalvmerkingsplasser og
spærregjerdar.

Det blir tilsammen mange mil med gjerdar som reindriften har
å vedlikeholde.

Derfor bør vedlikehold av gjerdar rundt dyrket mark hvile på
den enkelte grunneier.

Dersom det skulle komme andre områder som skal vernes for
reinbeite bør det løses på samme måte.

For vinterbeiteområdene må det tilstrebes å få til en best
mulig naturlig arrangering. Slik at grensene for beiteom-
rådene blir satt i naturlige daler som skiller terrenget
eller etter koter på kartet (eks. 750 eller 800 m).

Det synes å være helt uriktig å innskrenke arealene, da det
er kun reinen som kan utnytte disse beiteressurser.

Jeg vil også peke på at i vår umiddelbare nærhet har store
arealer som ikke blir nyttet av noen. Dette på grunn av at
de ikke er tilgjengelig for reinbeite grunnet gammel mot-
stand og eiendomsforhold.

Vedr. fritidsbebyggelse se ovennevnte kommentarer.

Dette skulle være de mest vesentlige av reelle konflikter
mellom reindrift og jordbruk i dag.

Mange av de problemer som finnes idag mellom reindrift/
jordbruk skyldes for det meste mangel på korrekt kunnskap
om rettsforholdene mellom de to næringen.

Disse konflikter synes å kunne løses av seg selv når retts-
forholdene mellom de to primærnæringene er blitt avklart.

Ivar Fjorstad

Riast/Hylling reinbeitedistrikt

För stort antal renar

Det finns allt för många renar i Handölsdalens och Mittådalens samebyar. Markerna blir överbetade och man slår undan grunden för kommande renskötare.

I januari ska lantbruksnämndens rennäringsdelegation åter ta upp frågan om det alltför stora antal renar i Handölsdalens och Mittådalens samebyar.

Vid ett möte ska man samla byarna och gå igenom problemen med dem. Men fortfarande finns inga som helst maktmedel från myndigheternas sida.

För ett par veckor sedan röstade oppositionen i riksdagen ner en socialdemokratisk motion som skulle ha givit möjlighet till tvångsätgärder.

Frågan om renantalet har alltid varit känslig, men har nu drivits till sin spets i Härjedalen på grund av konflikterna mellan samer och markägare.

I den så kallade rennäringsgruppen deltog samerepresentanterna själva i ett beslut att begära tvångsmedel.

I den nedröstade propositionen föreslogs därför dels införandet av vitesföreläggande för den som överskrider fastställt antal renar, dels att rennäringsdelegationen skulle få pengar att hantera den här frågan.

Markägarna klagat på att vi inte gör något, säger lantbruksnämndens ordförande Margareta Winberg.

Men sanningen är att vi efter nedröstningen inte kan göra något annat än att samtala.

Exakt hur stort renantalet är vet ingen, eftersom någon officiell renräkning inte gjorts.

Gränserna

överskrids

i tusental

– Men redan 1987 redovisade Handölsdalens sameby 9.000 djur, säger lappfogden Bengt Ekendahl.

– Sedan dess har byn inte velat göra någon redovisning, men vi vet att antalet fortsatt att öka. Och byn har tillstånd till 6.000 renar.

Mittådalens sameby redovisade för 1989 9.300 renar, men har tillstånd till 5.000 djur.

– Problemet är att det här inte går i längden, säger Bengt Ekendahl.

– Markerna blir så överbetade att grunden för rennäringen slås sönder. Det blir heller inget kvar till nästa generation renägare. Det här är rennäringens ödesfråga.

– Många samer är fullt medvetna om det läget, säger Margareta Winberg.

– Därför var de själva med på att skapa vitesföreläggande och tvångsmedel.

– Bekymret är bara att även om en by är med på noterna, fungerar demokratin och röstantalet efter hur många renar man har. Det är svårt att besluta i en fråga som handlar om rubbade maktbalanser.

Man måste alltså på något sätt hitta en modell för hur utslaktningen ska ske.

Tvångsslakt! löd det beslut som togs av länsstyrelsen i somras. Men det genomfördes aldrig.

Dessutom gäller tvångsslakt enbart för renar som påträffas på "förbjuden mark", till exempel på låglandet under sommarens fjällbete.

– Tvångsslakt är heller inget medel mot det stora antalet övertaliga renar vi har, säger Margareta Winberg.

– På det sättet skulle man kanske kunna slakta något hundratal djur, men här handlar det om flera tusen renar.

Rennäringsdelegationen talar alltså med tuffa ord.

Men samtidigt är man medveten om samernas stora svårigheter.

Redan i dag är det besvärligt att sälja renköttet. Enbart av det skälet skulle en utslaktning inte gå att genomföra.

– Andå vet vi att södra Sverige skriker efter renkött, men inte kan få tag i det, säger Margareta Winberg.

– Man måste alltså göra något åt den nuvarande marknadsföringen, om det finns någon.

Slakterikapacitet, antalet besiktningsskötare och möjligheten att fördela inkomst över flera år utgör andra hinder för den renägare som vill minska sin stam.

Det finns alltså en rad hinder, som vart och ett för sig bidrar till att konservera ett högt renantal.

Vid mötet i januari ska man gå igenom de här problemen. Göran Sunström

JUL TILL

HÄ

Hyacint och en grön växt i vit korg.

39:-

Hyacint och primula med dekoration i korg.

59:-

TTA0202 4 i 43 gus

sameupprop

SAMERNAS UNGDOMSFÖRBUND VADJAR TILL
ALLMÄNHETEN OM HJÄLP
GÄLLIVARE (TT)

Saminuorra, svenska samernas
riksungdomsförbund, vädjar till
allmänheten för att stoppa en
hotande rättsprocess i Härjedalen.

- Hjälp oss, vi förlorar vårt land,
skriver Saminuorra i uppropet.

Skogsbolagen MoDo, Stora och
Korsnäs förbereder en rättsprocess
om samernas sedvanerätt till
betesmarker i Härjedalen. Enligt
planerna ska stämningsansökan lämnas
in under hösten.

Konflikterna mellan samer och
markägare gäller främst rätten till
vinterbete. Enligt renbeteslagen
från 1886 har samerna rätt att utan
avtal med vederbörande markägare
uppehålla sig vintertid med sina
renar såväl på statlig som på
enskild mark utanför
renbetesfjällen. Utan denna rätt kan
ingen renskötsel bedrivas i
Härjedalen, fastslår Saminuorra.

- Nu gäller det att vi mobiliserar
gemensamma krafter mot denna process
som i framtiden kan komma att få
förödande konsekvenser för oss alla.
Vi har inte råd att stå som passiva
åskådare och se hur vi mister vårt
land, bit för bit.

Med uppropet följer färdigtryckta
kort med uppmaningen att
skogsbolagen skall avstå från en
rättsprocess. Korten är adresserade
till MoDo, Stora och Korsnäs.
900912-1438

Undersökning visar

Gelle Davslad

70-10-06

Samerna har stort stöd

UMEÅ (TT)

Samernas nationalråd avisar regeringens förslag om ändringar i rennäringslagen och skogsbruket i fjällnära skogar.

— Vi vill ha en enhetlig samepolitik, säger ordförande i Svenska samernas riksförbund (SSR) Ingvar Åhren till TT.

Åhren kommenterade på fredagen propositionen tillsammans med SSR:s vice ordförande Lars Anders Baer och förbundsjuristen Jörgen Bohlin.

De tre är kritiska till att samefrågorna har splittrats upp och anser att det finns underlag för

en samlad bedömning i samiska rätts- och minoritetsfrågor.

— Att regeringen inte har lagt fram ett samlat förslag till riksdagen skapar osäkerhet hos den samiska befolkningen men också hos beslutsfattarna, säger Åhren.

Han anser att det förslag regeringen nu lägger fram begränsar sig till rennäringsens rättsliga ställning. Övriga frågor i same-rättsutredningen, som exempelvis införandet av en ny samelag och ett folkvalt samiskt organ, Sametinget, är fortfarande inte klara.

Samernas nationalråd presenterade också på fredagen den första opinionsundersökningen av attityderna mot samerna. Un-

dersökningen visar att de flesta av de omkring 900 tillfrågade svenskarna står på samernas sida i de stridbara frågorna.

62 procent anser att samerna skall ha rätt att stoppa skogsbruk och annan verksamhet i områden där samerna bedriver renskötsel. 67 procent anser att samerna skall äga de områden där de av tradition bedrivit renskötsel. Hela 80 procent anser att Sverige har en skyldighet att ekonomiskt stödja samerna och deras kultur.

I undersökningen, som genomförts av Skandinavisk opinion AB, framgår också att personer bosatta i Norrland är mer kritiska till samerna.

det. Tingsrätten bedömde misshandeln som ringa och utdömde därför inte fängelsestraff utan böter. Rätten motiverade denna bedömning med att den åtalade inte kan anses ha haft uppsåt att tillfoga så allvarliga skador. Det faktum att den åtalade är intagen för vård enligt lagen om vård av missbrukare gjorde det också mer lämpligt med påföljden böter.

Arlandas tredje landningsbana av riksbetydelse

Sveg (LT). Kommunstyrelsens arbetsutskott i Härjedalen har beslutat uttala tillkomsten av en tredje landningsbana på Arlanda, liksom en förbättrad transfertrafik till Stockholms city är en fråga av stor regionalpolitisk betydelse för landet i sin helhet. Äu motsätter sig även all inskränkning av regionalflyget.

Äu beslutade också att inte vidta några åtgärder för att återuppta en verksamheten med allmän tvättstuga vid älderdoms hemmet Mobacka i Lillhårdal. Man rekommenderar också Svegs Tvätt att ordna inlämningsställe för tvätt i Lillhårdal.

Remmens bygdegårdsförening beviljades ett driftbidrag på 11.000 kr. Kolsätts bygdegårdsförening fick 8.000 kr i driftbidrag. Lillhårdals Folkets husförening 53.000 kr. Servsjöns byalag 6.000 kr.

Östansjö byalag beviljades ett driftbidrag på 15.000 kr till sin bystuga och fick dessutom ett bidrag på 12.000 kr till nya myntautomater i tvättstugan samt till flaggstång. Ett driftbidrag på 6.000 kr fick Vemhåns tvättstugeförening och 5.000 kr fick Kolsätts bad- och tvättstugeförening.

SKRAMMER ORTSBORN

Sveg (LT) - Vi är rädda för att Ljusnans vatten ska förstöras och vi är besvikna på kommunen som inte tidigt gick ut och informerade om sina planer på ett avfallsupplag vid Risön. Och med tanke på hur kommunen tidigare har skött sina soptippar kan man vara ängslig inför framtiden.

Det var åsikter som framfördes av orsbofölkningen när koncessionsnämnden för miljöskydd i går besökte Härjedalen för att ta del av kommunens planer på avfallsupplaget vid Risön cirka en och en halv mil öster om Sveg.

Länsstyrelsen har tidigare för sin del sagt ja till projektet. Därefter har Bengt Svensson i Långtjärn, en av de närmaste grannarna till Risön, och Tommy Rytter, Älvros, överklagat länsstyrelsens beslut.

Svensson och Rytter har delvis också fått naturvårdsverket

på sin sida. Naturvårdsverket tycker att kommunen ska försöka hitta någon lämpligare plats för avfallsupplaget.

Bengt Svensson tyckte att Risön var helt fel ställe för ett avfallsupplag och var rädd för att det urlakade vattnet skulle rinna ut i Ljusnan.

Han sa också att det är kostnaderna för soptransporterna som varit vägledande för kommunen i valet av Risön. Bengt Svensson menade dessutom att koncessionsnämnden borde gå på naturvårdsverkets utlåtande.

Vattnet i Ljusnan är redan ganska smutsigt och hur ska det då inte bli när det blir en avfallsanläggning i närheten, sa Johan Nilsson från Älvros.

Har kommunen inget ansvar för kommande generationer och vattentäkten i Älvros, som ligger bara 100 meter från Ljusnan kan komma att förstöras, menade han.

Sven Elfqvist, en annan Älvrosbo, var också rädd för att byns vattentäkt skulle komma att förstöras.

Kommunens konsult i landet Sölve Widenbrandt däremot menade att Risön är det bästa alternativet i svegsbygden för en ny avfallsanläggning.

Widenbrandt berättade bland annat att kommunen låtit undersöka flera olika områden både söder, öster och väster om Sveg. Genomgående för de alternativa platserna var att det var dåligt med täckmassor och i något fall var det risk för vindspridning av soporna.

Han sa att Lakvattnet inte blir mätbart i Ljusnan utan att det till stora delar är nedbrutet innan det kommer dit.

□ MINSKAT AVFALL

Kommunens representanter framhöll att avfallsmängderna kommer att minska i framtiden och man räknar med att såväl avfalls- som industrisoporna ska bli återvinningsbara upp till 75 procent.

Det innebär mindre miljöförstöring och minskad deponering sa Widenbrandt.

Leif Eriksson

Renbetesprocessen har börjat

Sveg (LT) Den stora processen om rätt till vinterbete av ren i Härjedalen har nu startat. Levanders advokatbyrå i Falun och LRF Konsult i Östersund har fått fullmakter från ett stort antal markägare, från Stora Skog, MoDo och Korån, att föra en eventuell process om rätten till vinterbete mot fem samebyar.

Ett brev har i dagarna gått ut till Idre, Tännäs, Mittådalens, Handölsdalens och Tåssåsens samebyar. De juridiska ombuden avkräver i det brevet samebyarna en precisering av markanspråken för vinterbete

av ren. Svaret vill juristerna ha senast till midsommar och om någon sameby inte svarar tas det som att man hävdar rätt till vinterbete i enlighet med tidigare kray. Dessa krav omfattar hela Härjedalen med reservområden i Hälsingland och Dalarna.

Karl-Erik Mårtensson är ordförande i Härjedalens markägareförening och han berättar att det planerade stormötet i början på juni nu kommer att skjutas på en månad.

Det är bättre att avvakta svaret från samebyarna först, för då vet markägarna vad man har att ta ställning till.

Det här är processen som enligt en del kommer att ta många år i anspråk. Landshövding

Sven Heurgren har hävdatt att det kan ta uppemot 30 år, medan det finns tingsrättsdomare som ansett att det bör gå tämligen fort. En sak är dock alla överens om och det är att tvisten bara kan biläggas av svensk domstol. Landshövdingen har försökt att få regeringen att inrätta en så kallad "gränskommission" för att lösa tvisten, men vare sig regeringen eller justitieministern har nappat på den idén.

Trots att markägarna nu tagit första steget mot en process, så finns hela tiden möjlighet att åstadkomma en förlikning om parterna kan komma överens under resans gång.

Bertil Andersson

□ Koncessionsnämnden för miljöskydd avslutade Svags syn vid Risön mellan Sveg och Älvros. Det är Härjedalens kommun vill förlägga sitt nya avfallsupplag

Avgiftsfri månad på daghem slopas

Hedeviken (LT) Socialnämnden i Härjedalens kommun har föreslagit att den avgiftsfria månaden, motsvarande den månad när barnen inte är på daghem, ska slopas. I praktiken betyder det en taxehöjning på drygt nio procent. Förslaget ska gälla från och med den första juli i år och därmed går årets fria månad upp i rök.

Detta har upprört en del föräldrar i Härjedalen. Hedevikens kvinnoklubb fick på sitt möte i går kväll en begäran att också den här frågan skulle tas upp.

Det är skamligt och smaklöst av socialnämnden att på det här sättet via ett

brev från barninspektören en månad semestern slänga en på tusenlappen eller ansiktet på oss föräldrar som begär barnen.

Kvinnoklubben vill att lämna en skrivelse till kommunstyrelsen i Härjedalen, bland annat ska påminna om att föräldrar tvingas betala daghem under en tid när de ha barnen på daghem. De som har sina kommunala daghem angett vilken månad semester.

Många barnfamiljer redan planerat sin semester till plats, tid och mi.

178-90

Avgränsning av rennäringens intresseområden

1. Inledning

Utgångspunkten för vår analys av hur rennäringens intresseområden bör preciseras utgörs av naturresurslagen kap 2:5.

"Mark- och vattenområden som har betydelse för rennäring en.....skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringens bedrivande.

Områden som är av riksintresse för rennäringen... skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket."

I arbetet med att beskriva rennäringens markanvändningsintressen har två olika redovisningsbehov vuxit fram:

- * **funktionsbeskrivning** dvs beskrivning i karta och text av hur renskötelsen bedrivs inom ett område, vanligen en sameby. De markanvändningsredovisningar som nu tas fram inom landets samebyar är exempel på funktionsbeskrivningar. Den redovisning Rautasvuomas sameby nyligen utarbetat av byns höstflyttning förbi Kiruna tätort är ett annat exempel på funktionsbeskrivning.
- * **intresseområdesavgränsning** dvs redovisning av vilka geografiska områden som är särskilt viktiga för rennäringen inom en sameby. I en intresseområdesavgränsning har driftsförloppet således skalats bort och "omvandlats" till geografiska termer. I de fall naturresurslagen(NRL) talar om skyddsbehov och riksintressen förutsätts att dessa preciseras i geografiska termer; NRL bygger således på att intresseområdesavgränsningar kan presenteras.

Ansvar för precisering av rennäringens skyddsbehov enligt NRL åvilar staten, i första hand lantbruksstyrelsen. Samebyarna har enligt NRL inga sådana förpliktelser; däremot ligger det självfallet i samebyarnas intresse att de för renskötelsen viktigaste områdena får ett starkt skydd. I praktiken är det därför naturligt att preciseringen av rennäringens skyddsbehov (inkl preciseringen av riksintressen) sker i samråd med rensötselutövarna.

2. Några utgångspunkter för intresseområdesavgränsningar inom renskötelsen

Vid preciseringen av rennäringens skyddsbehov är vissa utgångspunkter särskilt viktiga att hålla i minnet. En sådan viktig utgångspunkt är att det i rennäringens fall ytterst

är en verksamhet, inte vissa objekt som skall skyddas. Rennäringen skiljer sig på den punkten från andra bevarandebestånden t ex naturvård och kulturminnesvård där skyddet på ett enklare sätt kan knytas till bestämda geografiska områden eller objekt. Viktigt är också att rennäringen, till skillnad från flera andra riksintressen, utgör näringsunderlag för en bestämd grupp människor, de rensötande samerna liksom den även utgör kulturell bas för hela den samiska befolkningsgruppen.

Slutligen är det viktigt att komma ihåg att rennäringen ständigt tvingas anpassa sig till bl a skogsbrukets markanvändning och till det samhällsbyggande som kontinuerligt pågår inom renskötselområdet; det medför att rennäringens intresseområdesavgränsningar följaktligen också är underkastade viss kontinuerlig förändring. Det innebär att rennäringens skyddsbehov inte går att redovisa uttömmande på förhand. För övrigt har lantbruksverket idag inte tillräckligtvis de resurser som en sådan uttömmande redovisning skulle kräva.

Utöver ovanstående principiella markeringar måste på arbetet med att redovisa rennäringens intresseområden även anläggas en del praktiska synpunkter. Exempelvis måste de termer som skall användas vid redovisningen av rennäringens intresseområden väljas så att de tydligt uttrycker att rennäringen också är beroende av stora områden utanför de utpekade. Antalet kategorier får inte bli för stort, högst tre till fyra och deras innebörd måste vara någolunda lätta att förstå också av utomstående.

Intresseområdesavgränsning innehåller flera besvärliga moment. (1) Vilken uppläggning som än väljs går det inte att komma ifrån det besvärliga faktum att intresseområdesavgränsning enligt NRL innebär en prioritering; prioritering är alltid en grannlaga uppgift. (2) "Omvandlingen" från funktionsbeskrivning till intresseområdesavgränsning är komplicerad också av det skälet att tidsfaktorn (redovisning av olika årstidsland, flyttningsrörelser etc) måste skalas bort om redovisningen skall bli någolunda överskådlig. Möjligheten att få en djupare förståelse för rennäringens sätt att använda sina marker går därmed i hög grad förlorad. (3) En tredje svårhanterlig omständighet är, som redan påpekats, det förhållandet att rennärining står i starkt beroendeförhållande till andra markanvändare och att rennäringens markanvändning därför blir instabil, rennäringens intresseområden "flyttar på sig".

Slutligen skall påpekas att de markområden som är nödvändiga för rennäringens, och därmed samekulturens, fortbestånd är folkrättsligt skyddade. Dessa områden, om än svåra att peka ut, kan därför sägas ha det allra starkaste skyddet av de riksintressanta områdena. (jfr "Samerätt och sameting" SOU 1989:41 sid 269).

3. Förslag till modell för intresseområdesavgränsningar

Begreppsapparat

Intresseområdesavgränsningarna (inkl redovisning av riksintressen) föreslås utgå från en indelning i tre områdeskategorier: kärnområden, strategiska platser och dynamiska faktorer/funktionskrav.

De tre områdeskategorierna föreslås definieras enligt följande:

- * Kärnområde är område som utgör kraftcentrum i samebyn. Sådana områden behöver skyddas därför att de har en total kvalitet som har avgörande betydelse för möjligheterna att varaktigt bedriva renskötsel inom samebyn. De tillfredsställer renens behov av betesro och utrymme. Dessa områden - de kan vara ett eller flera inom en sameby - nyttjas för att hålla renen stationär inom såväl åretruntmarker som inom vinterbetesmarkerna de tider detta är nödvändigt.
- * Med strategiska platser avses områden/objekt som behöver skyddas för att renskötseln skall klara nödvändiga förflyttningar - rörelser - mellan olika kärnområden eller från kärnområden till andra betesområden. Även områden som behövs för renhjordens reproduktion - plats för kalvning - bör definitionsmässigt gå under beteckningen strategisk plats. Exempel på strategiska platser är:
 - flyttstråk
 - flyttled
 - vadställe
 - kalvningsplats
 - övernattningshage
- * Dynamiska faktorer/funktionskrav avser hänsyn, utöver ovannämnda, som måste tas för att möjliggöra en fungerande renskötsel. Kärnområden och strategiska platser är områden som har sådana absoluta värden att de ger livsrum (utrymme) för renen. Därutöver finns områden som inte är lika enkla att peka ut men som fyller viktiga funktioner i det praktiska renskötselarbetet och som därmed också har ett högt skyddsvärde. De tillgodoser basala behov i en fungerande renskötsel. Tillgången på funktioner som behöver beaktas är tex
 - "baula" (breda öppna skogsklädda dalar med jämnsnittande sidor och gles björkskog)
 - "bauna" (låg, jämn fjällhöjd; sidesluttningar beväxta med småbjörk)
 - "guolphe"
 - "vaijja"
 - "vaellie"
 - etc

Alla "baula" etc är inte betydelsefulla; deras betydelse förändras också från tid till annan beroende på förändringar i markanvändningen. Vid större ingrepp, förändringar i markanvändningen, måste effekterna på dessa dynamiska faktor er åskådliggöras. Det görs företrädesvis i någon form av konsekvensanalys.

Redovisningsformer

"Kärnområden" och "strategiska plater" undergår vanligen inga snabba förändringar och bör med någolunda säkerhet kunna redovisas med fem års framförhållning. De dynamiska faktorerna är däremot, som framgår av ovanstående endast delvis möjliga att redovisa på förhand; här måste redovisningen kompletteras när den konkreta hotbilden föreligger. Den kompletterande redovisningen föreslås ske i form av konsekvensanalys vilket även ger möjlighet att förmedla en helhetsbild av hur en föreslagen förändring av markanvändningen påverkar renskötseln i samebyn. Redovisningen av rennäringens intresseområden kommer följaktligen att ske på två olika sätt:

- * Översiktlig redovisning av rennäringens intresseområden inkl redovisning av riksintressen
- * Konsekvensanalyser i anslutning till större expolateringsföretag eller andra långtgående förändringar av markanvändningen.

4. Hur kommer rennäringens intresseredovisningar in i den kommunala planeringen?

Avsikten med intresseområdesredovisningar är att så tydligt som möjligt redovisa rennäringens skyddsbehov inför avvägningar mot andra markanvändningsanspråk. I första hand sker dessa avvägningar inom ramen för den kommunala översiktliga planeringen. Från statens sida är det främst länsstyrelsen som skall bevaka att olika riksintressen beaktas i den kommunala planeringen.

För att intresseområdesredovisningarna skall bli till reell nytta för rennäringen måste materialet bli väl känt bland såväl kommunala planerare som statliga tjänstemän. Här kan lantbruksverket som sektorsföreträdare för rennäringen spela en viktig roll. Rennäringens dynamiska karaktär m fl faktorer motiverar att den skriftliga redovisningarna kompletteras med muntliga samråd mellan företrädare för kommuner och samebyar. Det utgör ett naturligt tillfälle att utveckla och belysa rennäringens arbetsvillkor och markanvändningsbehov. Samebyarna egna funktionsbeskrivningar (markanvändningssredovisningar) är en lämplig utgångspunkt vid dessa samråd. För övrigt är det viktigt att intresseområdesavgränsningarna inte läses fristående utan att samebyarnas markanvändningsredovisningar alltid beaktas i den

kommunala planeringen. I verkligheten är det ofta kraften i argumentationen, inte skyddsregler som styr beslutsfattandet.

5. Hur går vi vidare?

Inom "riksintressegruppen" anser vi oss med ovanstående ha redovisat en teoretisk modell för riksintresseredovisning som bör vara möjlig att testa på några praktikfall. Vi avser att gå vidare och i samarbete med rennäringsenheterna pröva modellen på en till två samebyar i varje län.

Ingvar Åhren

Bo Löwendahl

Lars Göran Brandt

SSR

LN AC-LÄN

Renskötselrätt kräver strikt bevisföring

Vid ett diskussionsammanträde på länsstyrelsen i Umeå den 25 januari 1991, behandlades frågor om problemen med strörenar och otillåten vistelse av renar utanför de områden som anses innefattas i respektive samebyars renbetes-rätt. Vid sammanträdet noterades samtliga intresseförträdare, även samernas representanter, att renar i betydande antal uppehåller sig inom områden och på tider då renskötsel ej är tillåten där. Efter ett avbrott i sammanträdet, med interdiskussion mellan bl.a. länsstyrelsen och samerna, deklarerade samernas företrädare att man från renägarnas sida var beredda att vidtaga åtgärder för att förbättra situationen. Från länsstyrelsens sida klargjordes otvetydigt att tvångssläkt skulle illgripas om problemen kvarstod under sommaren 1991.

Undertecknad deltog i ovan nämnda sammanträde, främst för att hålla mig själv och Jägarnas Riksförbund-Landsbygdens Jägarare informerade om problemsituationen och vilka förutsättningar som förelåg till problemlösning. I samband med diskussionen om samernas renskötselrätt nämnde jag att grunden för densamma var att hänföra till urminnes hävd (sedvanerätt). Denna min notering har synbart vållat missförstånd både i fråga om vad jag avsåg med att nämna urminnes hävd och vad begreppet urminnes hävd i realiteten innebär. I förevarande situationen finner jag anledning till ett förtydligande av den reella innebörden av begreppet urminnes hävd.

Nyttjanderätt till mark (fast egendom) kan i huvudsak grunda sig på något av följande rättsförhållanden.

1. Äganderätt.
 2. Upplåtelse (hyra, arrende, servitut m.fl. upplåtelseformer).
 3. Urminnes hävd (sedvanerätt).
- Äganderätt:**
Ägaren till jord (fastighetsägare) kan alltid styrka sin rätt genom åtkomsthändingar och registrerat lagfartsbevis.

Upplåtelse:
Vid upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom finns det som regel någon form av upplåtelsehandling (kontrakt etc) varmed nyttjanderättshavaren kan styrka sin rätt. Vid s.k. lägenhetsarrenden kan muntliga avtal förekomma.

Urminnes hävd (sedvanerätt):
Urminnes hävd kan under vissa förhållanden utgöra grund för att nyttja annan tillhörig mark. Den

FOTO: THURE LUNDSTRÖM

som utnyttjar annans mark under åberopande av urminnes hävd (sedvanerätt) har *alltid* strikt svar att i varje särskilt fall bevisa att urminnes hävd föreligger. Kan han det ej – föreligger ingen sådan rätt.

Vad som erfordras för att styrka att urminnes hävd föreligger, framgår av jordabalken 15:1 i dess äldre lydelse där följande stadgas: "Det är urminnes hävd: där man någon fast egendom eller rättighet i så lång tid okvald och ohindrad besuttit, nyttjat och brukat haver, att ingen minnes, eller av sanna sago vet, huru hans förfäder, eller fångesmän först därtill komne äro".

Angående beviskraven för urminnes hävds tillämpbarhet, stadgas följande i samma lag 15:4 "Förebär någon urminnes hävd, som klandrad varder; vise då med gamla och laggilla brev och skrifter, eller trovärdiga män, de där om orten väl kunniga äro, och på ed sin vittna kunna, att de varken själva veta, eller av andra hört, någon tid annorlunda varit hava. Gitter han det ej; vare då den hävd utan kraft och verkan".

Nyttjanderätt som har sin grund i urminnes hävd, måste kunna styrkas med fullgod bevisning, samtidigt som en i huvudsak obruten kontinuitet i hävden (markutnyttjande) måste föreligga. En urminnes hävd som utslocknat på grund av uteliven hävd (en längre tids uppehåll i utnyttjandet) kan inte upphävas och på nytt åberopas som laga grund för framtida nyttjanderätt.

Rennäringslagen är en tillämpningslag som reglerar rensköt-

sels praktiska tillämpning. Rennäringslagen reglerar således inte de civilrättsliga grunderna för nyttjanderätt av fast egendom som befinner sig i annan persons ägo. Äganderätt och nyttjanderätt till fast egendom är lagreglerad i jordabalken. Detta gäller även sådan nyttjanderätt som åberopas med stöd av urminnes hävd. Först i det fall en nyttjanderätt enligt jordabalken kan styrkas, kan en tillämpningslag som rennäringslagen komma till utnyttjande som styrmedel för den praktiska verksamhetens genomförande. I sig själv kan inte rennäringslagen inkräkta på enskilda jordägarens exklusiva rätt att själv okränkt råda över sin egen mark. Som redan nämnts erfordras här för att någon form av nyttjanderätt enligt jordabalken kan styrkas. Detta framgår även av rennäringslagen 3 §, där det klart anges som förutsättning för lagens tillämpning att renskötsel "av älder bedrivs" på den mark renskötseln avser. På mark där det inte kan styrkas att renskötsel "av älder bedrivs" gäller inte rennäringslagen och där får heller ingen renskötsel bedrivas. Detta gäller även i förekommande fall förekomst av s.k. strörenar.

I det fall särskilda avtal om renskötselrätt träffats mellan renägare och berörda jordägare är sådant avtal gällande. Har sådant avtal träffats, är grunderna för framtida åberopande av urminnes hävd utsläckta.

Det framstår som självklart att gällande lagstiftning skall efterföljas. Härvid utgör inte renskötseln något undantag. Befinnes lagstiftning, eller myndighets be-

slut, vara motstridig överordnad lagstiftning, skall den överordnade lagstiftningen vara gällande. Enskild rätt har ett klart avgivet skydd i såväl internationella rättsregler som svensk grundlag. Inskränkningar och intrång i enskild äganderätt får därför inte införas genom ändringar av en tillämpningslag.

Med beaktande av dessa rättsgrunder avströkte Jägarnas Riksförbund-Landsbygdens Jägarare samerättsutredningens förslag till ändring av rennäringslagen föregående år. Riksförbundet har därjämte tillskrivit samtliga enskilda riksdagsledamöter om samma fråga.

Under hösten 1990 följde riksdagen JRF-LJ förslag om en återremittering av ärendet då bärande faktaunderlag för en lagändring saknades. För att klarlägga Jägarnas Riksförbund-Landsbygdens Jägarare uppfattning i renskötselfrågan, citerar jag nedan några betydande delar av riksförbundets remissyttrande till regeringen 1989-10-30.

"Inledningsvis finner riksförbundet anledning betona förbundets bestämda uppfattning att lagändring, laga förrättning eller administrativt beslut aldrig får rubba enskild persons egendom eller besittning, med mindre det i varje särskilt fall utgår full ersättning eller kompensation för den uppkomna skadan eller rättsförlusten. Förbundets uppfattning i detta avseende sammanfaller med vad som stadgas i regeringsformen 2:18".

"Samerättsutredningen fastslår 1986 i betänkandet Samernas Folkkrättsliga Ställning (SOU 1986:36), att samerna är ett av de ursprungliga folken i Norden. Motsvarande definition ger utredningen i huvudbetänkandet Same-rätt och Sameting (SOU 1989:41). Utredningen konstaterar därjämte att det är oklart varifrån samerna har sitt ursprung och när samerna först kom till sina nuvarande utbredningsområden i Sverige.

Enlig utredningens redovisade uppfattning går det att spåra samerna som en särskild folkgrupp 2 000 år tillbaka i tiden. Samtidigt bör det erinras om att mänskliga boplatser är arkeologiskt fastställda till 7 000 år tillbaka inom delar av det område som nu utgör renskötselområde. Stora oklarheter föreligger således om vilken eller vilka folkgrupper som var norra Sveriges verkliga urinnevånare. Med dessa konstateranden vill riksförbundet erinra om osäkerhe-

ten av att i allt för långtgående grad lägga förhistoriska värderingar som grund för sakrättsliga bedömningar. Sådana värderingar kan komma att tala mera mot – än för – samerna och de sakrättsliga förhållanden de anser skall gälla. Enligt riksförbundet mening har den historiska bakgrunden lågt bevisvärde”.

”Med beaktande av att sedvanerätten som rättsgrundande instrument är flexibel, samt att ingångna avtal och andra rättshandlingar kommit att påverka samernas sedvanerätt, är det faktiska rättsläget oklart och även skiftande inom olika delar av renskötselområdet. Att med tvingande regler skapa nya rättsförhållanden genom ändrad lagstiftning är inte förenligt med svensk rättsordning. De enskilda rättigheterna måste klarläggas och fastställas i varje särskilt fall utifrån bevisbara rättsgrunder och laga fäng”.

”Inledningsvis har riksförbun-

det ovan påtalat nödvändigheten att jaktfrågorna inom renskötselområdena regleras och tillämpas under överordnad lagstiftning samt svensk och internationell rättsregeltillämpning. Samtidigt har förbundet konstaterat att samerättsutredningens betänkade (SOU 1986:36 och SOU 1989:41) samt lantbruksstyrelsens rapport 1989:4 om samebyarnas organisation, funktion och ekonomi, inte i något avseende innehåller bevisbart klarläggande om samernas faktiska jakträtt utöver vad tidigare redan känt är. Ifrågavarande utredningsbetänkande och lantbruksstyrelsens rapport, kan därför inte läggas till grund för författningsändringar som innebär rubbningar av befintliga äganderätts- och besittningsrättsförhållanden. Sådana författningsändringar måste grundas på exakta klarlägganden av befintliga sakrätter, samt i förekommande fall preciserad redovisning av hur ersättning eller kompensation skall utgå vid uppkommen rättsförlust. Riksförbundet avstyr-

ker förslagen till författningsändringar”.

Av ovanstående citat ur Jägar- och Riksförbund-Landsbyggs Jägarers yttrande över same- rättsutredningen framgår riksförbundets grundsyn ifråga om rättsförhållanden inom renskötselområdena. Riksförbundet har varken då eller nu tagit ställning i de enskilda fallen, då bevisbördan om renskötselrätt med stöd av urminnes hävd alltid åvilar respektive renägare och berörd sameby. Då riksförbundet inte tagit del av någon sådan preciserad bevisföring, har förbundet begränsat sig

till ett klargörande av det allmänna rättsläget. Som redan nämnts skall lagstiftningen skydda enskild jordägare mot obehörigt intrång, även i fråga om renskötsel. I det fall någon bedriver renskötsel på enskild mark med åberopande av urminnes hävd, ankommer det på renägaren att sakrättsligt bevisa att sådan rätt föreligger. Kan han det ej, existerar ingen renskötselrätt på den marken – eller som anges i ovan citerad lag om urminnes hävd – ”vare då den hävd utan kraft och verkan”.

BERNT LINDQVIST
Förbundsjurist Jägarernas
Riksförbund-Landsbyggs Jägare

Allt fler hundägare går över till:

Några innehållsrika skäl:

- äggulepulver
- brödsäd
- hög fett och energihalt

Förutom Hundköket normal finns:

HUNDKÖKET PLUS

Utan fiskråvara, ett foder för valpar, dräktiga och digivande tikar samt arbetande hundar.

HUNDKÖKET ELIT

För krävande förhållanden, t.ex. för drag- och kapplöpningshundar.

HUNDKÖKET, LERSTEN 3684, 450 71 FJÄLLBACKA.
TEL. 0525-318 10

NÄR DET GÄLLER KVALITET DALBY VILTMÅLSBANOR

Vi kan erbjuda:

VILDSVINSBANA 50 METER
ÄLGBANA 80 METER
KOMBIBANA 50/80 METER
FREKVENSSSTYRD BANA
BLANDLOPPSAUTOMATIK I
BLANDLOPPSAUTOMATIK II
MÅLVAGN ÄLG
MÅLVAGN VILDSVIN
RÄKNEVERK
MARKERING

RING eller SKRIV!

BO LIF AB

Box 93, 240 10 DALBY, Tel. 046-20 05 00

HUDDINGE

Jakt & Fiske

Stationsvägen 27 • Stuvsta • Huddinge • 08-711 44 20.

JAKT-, FISKE- och HUNDUTRUSTNING

Debattredaktör (vik): Lena Hallerby,
el 13 57 73. Telefax 618 40 69

BRÄNNPUNKT

Samerna är knappast urbefolkning

Det är olämpligt att i regeringsformen införa särskilda bestämmelser för en viss etnisk minoritet, anser Kenneth Awebro

Över hela jordklotet finns ett antal folk som brukar kallas "urbefolkning" eller på engelska "indigenous people". De mest kända är aboriginerna i Australien, de kanadensiska indianerna eller de grönländska inuiterna/eskimaerna. Folken lever under de mest skilda förhållanden och deras kontakt med det omgivande dominerande samhället kan vara tillfredsställande eller dåligt – oftast det sistnämnda.

Många anser att samerna är urbefolkningen i Sverige eller i varje fall i Nordskandinavien. Detta borde då kunna ge dem särskilda rättigheter. Frågan om sådana har blivit mycket aktuell i samband med planerna på att inrätta ett särskilt folkvalt sameting i Sverige. Förslag har också framförts att samernas särskilda ställning som etnisk minoritet och urbefolkning skall markeras genom ett särskilt tillägg till regeringsformen.

Fundamentalt är därför vad som menas med urbefolkning och vilken rättslig ställning en sådan skulle kunna ha. Själva ordet används ofta utan att det har klargjorts vad som avses.

Hur definiera urbefolkning?

Inom folkrätten är det osäkert hur man skall definiera begreppet urbefolkning och man har inte heller kunnat enas om någon allmängiltig definition. Den enda folkrättsliga traktat som behandlar problemet är ILO:s konvention No 107. Kännetecknen enligt denna är följande:

- att gruppen eller folket är ättlingar till dem som fanns inom territoriet då detta vid erövring, inflyttning eller på annat sätt blev övertaget av främmande folk
- att dessas ättlingar i dag inte är den dominerande gruppen i samhället
- att det föreligger kulturella skillnader mellan gruppen/folket och den dominerande gruppen
- samt att gruppen själv uppfattar sig som urbefolkning.

Allmänt brukar man inte beteckna samerna som ett folk i konventionens mening och enligt artikel 1 i 1966 års FN-konvention om medborgerska och politiska rättigheter.

Det är inte heller helt klart vilka rättigheter en minoritet har. FN-konventionen säger att det är individerna och inte folkminoriteter i sig som kollektiv som är bärare av rättigheterna. Något krav på att positivt särbehandla minoriteter finns inte heller, möjligen kan det anses motiverat om det är klart att individer tillhörande en viss minoritet annars inte kan åtnjuta skydd för mänskliga rättigheter.

Innebär rennärningen och språket att kriteriet på en urbefolkning har uppfyllts? Det kan ifrågasättas om rennärningen i dag spelar samma kulturbärande roll som tidigare. Kanske bara 3 000 av de i Sverige boende 17 000 samerna är direkt verksamma inom den näringen. Förhållan-

Vid en undersökning 1975 angav 50 procent av den renskötande och 90 procent av den icke renskötande befolkningen att inget av deras barn kunde samiska.

det är ungefär det samma i Norge, medan i Finland var tredje same ägnar sig åt rennärningen.

Samiska språket

Problemet är likartat när det gäller det samiska språket, ungefär två tredjedelar av samerna talar något av de samiska språken. År 1975 framlades en undersökning om de svenska samernas kunskaper i sitt eget modersmål. Då framkom att fem procent av den renskötande befolkningen inte alls kunde samiska, 20 procent kunde inte tala språket, 45 procent kunde inte läsa och 80 procent kunde inte skriva på något av de samiska språken. Det som kanske var ännu mer alarmerande var det faktum att 50 procent av den renskötande och 90 procent av den icke renskötande gruppen angivit att inget av deras barn kunde samiska.

Det är tveksamt om språket har stärkt sin ställning under de 15 år som gått. Det samiska språket och rennärningen håller alltså på att försvinna som kulturbärande faktor för det stora flertalet samer. Detta gör det alltså svårare att bestämma vem som bör tillhöra den samiska folkgruppen.

Samerättsutredningen har varit mycket angelägen om att fastslå den samiska befolkningens uråldriga besittningsrätt och anför detta som grund för vissa rättigheter: "Samerna har funnits i de nordligaste delarna av Skandinavien innan dessa områden befolkades av andra och långt innan den svenska nationalstaten växt fram... samerna har en gemensam historia och gemensamma traditioner... de bodde i norra delarna av den skandinaviska halvön innan dessa befolkades av andra och långt innan de nuvarande nordiska staterna växte fram."

På ett ställe talar utredningen om att samerna "i vart fall sedan vår tideräknings början, bebott de norra delarna av Skandinavien och Kolahalvön. De finns omtalade såväl hos romerska historieskrivare som i nordiska källor."

Det är därför angeläget nu när ett beslut i frågan om sametinget skall tas, att granska dessa påståenden och se vad den nyaste forskningen kan tillföra.

Arkeologiska utgrävningar

De senaste arkeologiska utgrävningarna av stenåldersboplatser har pekat på flertusenårig

bebyggelse i Norr- och Västerbottens län, men det är dock långt ifrån klarlagt att denna tidiga bebyggelse var kontinuerlig. Forskningen har inte heller säkert lyckats visa att det rör sig om annat än säsongsbostäder. Det faktum att man hittat stenåldersboplatser säger inget om huruvida samerna eller nordborna var först.

Inom arkeologin är det nästan omöjligt att med säkerhet säga vilken etnisk folkgrupp det är som har funnits på en viss boplatz. Sådant kan knappast avgöras utifrån stenredskap eller boplatsens utförande. När det dessutom rör sig om en tidsperiod på kanske 6 000 år blir försöket meningslöst.

Numera talas inte egentligen heller om någon invandring av samerna, eftersom det är svårt att belägga en sådan invandring med språkliga eller arkeologiska metoder. I stället vill man gärna se en kontinuitet mellan den historiska tidens samer och de människor som man kan spåra i de arkeologiska lämningarna. Något brott i den materiella kulturen som skulle motsäga detta finns inte.

Många forskare anser i dag att en befolkning med samisk etnicitet kan urskiljas i norra Sverige norr om en gräns genom norra Ångermanland-norra Jämtland redan vid en tidpunkt kring år 0 eller t o m något tidigare.

Under första årtusendet e Kr – järnåldern – är det tämligen klart att samerna bebodde den nordliga delen av Norrland. Det är dock rimligt att undanta kustlandet, delar av Jämtland och älvdalarnas nedre bördigare del.

Uppfattningen bland arkeologerna om huruvida gravmaterial i södra och mellersta Norrlands kustbygder skall uppfattas som samiskt eller skandinaviskt skiftar. Även om samerna inte ensamma bebodde dessa områden, så fanns det där utan tvekan en samisk bosättning under medeltid och vikingatid. Arkeologerna har också belagt samisk bebyggelse i Härjedalen och norska Hedmarken väster om Dalarna under vikingatid.

I Tornedalen har också funnits ett gammalt finskt befolkningselement som haft kontakt med samerna, troligen längre än de svenska kolonisatorerna vid kusten. Samerna har av allt att döma också haft direkt och indirekta slaviska kulturkontakter under medeltiden.

Blodgruppsanalyser

Lars Beckman, rektor för Umeå universitet, har utfört intressanta blodgruppsanalyser av den nuvarande befolkningen i Norrland för att kunna spåra samiska inslag. Den för samerna karaktärsfulla blodgruppsgenen A2 finns i stor myckenhet i Jämtland. Samerna i det sydsamiska språkområdet avviker också blodgruppsmässigt något från de nordliga grupperna.

Flera antika, senantika och medeltida författare omnämner samer, men de kallar dem "fin-

nar". Det historiska materialet från vikingatiden visar på en förvånansvärt sydlig utbredning för samerna – skogslandet i södra Norrland och norra Svealand.

Jakten på vildren och domesticeringen av tamren var viktiga näringsfång både för samerna och nordborna. Källorna från denna tid talar också om handelsresor in i det samiska kärnområdet och de senaste årens arkeologiska undersökningar i Jokkmokks socken visar att de högsta fjällområdena fått bosättning vid denna tid.

Sammanfattningsvis kan således sägas: För den fortsatta debatten är det viktigt att klargöra begreppet urbefolkning i folkrättslig mening. Med detta avses inte vem som var först. I det sk folkrättsbetänkandet sägs att det som är avgörande är huruvida folkgruppen bebott området under en längre tid och har en långvarig och fast anknytning till detta.

När vi i dag talar om samerna som en urbefolkning menar vi att samerna har funnits inom vissa delar av vad som i dag utgör det svenska territoriet innan den svenska befolkningen i övrigt bosatte sig där. Vi menar också att deras utnyttjande av naturresurserna och deras kulturella traditioner skiljer sig från den övriga befolkningens.

Den bosättning av hög ålder som de senaste årens uppmärksammade arkeologiska undersökningar avslöjat kan inte beläggas vara samernas förfäder. Sannolikt har dock fjällvärlden varit samisk ändå ner till Härjedalen/nordvästra Dalarna under järnåldern och fram till vikingatid.

Mer svårtolkad bild

När det gäller skogslandet och kustområdena är bilden något mer svårtolkad. Utan tvekan har det funnits samer där, men tydligen också en jordbrukande icke-samisk befolkning. I södra Norrland har en assimilation tidigt skett mellan samer och andra grupper. Den direkta svenska kolonisationen tog fart på 1300-talet och har successivt trängt undan samerna från deras gamla områden.

Frågan om vem som kom först till ett område är egentligen av ringa intresse i detta sammanhang. Den osäkerhet som finns inom forskningen kring hur Norrland bebyggdes och befolkades är så pass stor att samerna knappast kan erkännas som urbefolkning ens i en mycket vidsträckt folkrättslig mening. Detta blir ännu klarare om man beaktar de oklarheter som vidläder själva begreppet urbefolkning.

Av detta följer att det är olämpligt att i regeringsformen införa särskilda bestämmelser för en viss etnisk minoritet. Om det är nödvändigt att i olika hänseenden stärka samernas ställning bör detta ske i vänlig lag.

KENNETH AWEBRO

Författaren är fil dr och forskare i samisk historia.

'Staten har inte äganderätt till samernas traditionella mark'

HB 9.9.89

■ Samerna anser att statens ägorätt till deras hembygdsområde bör förklaras ogiltig.

En ny undersökning visar att de juridiska motiveringarna för statens ägorätt är ohållbara.

Samerna vill ha större bestämmanderätt över området för att bland annat kunna utöva sina traditionella näringar, renskötsel, jakt och fiske, skyddade för utomstående. Hembygdsområdet ägs till 90 procent av staten och förvaltas av forststyrelsen.

Samerna är beredda att i sista hand vända sig till FN:s kommitté för mänskliga rättigheter eller Europarådets domstol för mänskliga rättigheter i Strasbourg för att driva sina krav.

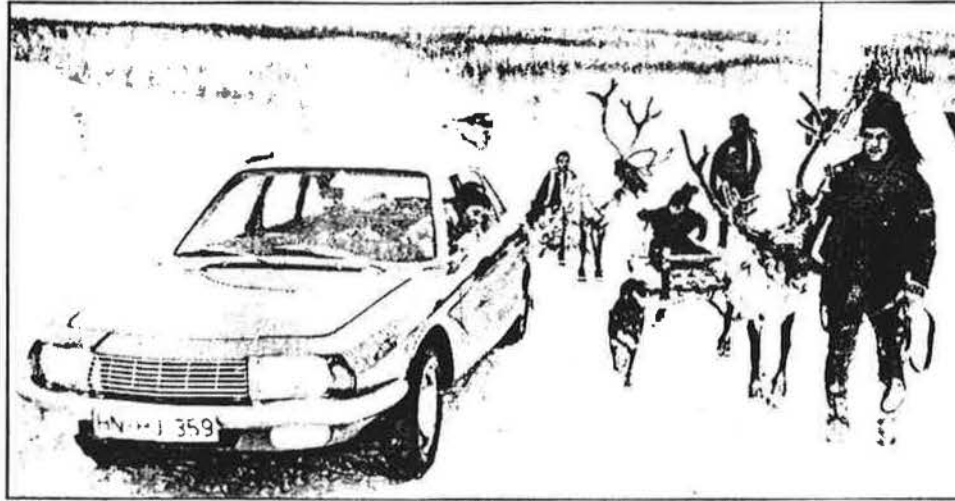
Jur.lic. Kaisa Korpjaakko omkullkastar i sin doktorsavhandling den hittills rådande uppfattningen att samerna, likt alla andra nomadfolk, inte känt till privat ägorätt av mark.

Därmed ogiltigförklaras även följderna av tolkningen, att de nordliga mark- och vattenområdena alltid tillhört och framgent tillhör staten, anser hon.

Korpjaakkos undersökning om samernas rättsliga ställning i Sverige-Finland fram till runt 1750 presenterades vid Lapplands högskola i Rovaniemi på fredag.

• Samerna markägare

Undersökningen visar att samerna under denna tidsperiod uppfattade sig som markägare och även var det i praktiken. Domstolarna erkände deras äganderätt, det vill säga skatte-

□ Samerna vill inom sitt hembygdsområde idka sina traditionella näringar såsom renskötsel, jakt och fiske. Enligt Kaisa Korpjaakkos slutsats har inte staten och turistnäringen någonting här att hämta om inte samerna själva vill.

mannarätt, till mark och vatten.

Jur.lic. Korpjaakko baserar sin undersökning på dokument i våra arkiv. Det äldsta materialet är från mitten av 1500-talet.

Enligt henne har detta arkivmaterial endast obetydligt utnyttjats i juridiskhistorisk forskning. Den rådande uppfattningen om samernas rättsliga ställning bygger med andra ord på annat än forskning i originaldokument.

Lapparnas markanvändning har fast hört samman med lappbyarna och de så kallade lappskatteländan.

— Enskilda lappar har uttryckligen i egenskap av markägare fört talan i tvistefrågor, byalagen i ärenden som rört he-

la byn, säger Korpjaakko.

Områdena har varit noggrant utstakade. Utomstående har inte tillåtit jag, fiska eller valla sina renar på annans mark. Om så skett har det lett till processande. Marken har gått i arv, ibland till och med sålts.

• Låg tingströskel

Enligt Korpjaakko innehåller arkiven en ofantlig mängd dokument som berör tvister i fråga om användning av mark och vatten.

— Tröskeln att gå till tings förefaller alltså ha varit låg, säger hon. Samerna verkar på 1600- och 1700-talet ha varit mycket medvetna om sina rät-

tigheter och hur de skall upprätthållas.

Och statens domstolar har erkänt lapparna, i detta sammanhang inte en etnisk beteckning utan en term för personer som levde av renskötsel, jakt och fiske, som ägare av lappbyarna och lappskatteländan.

Korpjaakko säger också att den kolonisation som började efter 1673 inte inneburit ett "medvetet" förnekande av samernas rättigheter, vilket man hittills trott.

På basen av arkivmaterialet är det endast någon enskild tjänsteman som förespråkat att mark och vatten i norr skulle tillhöra staten och inte lapparna. Korpjaakko tillmäter inte den-

na åsikt stor betydelse, eftersom den absoluta majoriteten av materialet då står utan logisk förklaring.

Jur.lic. Korpjaakko behandlar en bestämd tidsperiod. Hon har inte utrett orsakerna till svagheter och bristerna i samernas nuvarande rättsliga ställning, men anser ändå att under-

sökningen direkt påverkar dagens situation.

— Oberoende av senare historisk utveckling beror den nuvarande situationen på en oriktig tolkning. Enligt denna undersökning kan den tolkningen inte längre tillgripas när man bedömer samernas rättsliga ställning, säger hon.

• Politisk slutsats

Samedelegationens sekreterare Heikki Hyvärinen anser att politiska slutsatser borde dras, eftersom de juridiska motiveringarna för statens ägorätt till samernas hembygdsområde visat sig ohållbara.

Staten borde utarbeta nya motiveringar eller ändra rättsläget. Staten borde även utreda vilka rättigheter den respektive samerna har till samma områden.

Hyvärinen anser att en lösning nås antingen genom ett politiskt beslut i hemlandet eller genom att ärendet avgörs av ett speciellt organ. Samedelegationen är beredd att föra ärendet till FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna eller Europarådets domstol i Strasbourg.

En ny samelag är under beredning. I den är samebyar enligt svenskt exempel en administrativ modell. Hur omfattande dessa byars rättigheter blir är inte avgjort.

Hyvärinen säger att samerna åtminstone bör kunna idka sina traditionella näringar, renskötsel, jakt och fiske, skyddade för utomstående.

Assessor Yrjö Puttonen vid forststyrelsen anser att de rättsliga motiveringarna Korpjaakko uppräknar inte gäller i dag. Situationen har förändrats sedan 1750, inte minst genom storskiftet. Områdena torde förbli i statens ägo.

Johan Kjellberg

□ Jur.lic. Kaisa Korpjaakko visar med sin att lapparna genom renskötsel förvärvat äga mark och vatten.

□ Professor Heikki Ylikangas, som fungerade som opponent vid disputationen, ifrågasatte inte Kaisa Korpijaakkos grundläggande påstående. Han ansåg att samernas rättsförhållanden borde utredas ända fram till våra dagar.

Polen söker alternativ till kommunism

■ De flesta ministrarna i Polens nya regering anser att man med det snaraste bör motstå kommunismen.

framhöll vid en presskonferens att den nya regeringen går in för en liberalisering av landet.

Publiken gillade Anna Karenina

■ Ylva Ekblad och Dan Henriksson gör en imponerande de-

Samerna kan göra anspråk på lappmarken!

■ En avhandling om samernas rättsliga ställning i Sverige-Finland skakar grunden för finska statens äganderätt till marken i Lappland. Det statliga jordinnehavet i Lappland har ansetts vara baserat på att de samer som ursprungligen bosatte sig i Lappland inte kände till privat jordägar. Den avhandling som juris licentiat Kaisa Korpijaakko lade fram för granskning vid Lapplands högskola i Rovaniemi på fredagen drar dock bort grunden för det påståendet.

Enligt Korpijaakko bevisar ett rikt dokumentmaterial vattentätt att samerna kände till privat äganderätt till mark. Också staten Sverige-Finland erkände den här äganderätten genom att skydda privata markägares rätt mot andra. Samerna fick på så sätt äganderätt till den mark de bebott. Den nuvarande finska staten har däremot inte motsvarande bevis för sin äganderätt.

Trots att avhandlingen gäller tiden före mitten av 1700-talet i Sverige-Finland, anser Korpijaakko att den också har direkta verkningar för dagsläget. Det är många lagstiftningsprojekt på gång som rör samer-

na, bl.a. lagen om terrängfordon, lagen om renskötsel, samelagen och reformen av fiskerilagen.

– Jordexploateringen på de samiska områdena har alltid utgått från att staten äger marken och kan använda den efter eget gottfinnande. I avhandlingen konstateras dock att det resonemang inte längre håller streck. Hädanefter vore det ofattbart om samernas rättigheter inte beaktas i utnyttjandet av områdena, konstaterar Korpijaakko.

Enligt hennes mening grundar sig den nuvarande situationen på felaktiga tolkningar som inte längre kan tillämpas när man bedömer samernas rättsliga ställning. Samerna har i en romantiserad uppfattning ansetts som nomader som idkar jakt, fiske och renskötsel. Sådana uppfattningar har nästan heltäckande fått stöd i den vetenskapliga litteraturen, och enligt Korpijaakko har man inte ens ifrågasatt uppfattningen.

– De dokument jag har använt i undersökningen står dock till vars och ens förfogande och de uppgifter som jag nu framför har inte ens behövt grävas fram.

• Se sidan 5

Mottagare

Lagman Karl Ivar Andersson
Tingsrätten
842 00 Sveg

Ang målet om samernas sedvanerätt till renbete utanför renbetesfjällen
i Härjedalens kommun

Undertecknad, som är markägare i Härjedalens kommun och är medlem i Härjedalens Markägarförening ber att för kännedom få överlämna kopior på följande handlingar att vidarebefodras till den lagman, som ska handlägga rubricerat mål. Några synpunkter kommer också att anföras i anslutning härtill.

- 1) Fejd om renbete - utgör utdrag ur Häradsrättens dombok gällande vid lagtima tinget med Hede Tingslag den 17 februari 1842, där åberopas Kungl. författning 10 september 1720, Kungl. resolution 22 oktober 1723, Kungl. förordning 1 december 1748 och Kungörelse 20 november 1783 rörande laparnas och renarnas bortdrivande från Tännäs och Funäsdalens byars skatteägor och områden.
- 2) Österbygdens vattendomstols dom den 12 juli 1958 nr A 54/1958 i mål Ans.D 24/1950. Vadekärande: Kungl. Kammarkollegiet, Vadesvarande: Örebro Elektriska AB m fl.
- 3) VATTENÖVERDOMSTOLENS DOM 26 januari 1962.
- 4) Kungl. Maj:ts dom nr T 45 (Högsta Domstolen) 10 november 1967 (Den så kallade LOSSENDOMEN).
- 5) JÄMTBYGDENS TINGSRÄTT - Fastighetsdomstolen - DOM 28 november 1975. Under hot om expropriation skrev nära 200 fastighetsägare i Tännäs socken på avtal om upplåtelse av renbetesrätt för tiden 27/3 1973 - 30/9 1993. Sex stycken markägare vägrade skriva på avtalet, varför deras ärende gick till fastighetsdomstolen vid Jämtbygdens tingsrätt. Samtliga markägars marker gränsade till renbetesfjällen.
- 6) Protokoll fört den 17 maj 1979 vid sammanträde med Kommunala trafiknämnden i Härjedalens kommun och företrädare för samerna, polisen, länsstyrelsen, lantbruksnämnden, trafiksäkerhetsverket, vägverket, Bergvik & Ala AB, Vemdals Byaråd, Vemdals Skifteslag med flera angående renförekosten på riksvägarne 514, 315 och 312 - den sistnämnda har numera nummer 84.
Det stora antalet renar som vistas på vägarna i Härjedalens kommun utgör en verklig trafikfara av stora mått. Av den anledningen anordnades därför omnämnt sammanträde.
- 7) Skrivelse daterad den 23 september 1985 - ställd till Samerättsutredningen, sekreterare Robert Östberg, Box 347, 401 25 Göteborg.

Gösta Nylén

Kommunala trafiknämnden i HÄRJEDELENS KOMMUN, i företrädare för samerna, polisen, länsstyrelsen, lantbruksnämnden, trafiksäkerhetsverket, vägverket, Bergvik & Ala AB, Vemdalens Byråd, Vemdalens Skifteslag m fl. Överläggningar rörande renförekosten på riksvägarna 312, 315 och 514, samt förslag till åtgärder för att eliminera "renkrockarna".

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum

1979-05-17

Blad 1 - 7

Plats och tid

Vemdalsskalets Högfjällshotell - kl 13.00 - 16.20

Beslutande

Enligt deltagarförteckning/närvarolista (dock har ej alla närvarande skrivit på närvarolistan)

Övriga deltagande

Utses att justera

Gunnar Holm

Justeringens
plats och tid

Underskrifter Sekreterare

Gösta Nylen

Ordförande

Kjell Tjärnback

Justerande

Gunnar Holm

Paragrafer 1

BEVIS

Justeringen har tillkännagivits genom anslag

Organ

Sammanträdesdatum

Datum för
anslagets uppsättande

Förvaringsplats
för protokollet

Kommunkansliet

Datum för
anslagets nedtagande

Underskrift

Kommunala trafiknämnden i Härjedalens kommun, företrädare för samerna, polisen, länsstyrelsen, lantbruksnämnden, trafiksäkerhetsverket, vägverket, Bergvik & Ala AB, Vemdalens Byaråd och Vemdalens Skifteslag med flera.

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL

Sammanträdesdatum

Blad

Plats: Vemdalsskalets Högfjällshotell. 1979-05-17

2

§ 1

Överläggningar rörande renförekosten på riksvägarna 312, 315 och 514 - samt förslag till åtgärder för att eliminera "renkrockarna"

Kommunala trafiknämndens ordförande i Härjedalens kommun - polisman Kjell Tjärnback - öppnar mötet med att hälsa de närvarande välkomna samt överlämnar ordet till föredraganden i ärendet - sekreteraren Gösta Nylén - som förklarar,

att anledningen till att trafiknämnden i Härjedalens kommun inbjudit till dagens överläggningar är - att det kommit in en skrivelse från Byarådet och Skifteslaget i Vemdalen - daterad 1979-01-26 - rörande renförekosten på länsvägarna i Härjedalen.

Skrivelsen föredrages - se bilaga I till detta protokoll - .

Nylén föredrar följande tjänsteutlåtande:

"Man trycker på, att det inte föreligger någon sedvanerätt till renbete i Hede-Vemdalens socknar. Med anledning härav har jag roat mig med att plocka fram några rättsfall. Då problemen är de samma även i Tännäs socken, så kan det vara lämpligt att börja med ett rättsfall där uppe, som rörde fejd om renbete. Utdrag ur Häradsrättens dombok gällande vid lagtima tinget med Hede Tingslag den 17 februari 1842 läses upp - se bilaga II = 4 A4-sidor.

Som framgår av det här rättsfallet, hade samerna och renarna ingen rätt på den tiden att uppehålla sig utanför Västerbotten och därtill lydande Lappmarker. Det krävdes tillstånd av Tingsrätt för att en same skulle få vistas å annan ort i Riket. Nu lyckades inte dåtidens "Krono-Betienter" återföra alla samer och renar till Lappmarkerna, och därför sitter vi här nu idag och försöker lösa problem, som egentligen inte borde ha funnits till i våra trakter.

Rättsfall nr 2:

Den 5 september 1934 tog hemmansägaren Olof Bäck i Vemdalen ut stämning på ordningsmannen Lars Kråik i Handölsdalens Sameby, för det han låtit sina renar - ca 2.500 st - och därutöver ett antal sköterrenar tillhöriga andra lappar, som det står i tingsprotokollet, beta på Bäckes skogsskifte - med registreringsnummer Kyrkbyn 43:8 i Vemdalens socken.

Vid lagtima hösttinget med Hede Tingslag på tingsstället i Hede Kyrkby den 16 oktober 1935 fastslogs att sedvanerätt till renbete ej förefanns å nämnda skogsskifte, och fick Kråik betala 728:20 + 5 % ränta på beloppet 423:- kr från anmälningdagen och till dess beloppet erlades.

Justerandes sign

Gösta

Utdragsbestyrkande

Till

Trafiksäkerhetsverket

och Trafiknämnden i Härjedalens kommun

Stat och kommun satsar stora pengar på trafiksäkerhet bl.a. har älgstammen decimerats kraftigt för ändamålet. Det slås också upp med stora rubriker i dagspressen när en älgolycka inträffar. Däremot är det betydligt tystare när en renolycka inträffar men det är väl mindre intressant, det är väl också så att detta är mer lokalbetonat.

Vi som bor inom Vemdalens och Hede socknar och som är hänvisade till att trafikera riksvägarna 312-315 och 314 är det nästan en vana att se ihjälkörda renar efter vägkanterna + blodpölar i vägbanan, och trots att det har pågått i många år tycks det inte bli någon ändring, tvärtom tycks renarnas antal öka för varje år trots att ingen sedvanerätt föreligger.

Vad är orsaken till dessa olyckor som för det mesta kostar renens liv och ibland stora skador på bilar. En av orsakerna är väl att det på hösten och fram över vintern fraktas hit renar, i ej ringa antal pr. bil och som då avlastas direkt efter vägen. Dessa renar blir sedan kvar och betar på ömse sidor om vägen och med otaliga korsningar som följd.

Inte nog med detta, Stora Kopparbergs och Bergvik, Ala A.-B. har å kyrkbyn 13:3 Vemdalen upplåtit plats för slakt och renskiljning. Platsen ligger intill väg 315 på Galberget.

Alla känner väl till huru mycket ren som sammandras vid slakt och skiljning och det måste väl vara helt olämpligt att lägga en slakt och renskiljningsplats intill en stor genomfartsväg. Det är naturligtvis bekvämt, men det måste finnas lämpligare platser för detta ändamål.

Undra sedan på att här inträffar många olyckstillbud

SL. 14

Vi fodrar nu att Trafiksäkerhetsverket tillsammans med kommunens Trafiknämnd ~~assistent~~ vidtager åtgärder för att eliminera olycksfallsrisken efter dessa vägsträckor.

Skiss bifogas över inträffade och kända olyckor efter dessa vägar för åren 1977 och 1978, vi tror dock att när det gäller olyckor som förorsakats av att ren vistas efter vägen är det cirka 50 % som är kända och registrerade.

Vemdalen den 26 jan. 1979

Algot Nilsson

/ Algot Nilsson /
ordf. i Vemdalens
Byråd
Box 86
820 92 Vemdalen

Birger Rosén

/ Birger Rosén /
ordf. i Vemdalens
skifteslag
Bastugatan
820 92 Vemdalen

Karin Grafström

/ Karin Grafström /
sekr. i Byrådet

Sven E. Fjellner

/ Sven E. Fjellner /
Hem.-ägare

Tore Kristoffersson

/ Tore Kristoffersson /
Gatuingeniör

Sigge Jönsson

/ Sigge Jönsson /
Markägare

Ake Nilsson

/ Ake Nilsson /
Vägmästare i Hede
vägdistrikt.

S.D. KA

Fejd om renbete

Bonden Per Clovsson från Myren i Tännäs (Myr Per) låg i fejd med lapp-
mannen och nybyggaren i Nässjödalen och vid Rogen Anders Mårtensson
angående skada av renar på Per Olovssons skatteland, betesängar, säter
och slätterängar vid Brattri.

Enligt utdrag ur Häradsrättens dombok gällande vid lagtima tinget med
Hede Tingslag den 17 febr 1842. I anledning af meddelande på följande
memorialen.

I ödmjukhet angående kallelse vid till nästa kommande lagtima ting med
Hede tingslag då Bonden Per Olofsson på Myren i Tännäs Kyrkoby med på-
stående om att fullföljande af laga klander mot den syneförrättning som
kommit Per Olofsson.....(oläsligt). Per Olofsson hänvisade till Kungl.
författning 10 sept 1720, Kungl. resolution 22 okt 1723, Kungl. förord-
ning 1 dec 1748 och Kungörelse 20 nov 1783 rörande lapparnas och renarnas
bortdrivande från Tännäs och Funäsdalens byars skatteägor och områden.
Otvivelaktigt begagnandet därav.....(oläsligt) yttrade sig Per Olofsson
icke vara i tanke att söka använda de åtgärder ombemälda Nådiga stadgan-
den kunna föranleda utan medgavs Anders Pålsson rätt att nyttja dessa
visten under flyttningar till fjälltrakten, liksom under flyttning från
dem till sitt nybygge i Nässjödalen.

G.B. 102

Kungl. resolution den 22 okt 1723 uppå Prästerskapets Besvär
och ansökningar.

.....2) Kongl. maj:ts afgångne Befallning af den 1 Sept 1720 angående
Lapparne, at de igenom det ena Länet til det andra blifwa förde, til dess
de wid deras rätte hemwister uti Lapparmareken kunde komma at stadna,
blifwer härmed til wärkställighet förnyad. Åliggandes doch wederbörande
Landshöfdingar och Krono-Betiänte, at noga efterfråga til hwad Församling
sådana Lappar sig hålla, intill dess de kunna blifwa härifrån orterne
afförde. Imedlertid skola alle de, som icke med någon Kyrekoherdes bewis
gitta intyga, at de Gudstjänsten uti någon wiss Församling biwista, uti
Christendomen nödiga underrättelser taga och sine Salighets=medel bruka,
blifwa grepne och til publiqt arbete satte, samt så länge därwid qwarhållne,
intil dess de alfwarsam åhoga wisa, at låta leda sig till Guds kundskap.
Så böra och alle Judar, Landstrykare, Trådragare och Häcktmakare, som fara
omkring Landet, til följe af Resolution på Prästerskapets besvär af år
1660 fasttagas, och til Kronans arbete brukas..... .

Kungl. Förordning den 1 dec 1748, hwarefter Lapparne med deras Qwinnor och
Barn i Wästerbottn och dertil lydande Lappmarker hafwa sig att rätta, när
de utom Lappmarkerna sig uppehålla wilja.

Som oaktat förre Förbud, ännu deröfwer klages, at en del Lappar, med deras
Qwinnor och Barn, begifwa sig ifrån Lappmarken till andra orter, der fara
by från by, samt med tiggande beswäre Kongl. Maj:ts Undersåtare, och der-
jemte tilfoga dem både intrång och skada på Skogarne, samt olägenhet med
diurs och fogels skiutande och fångande, igenom hwilket kring-strykande
jemwäl händer, at de icke hålla sig til någon wiss Församling, utan lefwa
i mörker uti sin Christendom, hwarförutan och derigenom blifwer brist i

Lappmarken på nödigt folk til Renhiordarnes skiötsel; Så warder, til förekommande af sådant oskick påbudt, det ingen Lappman, Qwinna eller deras Barn, må sig ifrån Lappmarken begifwa til någon annan ort i Riket, förr än han, eller hon, icke allenast fådt Tings=Rättens låf och tillstånd dertil, igenom utdrag utur Protokollet, sedan behörigen undersökt blifwit, och Tings=Rätten funnit, at samme Person utaf Lapp=Allmogen i tjenst icke åstundas eller behöfwes, utan ock Kyrkoherdens i den Lappmarken witnessbörd om hans eller hennes kundskap i Christendomen samt förde wandel och när den, som således med desse bewis blifwit försedd, kommer til någon annan ort, bör densamme der års=tjenst taga, och sedan tilställa näste Crono=Betiente det bewis han af Tings=Rätten undfådt, samt tillika gifwa tilkänna, hos hwilken han tjenst tagit, hwarefter bemälte Crono=Betient åligger, at derom til Landshöfdingen i orten berätta. Och skal Husbonden, inom en månad, ifrån det sådant Legohion i hans tjenst kommit, låta Kyrkoherden i Församlingen derom få kundskap, på det han derföre sörja må, at en sådan Lappman, eller Qwinna, warder i sin Christendom underwist, samt tilhållen, at bruka sina Salighetsmedel, äfwen som ock Husbonden åligger, at derom wara sorgfällig, at bemälte Lapphion flitigt kommer til Kyrkan och Catechesmiförhören, samt annars hemma i huset undervises och öfwes i Christendomen. Den Husbonde, som, utan laga förfall, försummar, at, inom förenämnda tid, gifwa Kyrkoherden kundskap om bemälte tjenstehion, böte 5 daler S:mt, angifwarens ensak. Ock ifall ändå sedan någon Lappman, eller Qwinna, uppå andra orter utom Lappmarken finnes, hwilken ei hafwer sådana bewis, och i ständig tjenst sig icke begifwit, böte 5 daler S:mt, Lappmarks Kyrkornes ensak, eller, i brist af botum, straffes med 4 par spö, eller 4 par ris, 3 slag af paret, hwarefter han, eller hon, skal til Lappmarken återföras. Men den som hyser eller tilstädier någon ledig och tjenstlös Lappman, eller Qwinna, at på sina Ägor och Skogar, utom Lappmarken, wistas skal böta 10 daler S:mt, hälften til angifwaren, och den andre hälften til Socknens fattiga, til hwilka böter

-2-

jenwål den Crono=Betient Skal wara förfallen, som härom fått behörig kunskap, och derwid sin skyldighet icke fullgör. Och aldenstund någon af Lapp-Allmogen kunde redan hafwa sig ifrån Lappmarken begifwit, som ännu icke någon tjenst tagit, eller med sina Renar sig utom Lappmarken uppehåller; Fördenskul böra de, med första som ske kan, sig till Lappmarken återbegifwa, eller ditföras. Men är någon så gammal och wanför, at den ei kan med tienande, eller annat i Lappmarken wanligt arbete sig der föda, och ei eller der hafwer sådana närskylda, som kunna densamme försörja, då må den qwarblifwa, och med wallgång, eller annat arbete, födan förtiena. Åliggandes wederbörande, så i Städer som & Landet, så wål som Prästerskapet, at noga tilse, det detta alt behörigen fullgiordt warder.

I domslutet står, att talan mot denna dom må efter vad fullföljas i Kungl Maj:ts och Rikets Svea Hovrätt. Någon överklagning av domen skedde aldrig, men hade densamma troligtvis stått fast vid prövning i Hovrätten och Högsta Domstolen, varför denna dom står fast att lända till efterrättelse - och jag förmodar att det är den här domen som vemdalenborna åsyftar, då de i sin skrivelse hävdar, att det inte föreligger någon sedvanerätt till renbete i Vemdalens och Hede socknar.

Låt mig tillägga, att denna dom har föregåtts av mycket noggranna undersökningar rörande samernas rätt att med renar

vistas inom Vemdalens, Håns och Kvisthåns skifteslag.

I domboken finns bl a följande intyg (samtliga 6 intyg föredras) Intygen utfärdade av:

1. Halvar Olofsson född	1856-08-18	
2. Jonas Jönsson	"	1854-03-30
3. Olof Persson-Brandén	1855	(f d nämndeman)
4. Olof Jönsson	1858-10-06	
5. Per Halvarsson	1855	{ "- "
6. Sven Johansson	1845-02-03	{ "- "

Som framgår av dessa intyg, som är mycket samstämmiga, så har det inte varit brukligt att samer uppehållit sig med renar i före detta Vemdalens kommun. Det förefaller vara en självtagen rätt, att man bereder sig tillträde till andras marker på samma sätt som man har gjort i före detta Tännäs kommun, där man gått ett steg längre, och under hot om expropriation har tilltvingat sig renbetesrätt för en tid av 20 år. Det skedde så sent som år 1973.

Det kan ju förefalla litet märkligt, att man går fram på ett så drastiskt sätt, mot bakgrunden av innehållet i det första rättsfallet. Man har ju under en lång tid medvetet olagligt utnyttjat privata marker för att utöka renantalet långt utöver det som fastställts av länsstyrelsen i Jämtlands län.

Det här problemet, som man nu har här i Vemdalen-området och Hede-området - det har vi haft i många år uppe i Tännäs-Funäsdalen-området - trots att man inte heller där har några sedvanerättsmarker på de enskilda markägarnas marker, vilket man försökte göra gällande från samernas sida i samband med Lossen-regleringen.

Rättsfall nr 3:

Kungl Maj:ts dom nr T 45 i ett av Vattenöverdomstolen genom dom den 26 januari 1962 avgjort, genom ansökan om revision fullföljt tvistemål mellan Kammarkollegiet (som företrädde samerna) och Örebro Elektriska AB m fl bolag - Bergvik & Ala AB

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

bland annat, där saken gällde ersättning för minskat renbete genom reglering av vattnets avrinnig ur sjön Lossen i Tännäs socken. Dom den 10 november 1967, som utgjorde en fastställelse av Österbygdens vattendomstols dom den 12 juli 1958 och Vattenöverdomstolens dom av den 26 januari 1962.

Kungl Maj:t har i Högsta Domstolen låtit sig föredragas handlingarna i detta mål. Såvitt framgår av utredningen i målet, har ifrågavarande trakt söder om Lossen icke utnyttjats för renbete förrän tidigast omkring år 1895. Stadgandet i 2 § 2 mom i 1928 års renbeteslag, att lapparna med vissa begränsningar äger uppehålla sig med sina renar på sådana trakter utom renbetesfjällen, som de efter gammal sedvana besökt med sina renar, kan därför icke anses tillämpligt beträffande dämningsområdet.

Kungl Maj:t prövar förty rättvist fastställa det slut vartill domstolarna kommit i huvudsaken, såvitt nu är i fråga.

Även det här rättsfallet föregicks av en mycket noggrann utredning, där man klarlagt, att lapparnas rättsförhållanden reglerades först genom två Kungl brev av år 1841 och sedermera kom renbeteslagstiftningen den 4 juni år 1886, då man reglade lapparnas rätt att uppehålla sig inom de sålunda avsatta renbetesfjällen.

Sedan är det en annan sak att man har förvärvat vissa enskilda fastigheter för att utvidga de vid avvittringen avsatta renbetesfjällen - bland annat Ljusnedal 1:1 och Kyrkbyn 23:3 i före detta Tännäs kommun.

Även i Tännäs-fallet kan det förefalla märkligt att man ska behöva ha ren öster om det renstängsel, som uppfördes för ca 5 år sedan mellan östra ändan av sjön Lossen och mot Kölosenområdet. Vid sammanträde, som hölls inför lantbruksnämnden och lantbruksstyrelsen den 27 mars 1973 på IOGT-lokalen i Tännäs, fick direktör Rune Delvin vid Bergvik & Ala AB antecknat till protokollet, att Bergvik & Ala AB ser positivt på tillkomsten av stängslet, då det kommer att begränsa renskötseln åt öster.

Rättsfall nr 4 (eller 6 om man så vill)

Dom 1975-11-28 i Jämtbygdens Tingsrätt, Fastighetsdomstolen.
KÄRANDE Svenska staten gm Kammarkollegiet.

SVARANDE är Gösta Nylén + 5 markägare till.

SAKEN - Expropriation av nyttjanderätt till renbete.

Domsslutet blev som väntat - man exproprierade rätten till renbete hela året på våra fastigheter. Å varför gjorde man det ?

Jo - man hade ingen sedvanerätt till renbete - trots att det var fjällfastigheter.

Till ytterligare bevis för att man inte hade sedvanerätt - så skrev man under hot om expropriation avtal med närmare 200 markägare efter sammanträdet den 27 mars 1973, om nyttjanderätt till renbete året om. Det hade man aldrig behövt göra om sedvanerätt förelegat.

Upplåtelsen omfattar ca 30.000 har mark och ska gälla intill den 30 september 1993. Kostnad cirka 620.000:- kronor.

Enligt mitt förmenande kan således cirka 200 markägare i Tännäs socken styrka, att sedvanerätt till renbete ej föreligger å deras marker.

Med stöd av innehållet i åberopade domstolsutslag, som dokumenterar,

att sedvanerätt till renbete ej föreligger på enskilda markägares - jämväl skogsbolags marker inom Tännäs, Hede och Vemdalens socknar, får sekreteraren i kommunala trafiknämnden i Härjedalens kommun förorda mötet,

att rekommendera trafiknämnden

att hemställa hos förvaltningsavdelningen på länsstyrelsen i Jämtlands län,

att de med stöd av 71 § rennäringslagen uppdrager åt polismyndigheten i Svegs polisdistrikt,

att svara för att slakt och försäljning sker av de renar, som uppehåller sig på icke sedvanerättsmarker i Tännäs, Hede och Vemdalens socknar, och

att slakt och försäljning ska kunna pågå året runt, därest skriftlig upplåtelse till renbetesrätt inte kan företes."

Algot Nilsson:

Ren har funnits här sedan på 1940-talet, men som regel försvann de på vårkanten. Numera finns det ren kvar hela året om på skifteslagets marker - och det föds även kalvar här. Som det nu är så blir vi stämplade som renhatare, men tänk om vi kunde komma överens och lösa de här problemen.

Om varje by skulle utse representanter, som tillsammans med samer och lantbruksnämnd löser problemen i bästa samförstånd, men hitintills har det inte gått att göra så. Vi är övertygade om att det inte finns sedvanerätt till renbete i Vemdalens sn.
Birger Rosén:

Något måste göras åt de här problemen, och det är myndigheterna som måste hjälpa oss med desamma.

Sigge Jönsson:

Samerna har alldeles för dålig tillsyn över sina renar, och det är det som gör att renarna blir kvar på våra marker året om - å även far å strövar efter vägarna. Jag yrkar bifall till Gösta Nyléns förslag.

Länspolischef Lars Olsson:

Om det går en ren efter vägen måste man fråga sig om det är ett brott, och om ägaren gör sig skyldig till brott. I så fall lagsöks ägaren. Men gäller det en administrativ process, är länsstyrelsen det stora beslutsorganet, och verkställighet läggs ut på polisen.

Avdelningsdirektör Ivan Lundberg:

Både vi på lantbruksnämnden och samerna i Handölsdalens sameby är väl medvetna om, att byn har för många renar, men i nya renbeteslagen finns dock inga bestämmelser om hur man ska förfara, men klart är att samebyn måste handla.

Det har också tagits ett beslut om maximering av renantalet för varje renägare. Dom har verkligen bjudit till, men en av renägarna har överklagat och helt omkullkastat förslaget.

Juristen Jörgen Bohlin, Samernas Riksförbund:

De olyckor, som inträffat under senare år har inte förändrats särskilt dramatiskt och utgör ingen orsak till så drastiska åtgärder, som Gösta Nylén föreslagit. Det här problemet kan lösas informationsvägen genom trafiksäkerhetsverkets försorg. Det är bara så att vägarna har dragits över tallmoar, som utgör bra bete för renarna, och därför händer olyckor. Mera och bättre information är den bästa vägen för att få färre olyckor.

Trafikingenjör Göte Zetterberg, Trafiksäkerhetsverket:

Vi informerar om okontrollerbart vilt, men de renar som släpps ut efter vägarna kan vi inte informera om. Här måste vi angripa roten till det onda och slakta djuren. Jag yrkar bifall till Gösta Nyléns förslag.

Juristen Jörgen Bohlin:

Jag måste uttala min förvåning över uttalandet från trafiksäkerhetsverkets företrädare, när Gösta Nyléns förslag skulle innebära en avskjutning av 15.000 renar inom Härjedalen, då man medelst informationsvägen skulle kunna lösa problemet på ett mycket enklare sätt.

Ordföranden i trafiknämnden - Kjell Tjärnback:

Jag undrar om man inte skulle kunna flytta renarna från vägarna till andra marker - en bit från allfarvägarna ...

Kommunala trafiknämnden i Härjedalens
kommun, företrädare för samerna,
polisen, länsstyrelsen, lantbruksnämnden,
trafiksäkerhetsverket, vägverket,
Bergvik & Ala AB, Vemdalens Byaråd,
Vemdalens Skifteslag med flera.
Plats: Vemdalsskalets Högfjällshotell. 1979-05-17

SAMMANTRÄDESPROTOKOLL
Sammanträdesdatum

Blad

7

Juristen Jörgen Bohlin,

Om det finns lika bra betesområden på andra ställen, så är det OK. En ren kan inte hållas på plats med våld, och passar inte betet, så går han tillbaka igen. För övrigt vill jag rekommendera, att en arbets- och ledningsgrupp bildas, vilket skulle vara en lämpligare åtgärd än att sätta igång och skjuta renar.

Tage Fjellner:

Kommer vi tillrätta med sedvanerätten, som vi ser den, så försvinner också trafikproblemet.

Ingenjör Ernst Westlund:

Jag instämmer med Tage Fjellner, skifteslaget måste omgående ta itu med denna fråga. Jag yrkar bifall till Gösta Nyléns förslag.

Renägare Lennart Blind:

Hela den här konferensen är olustig. Om vi ska få ha renar, så kommer det alltid att finnas renar efter vägarna. Det här handlar inte om trafiksäkerhet, utan om sedvanerätt eller inte, och där är ju positionerna låsta sedan tidigare.

Sven Edvard Fjellner:

Jag yrkar bifall till Gösta Nyléns förslag med den ändringen att renen endast får skjutas under tiden 1 maj - 1 oktober.

Cissela Gärdin, Bergvik & Ala AB:

Den mark, som bolaget har upplåtit för renskiljning och slakt, har upplåtits för ett år i taget - inget skriftligt - endast muntligt - . Finns det någon lämplig plats att ha renskiljning och slakt på ?

En same svarar - att vi arbetar på den frågan.

Efter avslutade överläggningar ställer ordföranden proposition på föreliggande förslag och förklarar, att han finner att mötet beslutar

att bifalla Gösta Nyléns förslag.

Sven Edvard Fjellner ber att få ta tillbaka sitt förslag.

Följande anmäler att de ej deltagit i beslutet:

Länspolischef Lars Olsson, polismästare Leif Pegréus och renägaren Nils-Gunnar Kråik.

Ordföranden tackar de närvarande för intressanta överläggningar och förklarar mötet avslutat.

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Överläggningar på Vemdalskalets Högfjällshotell 1979-05-17
 rörande renförekkomsten på riksvägarna 312, 315 och 514 - samt
förslag till åtgärder för att eliminera "renkrockarna".

DELTAGARFÖRTECKNING

Namn:

Företräder:

1	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
2	<i>[Signature]</i>	<i>[Signature]</i>
3	Bertil Jellner	VEMDALENS BYARÅD
4	Sven E. Jellner	Vemdalen
5	Lasse Jellner	Marbäck - Vemdalen
6	Carl Nörh	Shifterslaget
7	Birger Rosén	"
8	Åke Sj. Harné	Vemdalen
9	Knut Jellner	Vemdalen Byaråd
10	Emil Jellner	Hede
11	Knut Jellner	Sveg TN
12	Sven E. Jellner	LT, Sveg
13	Lasse Jellner	Sveg
14	Knut Jellner	VEMDALEN
15	Lasse Jellner	Vemdalen
16	Johan Östman	Vemdalen
17	Hilke Nörh	Vemdalen
18	Lillemor Thoe	Vemdalen
19	Gunnar Jellner	Vemdalen
20	Ann Rosén	Vemdalen Byaråd
21	Karin Gustafsson	Vemdalen Byaråd
22	Rolf Nörh	Sveg, pd.
23	Karin Östman	Mugrik och illa st.
24	Åke Nilsson	VÄGVERKET AO 2:12
25	Knut Jellner	- II - ÖSTERLUND
26	Göte Retherberg	Trafiksäkerhetsverket, Härnösand
27	Holger Retherberg	Läsestrafikgruppen, Öd.
28	Leif Peggren	Polisen, Sveg
29	Lasse Jellner	Lasse Jellner Österl.
30	Lasse Dahlström	Österlunds Posten

LEVANDERS ADVOKATBYRÅ

Advokat Per Borgblad 126 91
Advokat Björn Larson 126 52
Advokat Nils Larsson 144 62
Advokat Gunnar Lundgren 185 70
Advokat Ulf Sandberg 206 46
Advokat Jan Telde 126 51
Advokat Håkan Ullberg 285 16
Jur kand
Christina Bjelvert-Olsson 126 44
Jur kand
Lennart Johansson 635 50

1990 05 15

Växel 023-635 50

- Till Styrelsen för
Handölsdalens sameby
Mittådalens sameby
Tåssåsens sameby
Tännäs sameby
• Idre nya sameby

Vinterbete med ren i Härjedalen

Ett stort antal markägare, bl a Korsnäs AB, MoDo AB och Stora, representerande ca 70 procent av den produktiva skogsarealen i Härjedalen, har uppdragit åt undertecknade ombud att granska förutsättningarna för att genom domstols prövning, söka fastställelse av att rätt till vinterbete inte föreligger inom deras fastigheter.

Representanter för fastighetsägare och berörda samebyar har deltagit i en av landshövding Sven Heurgren tillsatt förhandlingsgrupp med uppgift att behandla frågan om renbetesrättens utbredning. Vid sammanträde den 21 december 1989 har samebyarna presenterat bilagda karta varå markerats "Yttergränser för vinterbetesområdena i Bergs och Härjedalens kommuner". Samebyarna har hävdad rätt till vinterbete med ren inom de på kartan markerade vinterbetesområdena. I vart fall har av oss företrädde fastighetsägare uppfattat samebyarnas inställning på detta sätt.

Domstolsprövning av vinterbetesrättens utbredning kan och skall självfallet endast omfatta områden där samebyarna och fastighetsägare har olika mening om rättighetens förekomst. För att en eventuell stämningsansökan sålunda inte skall omfatta andra områden än de där tvist föreligger hemställer vi om besked exakt var samebyarna hävdar rätt till vinterbete med ren inom Härjedalens kommun. Det är angeläget att samebyarnas svar kommer oss tillhanda före 23 juni 1990. För det fall att svar ej ges kommer vi att vid utformningen av stämningsansökan att utgå ifrån att samebyarna hävdar renbetesrätt enligt kartan.

Falun som ovan

Nils Larsson

Leif Andersson

Förbundsjurist
LRF-KONSULT, Juridiska byrån
Kyrkogatan 49, 831 34 ÖSTERSUND
Tel 060-13 22 80

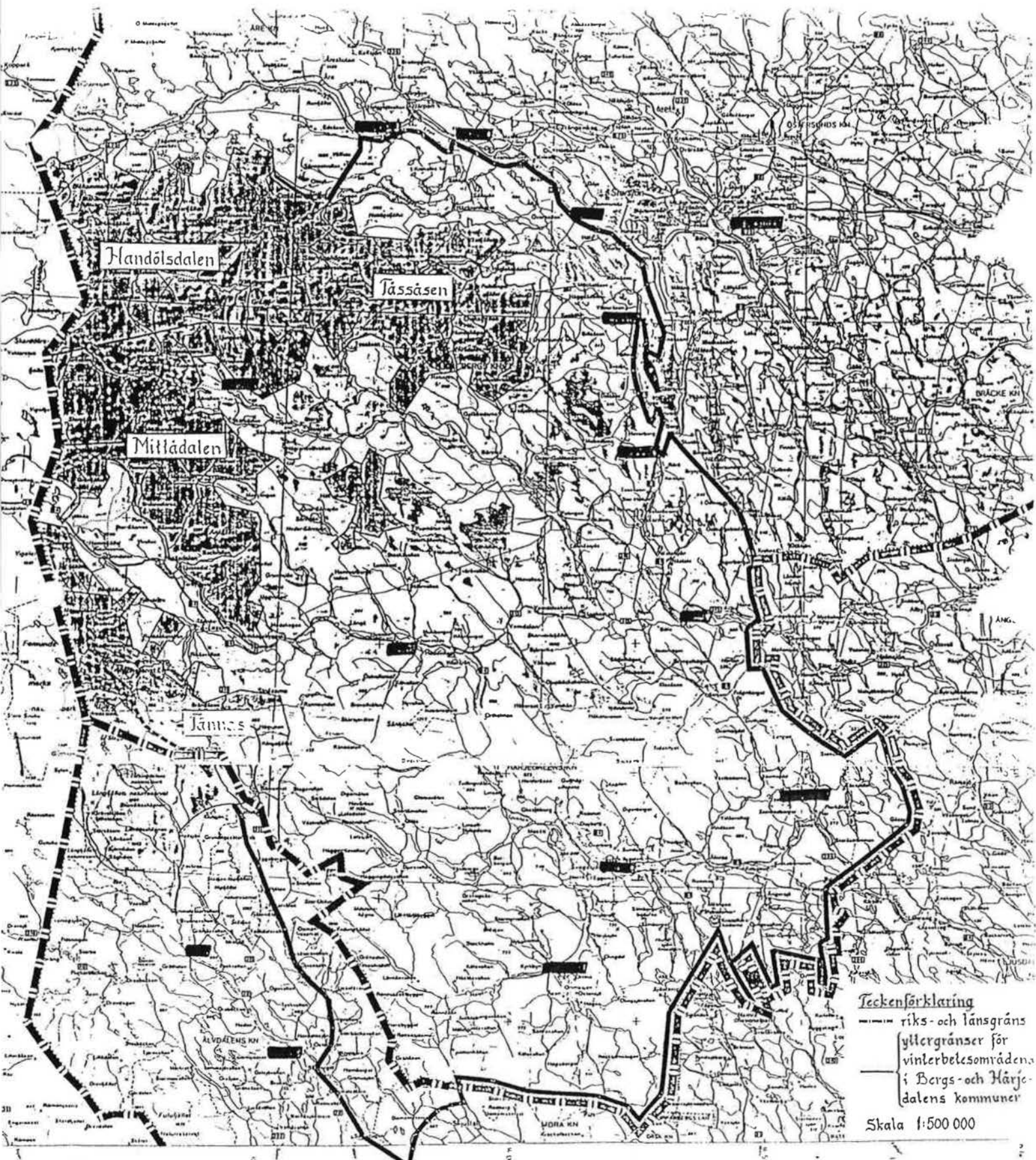
Huvudkontor
Åsgatan 12
791 71 FALUN
Tel 023-635 50
Fax 023-641 09

Mottagningskontor
Kungsgatan 4 B
111 43 STOCKHOLM
Tel 08-23 33 15
Fax 08-10 78 02

Norsgatan 3
793 00 LEKSAND
Tel 0247-142 55

Bankgiro
393-3926 SEB
854-3415 SHB

Postgiro
9 29 31-5

Teckenförklaring

- riks- och länsgräns
- yttergränser för vinterbetesområden
- i Bergs- och Härjedalens kommuner

Skala 1:500 000

Sändlista

Handölsdalens sameby
Anders Erling Blind
Säterberget 865
820 93 HEDE

Mittådalen sameby
Härje Andersson
Mittådalen
820 95 FUNÄSDALEN

Tossåsens sameby
Per Jonasson
Vallbo
830 10 UNDERSÅKER

Tännäs sameby
Edvin Rensberg
Box 66
820 93 HEDE

Idre nya sameby
Jörgen Jonsson
Foskros
790 91 IDRE

John Wallin
Böhsgatan 3
820 93 HEDE

Karl O Fjellner
Storgårdsgatan 6
820 92 VEMDALEN

Olof Henric Olofsson
Älvros 8182
829 00 SVEG

Jan Salomonsson
Box 35
820 94 TÄNNÄS

Karl-Erik Mårtensson
Morgården 885
820 93 HEDE

Harry Silver
Skogsstigen 1
829 00 SVEG

Lantmätare Anders Hansson
Iggesunds Bruk
825 00 IGGESUND

Jägmästare Karl Henriksson
STORA
791 80 FALUN

Lantmätare Yngve Bidner
Korsnäs AB
801 81 GÄVLE

Levanders Advokatbyrå
Lennart Johansson
Kungsgatan 4 B
111 43 STOCKHOLM

Jörgen Bohlin
SSR
Brogatan 5
902 48 UMEÅ

Bernt Hjalmarsson
Mellanskog
827 00 LJUSDAL

Levanders Advokatbyrå
Nils Larsson
Åsgatan 12
791 71 FALUN

LEVANDERS ADVOKATBYRÅ

Advokat Per Borgblad 126 91
Advokat Björn Larson 126 52
Advokat Nils Larsson 144 62
Advokat Gunnar Lundgren 185 70
Advokat Ulf Sandberg 206 46
Advokat Jan Telde 126 51
Advokat Håkan Ullberg 285 16
Jur kand
Christina Bjelvert-Olsson 126 44
Jur kand
Lennart Johansson 635 50

1990 07 05

Växel 023-635 50

Till Styrelsen för

Handölsdalens sameby
Mittådalens sameby
Tåssåsens sameby
Tännäs sameby
Idre nya sameby

Att: Ombudsman Jörgen Bohlin

Vinterbete med ren i Härjedalen

Åberopande vårt brev av den 15 maj 1990 och Ditt svar på uppdrag av berörda samebyar av den 11 juni vill vi anföra följande.

Ditt brev av den 11 juni innehåller den förklaringen att vår begäran om besked i frågan om exakt var samebyarna hävdar rätt till vinterbete med ren inom Härjedalens kommun kan besvaras först "sedan de markanvändningsplaner som är under utarbetande har slutredovisats". Av brevet framgår inte vilka planer som åsyftas. Vi utgår emellertid ifrån att åsyftat planarbete är översiktsplanering enligt Plan- och bygglagen som pågår bl a i Härjedalens kommun.

Vi kan inte finna att en kommunal översiktsplan kan ge svar på frågan om utbredningen av samebyarnas eventuella rätt till vinterbete med ren. Genom översiktsplanens upprättande uppkommer eller utsläcks ingen fastighetsägares eller annan tillkommande rätt respektive skyldighet.

Mot bakgrund av vad ovan antecknats konstaterar vi att frågeställningen i vårt brev av den 15 maj medvetet lämnats obesvarad. Slutsatsen härav måste bli att tvist generellt sett föreligger i frågan om vinterbetesrättens utbredning inom Härjedalens kommun. Detta faktum framstår som mycket tydligt mot bakgrund av den rätt till vinterbete med ren som samebyarna hävdar och hävdar i olika sammanhang och som kommit till uttryck på ett otvetydigt sätt på den karta som bifogades vårt ovan nämnda brev.

Huvudkontor
Åsgatan 12
791 71 FALUN
Tel 023-635 50
Fax 023-641 09

Mottagningskontor
Kungsgatan 4 B
111 43 STOCKHOLM
Tel 08-23 33 15
Fax 08-10 78 02

Norsgatan 3
793 00 LEKSAND
Tel 0247-142 55

Bankgiro
393-3926 SEB
854-3415 SHB

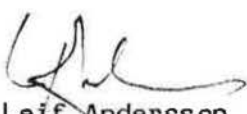
Postgiro
9 29 31-5

Vi finner att av oss företrädde fastighetsägare nu har att
hemställa om domstols fastställelse av att rätt till vinterbete
med ren inte föreligger inom deras fastigheter.

Med vänlig hälsning

Nils Larsson

Leif Andersson
Förbundsjurist
LRF KONSULT, Juridiska byrån
Kyrkogatan 49, 831 34 ÖSTERSUND
Tel 060-13 22 80

BEVIS

26.10.71 ---

Tåssåsens sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Vallbo, 830 10 Undersåker
~~Arändaset 12, 840 31 Åsarna~~
~~Back 3, 840 33 Börtner~~

Glen, Bergs kommun

Ändamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn har till ändamål att främja renskötelsen i byn och tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen genom att planera och driva renskötelsen så, att bästa möjliga resultat uppnås.

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

1.7 - 30.6

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

~~Nils-Jonasson~~

Ordf Per Jonasson och kassör Bengt Johansson var för sig

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~Per Felke Persson~~~~Nils-Jonasson~~~~Hilding Lilja~~

Per Jonasson

~~Fredrik Johansson~~~~Jon-Anders Andersson~~

Bengt Johansson

~~Thure Lilja~~

Per-Erik Jonasson

Olof Johansson

Göran Persson

Revisorer:~~Torsten Lilja~~

Paulus Fjällström

~~Per Edvin Pålsson~~~~Göran Persson~~

Nils Erik Nilsson

Eilen Pålsson

Suppleanter:~~Martin Larsson~~~~Jon-Anders Andersson~~~~Rune Eliassen~~~~Lars Ingvar Jonsson~~

Jon-Anders Andersson

Torsten Lilja

Revisorssuppl.:~~Eilen Johansson~~

Evy Jonsson

~~Nertie Larsson~~~~Torsten Lilja~~

Bengt-Arne Johansson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

BEVIS

26.10.71 --- --- Tåssåsens sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Vallbo, 830 10 Undersåker
~~Arändaset 12, - 840 31 - Åsarna~~
~~Back 3, - 840 33 - Börtnan~~

Glen, Bergs kommun

Ändamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn har till ändamål att främja renskötelsen i byn och tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen genom att planera och driva renskötelsen så, att bästa möjliga resultat uppnås.

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

1.7 - 30.6

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

~~Nils-Jonasson~~

Ordf Per Jonasson och kassör Bengt Johansson var för sig

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~Per-Folke-Persson~~~~Nils-Jonasson~~~~Hilding-Lilja~~

Per Jonasson

Fredrik-Johansson

Jon-Anders-Andersson

Bengt Johansson

~~Thure-Lilja~~

Per-Erik Jonasson

Olof Johansson

Göran Persson

Revisorer:~~Torsten-Lilja~~

Paulus-Fjällström

~~Per-Edvin-Pålsson~~~~Göran-Persson~~

Nils Erik Nilsson

Eilen Pålsson

Suppleanter:~~Martin-Larsson~~

Jon-Anders-Andersson

Rune-Eliasson

Lars-Ingvar-Jonasson

Jon-Anders Andersson

Torsten Lilja

Revisorssuppl.:

Eilen-Johansson

Evy-Jonsson

~~Martin-Larsson~~~~Torsten-Lilja~~

Bengt-Arne Johansson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

BEVIS

26.10.71 --- --- ; Tåssåsens sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Vallbo, 830 10 Undersåker
~~Arändast 12, 840 31 Åsarna~~
~~Fack 3, 840 33 Börtnan~~

Glen, Bergs kommun

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn har till ändamål att främja renskötsein i byn och tillvarata medlemmarnas ekonomiska intressen genom att planera och driva renskötsein så, att bästa möjliga resultat uppnås.

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

1.7 - 30.6

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

~~Nils-Jonasson~~

Ordf Per Jonasson och kassör Bengt Johansson var för sig

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~Per-Felke-Persson~~~~Nils-Jonasson~~~~Hilding-Lilja~~

Per Jonasson

~~Fredrik-Johansson~~~~Jon-Anders-Andersson~~

Bengt Johansson

~~Thure-Lilja~~

Per-Erik Jonasson

Olof Johansson

Göran Persson

Revisorer:~~Torsten-Lilja~~

Paulus-Fjällström

~~Per-Edvin-Pålsson~~~~Göran-Persson~~

Nils Erik Nilsson

Eilen Pålsson

Suppleanter:~~Martin-Larsson~~~~Jon-Anders-Andersson~~

Rune-Eliasson

~~Lars-Ingvar-Jonasson~~

Jon-Anders Andersson

Torsten Lilja

Revisorssuppl.:

Eilen-Johansson

Evy-Jonsson

~~Per-Edvin-Pålsson~~~~Torsten-Lilja~~

Bengt-Arne Johansson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

BEVIS

30.11.1971 ---

Mittådalen sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Mittådalen,

Tännäs kommun

Mittådalen, 820 95 Funäsdalen

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

~~1977-11-16~~ 1.9 - 31.8

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

Förutom styrelsen i sin helhet, ~~John Schain~~~~Lars Gunnar Thomasson~~ samt Jan Fjällgren, var för sig~~Ingrid Rehnfeldt~~ och Per Jon Fjällgren, var för sig

Härje Andersson

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~John Schain~~~~Pär Alrik Fjällgren~~~~Nils Einar Andersson~~~~Bror Rehnfeldt~~~~Lars Gunnar Thomasson~~~~Per Torsten Fjällgren~~~~Ingrid Rehnfeldt~~~~Jan Alvar Fjällgren~~

✓ Härje Andersson ordf

✓ Jon Artur Renhuvud

~~Ingrid Rehnfeldt~~

✓ Per Jon Fjällgren v ordf

Lars Gunnar Thomasson

Jens Fjällgren

Kassör för styrelsen: Åke Helen Renhuvud

Revisorer:~~Nils Persson Åhs~~~~Anders Eman Andersson~~

Kerstin Flogner

Anna Greta Fjällgren

Suppleanter:

Härje Andersson

Jon Arthur Renhuvud

~~Bror Rehnfeldt~~~~Per Torsten Fjällgren~~

Ingemar Andersson

~~Jens Fjällgren~~~~Åke Helen Renhuvud~~Revisorssuppl.:~~Karin Åhs~~~~Gustaf Schain~~

Margareta Fjällgren

1977-11-16 Ändring av styrelsens sammansättning

1977-11-21 Ändring av bl a räkenskapsår

1978-10-03 Ändring av firmatecknare

1989-07-19 Ändring av styr, suppl, revisorer o firmatecknare

1990-01-04 Ändring av styr, suppl o firmatecknare

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

BEVIS

30.11.1971 ---

Mittådalen sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Mittådalen,

Tännäs kommun

Mittådalen, 820 95 Funäsdalen

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

~~1977-11-16~~ 1.9 - 31.8

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

Förutom styrelsen i sin helhet, ~~John Schain~~~~Lars Gunnar Thomasson~~ samt Jan Fjällgren, var för sig~~Inggrid Rehnfeldt~~ och Per Jon Fjällgren, var för sig

Härje Andersson

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~John Schain~~~~Pär Alrik Fjällgren~~~~Nils Einar Andersson~~~~Bror Rehnfeldt~~~~Lars Gunnar Thomasson~~~~Per Torsten Fjällgren~~~~Inggrid Rehnfeldt~~~~Jan Alvar Fjällgren~~

✓ Härje Andersson ordf

✓ Jon Artur Renhuvud

~~Inggrid Rehnfeldt~~

✓ Per Jon Fjällgren v ordf

Lars Gunnar Thomasson

Jens Fjällgren

Kassör för styrelsen: Åsa Helen Renhuvud

Revisorer:~~Nils Persson Åhs~~~~Anders Eman Andersson~~

Kerstin Plogner

Anna Greta Fjällgren

Suppleanter:

Härje Andersson

Jon Arthur Renhuvud

~~Bror Rehnfeldt~~~~Per Torsten Fjällgren~~

Ingemar Andersson

~~Jens Fjällgren~~~~Åsa Helen Renhuvud~~Revisorssuppl.:

Karin Åhs

Gustaf Schain

Margareta Fjällgren

1977-11-16 Ändring av styrelsens sammansättning

1977-11-21 Ändring av bl a räkenskapsår

1978-10-03 Ändring av firmatecknare

1989-07-19 Ändring av styr, suppl, revisorer o firmatecknare

1990-04-04 Ändring av styr, suppl o firmatecknare

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Ostersund den 18 september 1990

13.12.1971 ---

Handölsdalens sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Ljungdalen,
Bergs kommun

--- 840-35 Ljungdalen Söterbaret 865, 840 23 Hede

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

1.1 - 31.12 ändr. 780601 till 1/9-31/8

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

Förutom styrelsen i sin helhet, ~~Lars Mathiasson-Kråik, xxxxx.~~
~~xxxxxx~~ Anders-Erling Blind

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:~~Per Blind~~~~Nils Mathiasson-Blind~~

Lennart Blind

Nils Gunnar Kråk

Lars Mathiasson-Kråik

~~xxxxxx~~~~xxxxxx~~

x/

Anders Erling Blind

~~xxxxxx~~~~Anders Nordström~~

Anders O Blind

Revisorer:

1. Sara Kråk

2. Anna Blind

Suppleanter:~~Olof Liljedahl~~

Per Gustaf Kråk

~~xxxxxx~~~~xxxxxx~~~~Olof Liljedahl~~~~Anders Nordström~~~~1978-01-01 Ändr av styrelse till följande~~

x/ 1981-02-27 ändr av styrelse

1984-11-19 ändr av suppl

1990-01-10 ändr av styrelse, suppleant o firmatecknare

Revisorssuppl.: 1990.09.06

1. Anna Liljedahl

2. Maria Sjulsson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

Styrelsens säte kommun Föreningens postadress
Ljungdalen,
Bergs kommun ---840-35 Ljungdalen Söterberget 665, 640 93 Hede

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår 1.1 - 31.12 ändr. 780601 till 1/9-31/8 Dag för emottagande av ekonomisk plan ---

Firmatecknare

Förutom styrelsen i sin helhet, ~~Lars Mathiasson-Kråik~~,
~~Anders-Erling Blind~~

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:

~~Per Blind~~

~~Nils Mathiasson-Blind~~

Lennart Blind

Nils Gunnar Kråik

Lars Mathiasson-Kråik

~~xxxxxxxxxx~~

~~xxxxxxxxxxxxxx~~

x/ Anders Erling Blind

~~Anders Nordfjell~~

Anders O Blind

Revisorer:

1. Sara Kråik

2. Anna Blind

Suppleanter:

~~Olof Liljedahl~~

Per Gustaf Kråik

~~xxxxxxxxxxxxxx~~

~~Anders Erling Blind~~

~~Olof Liljedahl~~

~~Anders Nordfjell~~

~~1978-01-18 Ändr av styrelse och suppleanter~~

x/ 1981-02-27 Ändr av styrelse

1984-11-19 Ändr av suppl

1990-01-10 Ändr av styrelse, suppleant o firmatecknare

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

Revisorssuppl.: *Personer*

1. Anna Liljedahl

2. Maria Sjulsson

Styrelsens säte kommun Föreningens postadress
Ljungdalen,
Bergs kommun ~~840-35 Ljungdalen~~ Söterberget 865, 840 23 Höde

Ändamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår 1.1 - 31.12 ändr. 780601 till 1/9-31/8 Dag för emottagande av ekonomisk plan ---

Firmatecknare

Förutom styrelsen i sin helhet, ~~Lars Mathiasson-Kråik, xxxxx.~~
~~xxxxxx~~ Anders-Erling Blind

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:

~~Per Blind~~

~~Nils Mathiasson-Blind~~

Lennart Blind

Nils Gunnar Kråik

Lars Mathiasson-Kråik

~~xxxxxx~~

~~xxxxxx~~

x/ Anders Erling Blind

~~xxxxxx~~

Anders O Blind

Revisorer:

1. Sara Kråik

2. Anna Blind

Suppleanter:

~~Olof Liljedahl~~

Per Gustaf Kråik

~~xxxxxx~~

~~xxxxxx~~

~~Olof Liljedahl~~

~~Anders O Blind~~

~~1978-01-26 Ändr av styrelse och firmatecknare~~

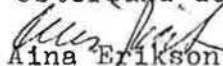
x/ 1981-02-27 Ändr av styrelse

1984-11-19 Ändr av suppl

1990-01-10 Ändr av styrelse, suppleant o firmatecknare

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

Aina Erikson

Revisorssuppl.: *Per Gustaf Kråik*

1. Anna Liljedahl

2. Maria Sjulsson

BEVIS

7.12.1971 ---

Tännäs sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Brändåsen,

Tännäs kommun

820 94 Tännäs

~~Högskolan~~

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

~~1/1 - 31/12~~ 1/9 - 31/8

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

(Förutom styrelsen i sin helhet, Lars A Rensberg)

~~Edvin Rensberg med Bengt Andersson som reservtecknare~~

~~Veikko Rensberg och för kassa, check, postgiro Nils Reinhold~~ / Rensberg
Firman tecknas av ordföranden Alf Willenfeldt

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:

(Lars A Rensberg)
(Alf Willenfeldt)
~~Bengt Andersson~~
~~Harje Rensberg~~
(Edvard Willenfeldt)
~~Veikko Rensberg~~

~~Edvin Rensberg~~~~Olle Kant~~~~xxxxxxxxxxxx~~~~Harje Rensfjäll~~~~John Martin Rensberg~~~~Ingvar Rensberg~~~~Alf Willenfeldt ordf.~~~~Torbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~Suppleanter:~~Reinhold Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Torbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~Ledamöter (forts)

Veikko Rensberg v ordf

Ingvar Rensberg

Bo Göran Rensberg

Margareta Tant = sek. utom

Nils Reinholds Rensberg styr

= kassör utom styr

Revisorer:

1. Veikko Rensberg

2. Olle Kant

~~Lars A Rensberg~~~~Alf Willenfeldt~~

John Rutfjäll

Nils Reinhold Rensberg

~~Lars A Rensberg~~~~Edvin Rensberg~~Revisorssuppl.:

1. Edvin Rensberg

2. Lars E Rutfjäll

Rune Rönnergård

Yngve Blom

LÄNSSTYRELSEN I JÄMTLANDS LÄN beslutar

19731004 Ändr ledamöter, revisorer, revisorssuppl, firmateckn

19840208 Ändr ledamöter, firmatecknare

1987-01-10 Ändr ledamöter, firmatecknare

1988-06-08 Ändr styrelseledamöter o suppleanter

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

LÄNSSTYRELSEN

REGISTERBLAD

Datum för registrering

Räkenskapsår

Jämtlands

län

1987-11-08

1.7 - 30.6

Datum för mottagande av ekonomisk plan

Kung ortstidning

Kung allmän tidning

Föreningens firma

Idre nya sameby

Utdelningsadress

Postnr och ortnamn

c/o Jan Åke Andersson, Bingtjärnsvägen 37, 790 91 IDRE

Styrelsens säte/Kommun

Idre socken, Älvdalens kommun

Ändamålet med föreningens verksamhet

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymed-
lemmarnas samfälliga intressen.

Firmatecknare

Styrelsens sammansättning

Medlemmar

Jan-Åke Andersson, ordförande, Bingtjärnsväg 37, Idre
 Peter Andersson, Storsäterna, 790 91 Idre
 Axel Andersson, Storsäterna, 790 91 Idre
 Sigvard Jonsson, Euv, 3560 Hensedal, Norge
 Jörgen Jonsson, Euv, 3560 Hensedal, Norge

Revisorer

Rune Wänngård
 Rune Jonsson

Revisorssekreter

Bo Eriksson
 Mats Dahlberg

Suppleanter

Ears Mirén
 Mikael Andersson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till re-
 gistret och antecknats där intill denna dag.
 Östersund, den 18 september 1990

Aina Erikson
 Aina Erikson

LÄNSSTYRELSEN

REGISTERBLAD

Datum för registrering

Räkenskapsår

Jämtlands

län

1983-11-03

1.7 - 30.6

Datum för mottagande av ekonomisk plan

Kung ortslidning

Kung allmän tidning

Föreningens firma

Idre nya sameby

Utdelningsadress

Postnr och ortnamn

c/o Jan Åke Andersson, Bingtjärnsvägen 37, 790 91 IDRE

Styrelsens säte/Kommun

Idre socken, Älvdalens kommun

Ändamålet med föreningens verksamhet

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymed-
lemmarnas samfälliga intressen.

Firmatecknare

Styrelsens sammansättning

Nedanstående

Jan-Åke Andersson, ordförande, Bingtjärnsväg 37, Idre
 Peter Andersson, Storsättern, 790 91 Idre
 Axel Andersson, Storsättern, 790 91 Idre
 Sigvard Jonsson, Tuv, 3560 Hemsedal, Norge
 Jörgen Jonsson, Tuv, 3560 Hemsedal, Norge

Revisorer

Rune Wernberg
 Rune Jonsson

Revisorssekreter

Bo Eriksson
 Mats Dahlberg

Suppleanter

Lars Eirén
 Mikael Andersson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till re-
 gistret och antecknats där intill denna dag.
 Östersund den 18 september 1990

Aina Eriksson
 Aina Eriksson

LÄNSSTYRELSEN

Jointlands

län

REGISTERBLAD

Datum för registreringa

Räkenskapsår

1963-11-03

1.7 - 20.6

Datum för mottagande av ekonomisk plan

.....
Kung ortstidning

Kung allmän tidning

Föreningens firma

Idre nya same'ny

Utdelningsadress

Postnr och ortnamn

c/o Jan Åke Andersson, Ringtjärnsvägen 37, 790 91 IDRE

Styrelsens säte/Kommun

Idre socken, Älvdalens kommun

Ändamålet med föreningens verksamhet

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bynedslemmarnas samfälliga intressen.

Firmatecknare

Styrelsens sammansättning

Medanöter

Jan-Eke Andersson, ordförande, Bingsjövägen 37, Idre
 Peter Andersson, Storsjövägen, 790 91 Idre
 Axel Andersson, Storsjövägen, 790 91 Idre
 Sigvard Jonsson, Luv, 3560 Hemsedal, Norge
 Jörgen Jonsson, Luv, 3560 Hemsedal, Norge

Revisor:

Rune Mönningård
Rune Jonsson

Levi 509834.pdf

30 "Arden"
"ats Dahlberg

Supplement

Lars Thörn
Mikael Andersson

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.
Östersund den 18 september 1990

Östersund de
Aina Erikson

7.12.1971 --- --- BEVIS
Tännäs sameby

Styrelsens säte kommun

Föreningens postadress

Brändåsen,

Tännäs kommun

820 94 Tännäs

~~Handtecknare~~

Andamålet med föreningens och verksamhetens art

Samebyn skall även på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet främja bymedlemmarnas samfälliga intressen.

Räkenskapsår

~~1/9 - 31/8~~ 1/9 - 31/8

Dag för emottagande av ekonomisk plan

Firmatecknare

(Förutom styrelsen i sin helhet, Lars A Rensberg)

~~Edvin Rensberg~~ med Bengt Andersson som reservtecknare

/Rensberg

~~Veikko Rensberg~~ och för kassa, check, postgiro Nils Reinhold /

Firman tecknas av ordföranden Alf Willenfeldt

-687751

Styrelsens sammansättning

Ledamöter:

(Lars A Rensberg)

(Alf Willenfeldt)

~~Bengt Andersson~~~~Herje Rensberg~~

(Edvard Willenfeldt)

~~Veikko Rensberg~~~~Edvin Rensberg~~

Olle Kant

~~Herje Rensberg~~~~John Martin Rensberg~~~~Ingvar Rensberg~~~~Alf Willenfeldt ordf.~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~Suppleanter:~~Reinhold Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~Ledamöter (forts)

Veikko Rensberg v ordf

Ingvar Kant

Bo Göran Rensberg

Margareta Kant = sek. utom

Nils Reinholds Rensberg styr

= kassör utom styr

Revisorer:

1. Veikko Rensberg

2. Olle Kant

~~Lars A Rensberg~~~~Alf Willenfeldt~~

John Rutfjäll

Nils Reinhold Rensberg

~~Lars A Rensberg~~~~Edvin Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~~~Edvin Rensberg~~~~John Rutfjäll~~~~Bo Göran Rensberg~~~~Veikko Rensberg~~~~Perbjörn Rensberg~~~~Kenneth Willenfeldt~~

LÄNSSTYRELSEN I JÄMTLANDS LÄN beslutar

19731004 Ändr ledamöter, revisorer, revisorssuppl, firmateckn

19840208 Ändr ledamöter, firmatecknare

1987-01-10 Ändr ledamöter, firmatecknare

1988-08-08 Ändr styrelseledamöter o suppleanter

Uppgifterna i detta bevis stämmer överens med anmälningar som kommit in till registret och antecknats där intill denna dag.

Östersund den 18 september 1990

ORDFÖRANDE:
INGVAR ÅHREN
PRÄSTÅNGSVÄGEN 11
871 61 HÄRNÖSAND
TEL 0611/207 30

VICE ORDFÖRANDE:
LARS ANDERS BAER
PL 1545
940 45 VIDESEL
TEL 0929/310 05
MOBTFN 010-58 68 89

INGRID REHNFIELDT
MITTÅDALEN
840 95 FUNÅSDALEN
TEL 06845250 22
0684/218 10
MOBTFN 010-50 51 57

FÖRBUNDSKANSLIET
ADM. CHEF
JÖRGEN BOHLIN
BROGATAN 5
902 48 UMEÅ
TEL 090/14 11 80 vx
TELEFAX 090/12 45 64
POSTGIRO 70 47 10 - 3
BANKGIRO 969-4548

TIDNINGEN
SAMEFOLKET
REGELEMENTSGATAN 32
831 35 ÖSTERSUND
TEL 063/12 58 01
POSTGIRO 38 47 32 - 4

SAMERNAS
FOLKHÖGSKOLA
BORGARGATAN 2
960 40 JOKKMOKK
TEL 0971/102 15

1990 -12- 27

SO 7/81

Kommentarer till regeringens propositioner 1990/91:3 Skogsbruket i fjällnära skogar och 90/91:4 Om ändring i rennäringslagen (1971:437), m m

I ovan angivna propositioner framlägger regeringen förslag till lagändringar m m baserade på samerättsutredningens betänkanden Samernas folkrättsliga ställning (SOU 1986:36) och Samerätt och sameting (SOU 1989:41), rennäringskommitténs betänkande Rennäringsens ekonomi (SOU 1983:67) samt lantbruksstyrelsens/rennäringsgruppens rapport 1989. Regeringsförslagen begränsar sig till frågor om rennäringsens rättsliga ställning.

Som närmare redovisas nedan övervägs fortfarande flera av samerättsutredningens redovisade förslag inom regeringskansliet. Detta gäller framförallt frågorna om en särskild grundlagsbestämmelse, införandet av en samelag samt inrättande av ett folkvalt samiskt organ - sametinget. I fråga om de förslag rennäringskommittén framlade återstår också delar av kommitténs förslag såväl vad gäller principiella avsnitt som i fråga om konkreta reformförslag.

Underlag för fastläggande av en statlig samepolitik

Efter Högsta domstolens dom i skattefjällsmålet år 1981 beslutade Samernas landsmöte samma år att hos regeringen begära att en utredning tillsattes för att bl a omsätta domen i skattefjällsmålet i lagstiftning. Den framställning till regeringen, som får sägas utgöra grunden till tillsättandet av samerättsutredningen, bifogas (bilaga 1).

I framställningen anförs att samerna är beredda att tillsammans med majoritetsbefolkningen lägga fast de rättsliga och andra grunder som är nödvändiga för formandet av den framtida statliga samepolitiken.

Underlag för en sådan samlad bedömning finns framlagd även om regeringen i förslag till riksdagen i vart fall ännu inte redovisat ett samlat förslag till lagstiftning m m. Sålunda saknas till idag ett sådant samlat underlag på riksdagens bord såvitt gäller samerättsutredningens förslag om särskild grundlagsbestämmelse, samelag och inrättandet av sametinget. Vidare har regeringen valt att inte i sak söka lägga fast en statlig rennäringspolitik i den mening rennäringskommittén framförde sitt förslag. Besked saknas även om ratificering av ILOs urbefolkningskonvention (nr 169).

Den osäkerhet om statens samepolitik, som uppstått genom det vakum uteblivna regeringsförslag här skapat, är en del i grunden för tillkomsten av Samernas nationalråd i enlighet med det manifest som presenterades i mars månad 1990 (bilaga 2).

För nationalrådet gäller att det har som sin första uppgift att fullfölja samernas kultur- och rättskamp intill dess majoritetsbefolkningen erkänner samernas urfolksstatus genom inrättandet av det av samerättsutredningen föreslagna sametinget tillsammans med särskild grundlagsbestämmelse och en samelag samt rättsligt definierade garantier för de samiska näringarna innefattande den på urminnes hävd grundade rätten till land och vatten. Nationalrådet är alltså inte någon ersättning för ett sameting utan ett medel att verka för att ett sådant kommer till stånd.

Vårriksdagen 1990 behandlade frågan om en samlad same- och rennäringsproposition på så sätt att riksdagen med anledning av visst motionsyrkande inte fann något särskilt uttalande härom nödvändigt eftersom ett regeringsförslag var att vänta, vilket skulle tillgodose angivet syfte. Av till idag framlagda förslag innefattande det som aviseras i form av propositioner innevarande höst framgår att något underlag för en sådan samlad behandling inte kommer att finnas på riksdagens bord. Det kan alltså konstateras att den ordning riksdagen har förutsatt för behandling av samiska frågor inte kommer att tillgodoses och att nu framlagda propositioner inte är ett svar på det som riksdagen förutsatte i form av ett underlag för en samlad bedömning.

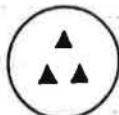
En slutsats av det här redovisade blir följdaktligen att det inte bara skulle strida mot samiska önskemål utan också mot vad riksdagen angivit att nu behandla de föreliggande propositionerna innan regeringen framlagt förslag i de delar frågorna fortfarande behandlas inom regeringskansliet.

Det skulle framstå som ödesdigert om riksdagen år 1990 skulle upprepa det som skedde 1971, då riksdagen antog en ny rennäringslag för att därefter först sex år senare kunna behandla samepropositionen och då ta ställning till det ramverk i form av den statliga samepolitiken i vilken rennäringslagen utgör en del.

Vad saknas från rennäringskommitténs förslag ?

I propositionen 1990/91:4 anför jordbruksministern att de framlagda förslagen "innebär en komplettering av tidigare beslut och därmed en fortsatt angelägen förstärkning av rennäringsens ställning." (sid 20 m).

Rennäringskommittén konstaterade - på sätt anges i propositionen - att den beslutade same- och rennäringspolitiken skall ligga fast, varvid åsyftas besluten i riksdagen 1971 om rennäringslagen och 1977 om samepropositionen. I propositionen förbigås dock det som var poängen med rennäringskommitténs förslag nämligen behovet av och kravet på en precisering i olika angivna punkter av den statliga same- och rennäringspolitiken. Rennäringskommittén formulerade fyra delmål: **minoritetspolitiskt**; som innebär att rennäringen är en förutsättning för den samiska kulturen och därför måste förbli en samisk näring. **regionalpolitiskt**; som innebär att bosättning och sysselsättning i de samiska bosättningsområdena upprätthålles. **näringspolitiskt**; som innebär en rationell och lönsam produktion inom näringen baserad på de för näringen bestämmande förhållandena och genom tillvaratagande av naturresurser, samt ett **inkomstmål**; som innebär att rennäringsutövarna skall ha en ekonomisk och social trygghet och standard i arbetet som inte avviker från vad som gäller i samhället i övrigt. Några egentliga förslag i förhållande till dessa delmål framläggs inte

SVENSKA SAMERNAS
RIKSFÖRBUND (SSR)

i föreliggande propositioner. Det som rennäringskommittén förde fram är alltså i allt väsentligt fortfarande utan precisering. Ett uttryck för en form av hållningslöshet i den statliga samepolitiken är regeringens beslut om nivån på det prisstöd som gäller fr o m den 1 juli 1990. En enig riksdag beslutade på grundval av jordbruksutskottets betänkande 1989/90 JoU14 att den eftersläpning som uppstått för prisstödet till rennäringen i förhållande till norrlandsstödet skulle återhämtas. Det har härvid konstaterats att eftersläpningen är 100 kronor/kontrollslaktad ren. Oaktat detta förhållande beslutade regeringen den 13 september 1990 att den sålunda konstaterade eftersläpningen inte skall återhämtas innevarande år utan delas upp på ett antal år framöver. Förutom att detta står i strid med de formella - konstitutionella utgångspunkterna med anledning av riksdagens beslut innebär detta att prisstödet närlingspolitiska effekt går förlorad. Det insitament att öka slaktuttagen som en omedelbar återhämtning hade medfört förbyts snarare i en motsatt effekt; den som avvaktar ytterligare ett år med slakt får ju i alla fall 2/3-del av den konstaterade eftersläpningen medan den som slaktar i år enbart får 1/3-del. Regeringens beslut ger alltså fel signaler till näringen och detta också i fel tid.

I det följande redovisas vissa kommentarer med användande av den rubriksättning m m som framgår av respektive proposition.

Renskötselrätten (avsnitt 3.2, sid 21 f)

Förslaget att det av rennäringslagen skall framgå att renskötseln är en för den samiska befolkningen kollektiv rätt som bygger på urminnes hävd och utgör en särskild rätt till fastighet överensstämmer med samerättsutredningens förslag, som i sin tur baseras på en konvertering av Högsta domstolens dom i skattefjällsmålet i denna del.

Även om det som nu föreslås som en lagändring kan sägas redan vara gällande rätt i och med Högsta domstolens dom är det självfallet av stor betydelse att lagen nu får den föreslagna utformningen. Något nytt i sak i förhållande till gällande rätt innebär lagändringen således inte utöver att den på visst sätt kan sägas synliggöra rätten till land och vatten.

I propositionen framhålls att "Renskötselrätten är starkast på åretruntmarkerna." (sid 25 my). I förhållande till gällande lagstiftning är detta - med visst undantag - en riktig beskrivning. Samtidigt är påståendet ett cirkelresonemang, som inte tar sin utgångspunkt i en analys av odlingsgränsens rättsverkningar. Vidare skall konstateras att rätten till vinterbetning som sådan inte är svagare än rätten till åretruntbete. Dessutom är påståendet direkt missledande i fråga om skogssamebyarnas i lag erkända rättsliga ställning inom åretruntmarkerna med hänsyn till att Domänverket helt utan hörande av samebyarna upplåter jakt och fiske inom detta område och där ingen del av upplåtelseinkomsterna tillfaller samebyarna och samefonden.

I särskilt yttrande till samerättsutredningens huvudbetänkande påtalas sist nämnda förhållande av de sakkunniga Bohlin, Stenberg, Utsi och Åhrén (bilaga 3).

Det framstår som i sak angeläget och ur rättslig synpunkt nödvändigt att denna fråga blir föremål för ytterligare överväganden med innebörd att skogssamebyarna inte skall vara försatta i en sämre rättslig ställning än fjällsamebyarna.

Upphävande av renskötselrätt (avsnitt 3.3, sid 25 f)

Förslaget att renskötselrätt i fortsättningen bara skall kunna upphävas om det behövs för att tillgodose något av de i expropriationslagen uppräknade expropriationsändamålen överensstämmer med samerättsutredningens förslag, som i sin tur bygger på Högsta domstolens dom i skattefjällsmålet.

Ökat skydd för renskötselrätten (avsnitt 3.4, sid 28 f)

Förslaget att utvidga tillämpningsområdet för nuvarande 30 § rennäringslagen till att gälla också andra åtgärder än sådana som innebär en ändrad användning av marken är förestavad av den utformning skyddet i förhållande till skogsbruket slutligen har fått.

Det är svårt att uttala sig om vilken praktisk betydelse den föreslagna utvidgningen av tillämpningsområdet för 30 § rennäringslagen kan komma att få. Ett skäl till detta är att den avsevärda olägenhet för renskötelsen det kan vara att pröva kan konstateras först när åtgärden redan är vidtagen. På så sätt blir regelns tillämpningsområde mer av ersättningskaraktär än till stöd för en tillståndsprövning och därmed ett skydd för renskötselrätten när det gäller att kunna utöva denna.

Det som här kommer i belysning är den märkliga reglering som föreslås i förhållande till skogsbruket och som närmare kommenteras nedan. Det kan i detta avsnitt endast pekas på att åretruntmarkerna behandlas olika beroende av om de ligger ovan eller nedan gränsen för svärföryngrad skog enligt 19 § (jfr också vad som ovan anförts beträffande uttalandet i propositionen att renskötselrätten skulle vara starkast på åretruntmarkerna!)

Rennäringens folkrättsliga skydd (avsnitt 3.5, sid 32 f)

Samerättsutredningen föreslog att det i rennäringslagen, naturresurslagen och expropriationslagen skulle tas in bestämmelser som erinrar om att det finns ett absolut folkrättsligt skydd mot intrång, som äventyrar det fortsatta utövandet av rennäringen. I propositionen framhålls att det skydd rennäringen har i f a naturresurslagen skulle vara "ett starkare skydd än vad som kan anses följa av folkrätten".

Till den bedömning som görs i propositionen finns anledning till flera erinringar. Rent formellt måste det konstateras att stor tveksamhet råder om det är på det sätt som anges i propositionen att det folkrättsliga skyddet gäller gentemot lagstiftningsåtgärder oavsett om en skyddsregel som erinrar härom införs eller inte (sid 36 ö). I annat sammanhang har Regeringsrätten funnit att så inte är fallet.

I propositionen konstateras också att naturresurslagen inte ger något absolut skydd för rennäringen när rennäringsintresset ställs mot annat intresse (sid 35 n). Sålunda regleras inte skogsbruket av naturresurslagen och denna lag är för övrigt en-

ligt vad som framgår av 2 kap 10 § så uppbyggd att det gäller att vid oförenliga ändamål ge företräde åt det eller de ändamål som på lämpligast sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt varvid fö försvarsintresset alltid skall ges företräde. Något absolut skydd för renskötselrätten finns därför inte enligt propositionens förslag.

Påståendet i propositionen att skyddet enligt NRL för rennäringens markanvändning skulle vara betydligt starkare än det som får anses föreligga med stöd av folkrätten är följaktligen ett påstående som såväl formellt som praktiskt är helt felaktigt.

Frågor om det folkrättsliga skyddet har samband med dels de till nu inte framlagda förslagen från samerättsutredningen såvitt gäller grundlagsbestämmelse, samelag och sameting, dels ILOs urbefolkningskonvention (nr 169) antagen vid konferensen i Geneve år 1989. Fråga om Sveriges tillträde till konventionen bereds f n inom regeringskansliet.

Hela frågan om det folkrättsliga komplexet måste blir föremål för ytterligare överväganden än de som framgår av den föreliggande propositionen, som är såväl ofullständig som i vissa avseenden i sak direkt fel.

Ersättningsbestämmelser m m (avsnitt 3.6, sid 36 f)

Fråga om att finna former för att genom lagstiftning precisera ersättningsregler etc har tidigare behandlats bl a vid införandet av 1971 års rennäringslag och även samerättsutredningen har övervägt frågan men avstått från att lägga fram förslag om någon skadestandsregel i rennäringslagen. Något sådant förslag framläggs inte heller i propositionen utan frågorna överlämnas liksom gällt hittills till rättspraxis.

Samerättsutredningen föreslog vissa särskilda rättegångskostnadsregler bl a för att därmed skapa förutsättningar för att vissa frågor faktiskt blev prövade i domstol något som till idag endast skett mycket sparsamt och då bl a mot bakgrund av frågan om fördelning av rättegångskostnaderna. Skäl finns alltså att ytterligare pröva införande av speciella regler för fördelning av rättegångskostnader och då med utgångspunkt från de regler som gäller i plan- och bygglagen.

En i tiden aktuell prövning ger viss belysning åt denna fråga. Flera markägare däribland tre skogsbolag har stämt samebyarna i Härjedalen med yrkande att tingsrätten skall förklara att någon rätt till renbete inte föreligger inom landskapet utanför skattefjällen. Det i detta sammanhang belysande med denna prövning är att några samebyar ställts mot skogsbolag för vilka rättegångskostnader torde framstå som försumbara i förhållande till de miljardvinster dessa bolag årligen gör.

I propositionen förs ett resonemang om s k faktiskt förfogande d v s att statlig myndighet utan särskilt beslut om upplåtelse enligt rennäringslagen får ta mark i anspråk för visst ändamål. I propositionen anføres att detta skulle vara att se som en förfaranderegeln. Även med denna uppläggning innebär dock faktiskt förfogande att statlig myndighet anser sig kunna "förfoga" över renskötselrätten utan att iakttaga de regler rennäringslagen ställer upp.

SVENSKA SAMERNAS
RIKSFÖRBUND (SSR)

Detta har kritiserats av justitierådet Bertil Bengtsson (uppsatsen Samernas egendomsskydd ingående i Statsmakten och äganderätten, SNFs Förlag 1987). Den kritiken torde kvarstå efter vad som redovisas i propositionen. Se vidare bifogade kopia av justitierådet Bengtssons uppsats i Nordisk Administrativ Tidskrift 2/90 (bilaga 4).

I propositionen berörs (sid 39) frågor om vilka som kan vara berättigade till ersättning vid intrång i renskötselrätten. Härvid anges att den intrångsersättning som tillfaller samefonden har sin grund i att renskötselrätten tillkommer samer i allmänhet och är en för folkgruppen kollektiv rätt och inte knuten enbart till sameby eller dess medlemmar. Mot denna bakgrund framstår det som motsägelsefullt att regeringen enligt bestämmelserna i rennäringsförordningen har majoritet i samefondens styrelse.

Åtgärder vid för högt renantal (avsnitt 3.7, sid 39 f) resp mot s k strövrenar (avsnitt 3.7 och 3.8 sid 39 f)

Detta avsnitt är ett bland många i propositionen där förslagen har till syfte att återinföra en myndighetsstyrning och kontroll över renskötelsen i en utsträckning och med en inriktning som för tillbaka till tiden före 1971 års rennäringslag. Den starkt myndighetsstyrda renskötelsen med lappfogden som centralgestalt och på vilken 1928 års renbeteslag byggde kommer alltså nu tillbaka och den relativa självständighet som 1971 års rennäringslag avsåg att tillskapa för samebyarna att på eget ansvar handha egna angelägenheter förbyts i en renskötsel med myndighetsförtecken. De förslag som lämnas i propositionen går långt utöver de vilka rennäringsgruppen och lantbruksstyrelsen förde fram i rapporten i anledning av viss översyn av delar av rennäringslagstiftningen.

Förslagen i propositionen såvitt gäller renantal bygger på något som skall bevisas. Det görs påståenden om att det idag är fråga om ett för högt renantal samtidigt som det påtalas det angelägna i att få fram betesinventeringar, vilka skall ligga till grund för att ange ett lämpligt renantal i förhållande till i första hand betesresurserna på lång sikt.

Av hittills framtagna betesinventeringar för totalt sju samebyar framgår att det endast i en by är fråga om ett i förhållande till dagens antal för stort antal renar. I en av samebyarna var renantalet i paritet med det som långsiktigt kan hållas medan i de övriga fallen betesmarkerna har kapacitet för ett högre renantal än det som idag är det aktuella. Påståendet i propositionen att det allmänt sett är fråga om för höga renantal saknar alltså vetenskapligt belägg.

Oaktat här angivna förhållanden är det självfallet av utomordentlig angelägenhet att dokumentation om den långsiktiga beteskapaciteten kommer fram och att lantbruksstyrelsen, som har det samlade ansvaret för dessa uppgifter, tillsammans med Svenska Samernas Riksförbund (SSR) och samebyarna kan driva dessa frågor framåt med stor skyndsamhet.

Kostnaderna för betesinventeringar är förhållandevis höga genom den arbetsinsats i form av fältarbete, som är en del av inventeringen. Det framstår därför som motsägelsefullt, då det i propositionen anges att det är från det idag anslagna medeln till främj-

SVENSKA SAMERNAS
RIKSFÖRBUND (SSR)

ande av rennäringen som kostnaderna skall tas för att kunna fullfölja betesinventeringarna. Detta skulle innebära att allt underhåll av riksgränsstängsel, kostnaderna för renskötarnas trygghetsförsäkring och/eller katastrofskadeskyddet skulle behöva tas i anspråk för angivet ändamål. Det är istället helt nödvändigt att det utifrån en av lantbruksstyrelsen redovisad plan för fullföljande av betesinventeringarna anslås särskilda medel för att säkerställa att arbetet kan bedrivas i önskvärd omfattning och takt.

Propositionens förslag såvitt gäller att faktiskt besluta om högsta renantal inger starka betänkligheter inte minst av rättssäkerhetsskaraaaktär. Grunden för fastställande av högsta renantal måste självfallet vara den långsiktiga betestillgången. Den i propositionen angivna risken för överbetning är alltså något som skall konstateras genom betesinventeringen. Det renantal som därifrån skall dras för att ta hänsyn till naturvårdens intressen framstår som dunkelt då det i detta skulle ligga att renbetning skulle vara något i förhållande till naturvårdens intressen främmande inslag i naturmiljön. I propositionen förs resonemanget vidare till att göra renantalet till en funktion av avverkningsvolymerna i skogsbruket. En konsekvens av propositionens resonemang är att om avverkningsvolymerna av något skäl skulle öka så måste den eller de berörda samebyarna skära ner sitt renantal till följd av detta. Den starkare skall alltså berika sig på den svagares bekostnad.

Högsta renantal måste alltså baseras på en långsiktig användning av naturresursen renbete. Detta är objektiva och mätbara faktorer. Att lägga in subjektivt bedömda "avdragsfaktorer" i förhållande till detta skapar en rättsosäkerhet och står inte heller i samklang med skyddet för renskötselrätten.

I avsaknad för sakliga motiv måste föreslaget tillägg till 15 § andra stycket rennäringslagen avvisas.

I fråga om förslagen beträffande överskridande av hösta tillåtna renantal, renräkning, lämnande av renlängd samt verksamhet i koncessionssameby föreslås ett vitesinstitut liksom beträffande de åtgärder vilka myndighet idag kan tillgripa enligt 71 § rennäringslagen.

Som ovan redovisas innebär de i propositionen lämnade förslagen en i hög grad myndighetsstyrd renskötsel. Det måste sättas ifråga om det är i sak påkallat och i tiden riktigt att på detta sätt föra i denna myndighetsstyrning. Vad gäller vitesinstitutet föreslås i och för sig att frågor om utdömande av vite skall prövas i enlighet med lagen (1985:206) om viten. Härmed blir det en domstolskontroll över myndigheternas handläggning, men även med detta kontrollinstrument framstår den föreslagna myndighetsstyrningen som överdriven och opåkallad.

När det gäller vitesföreläggande och tvångsslakt enligt 71 § finns anledning att erinra om den faktiska prövningen såvitt gäller länsstyrelsens i Jämtlands län beslut år 1990 om tvångsslakt i Tännäs sameby. Till följd av att avvittningen gick så långt att även fjällmark avvitttrades som enskild och idag utgör en form av enklav inom skattefjällen (åretruntmarkerna) har denna fråga fått särskild belysning. Som grund för beslutet om tvångsslakt anfördes att renar utanför skattefjällen under sommartid och då även

på de som enskilda avvittrade fjällmarkerna, ansågs medföra "risk för onormal förslitning på vegetationen". Även om någon verkställighet inte kom till stånd var det just på fjällmarken som polismyndigheten avsåg att sätta in tvångsslaktåtgärder. Detta leder alltså till att på de marker där renen har särskild hemortsrätt skulle de bli föremål för tvångsslakt enbart av det skälet att marken är i enskild hand (i och för sig till följd av tidigare övergrepp mot samerna) och utan att någon skada kan konstateras.

Av detta följer att det nu måste bli anledning till särskild överprövning av de bestämmelser vilka idag regleras enligt 71 § rennäringslagen och i propositionen föreslås utvidgade genom det föreslagna vitesinstitutet.

Av det här redovisade skall det inte motsatsvis utläsas att inte renskötseln skall kunna vara föremål för insyn och en redovisning av produktionsförutsättningar och annat med näringen sammanhängande och som kan vara av mer allmän betydelse för såväl myndigheter som markägare och andra. Den ordning propositionen föreslår och de instrument som anges komma till användning leder dock mycket längre och i fel riktning i förhållande till en rimligt avvägd formel för samlevnad.

En konsekvens av det här redovisade är att regeringens förslag måste överarbetas. Härvid finns det anledning att överväga att knyta de kontrollinstrument, som kan finnas angelägna, till en prövning av sametinget i kombination med en "samlevnadsnorm" i rennäringslagen. Syftet med en sådan norm bör då vara att lägga grund till formulerandet av något som kan betecknas som "god renskötselsed" och där det framstår som naturligt att sametinget, som i denna del kommer att fungera som en statlig myndighet, skall medverka vid utformningen.

Upplåtelse av rätt till jakt och fiske (avsnitt 3.11 sid 50 f)

I propositionen föreslås inte någon lagändring samtidigt som det görs vissa uttalanden om såväl grunden för upplåtelseverksamheten som omfattningen av denna.

Frågor om upplåtelser av jakt och fiske har såväl rättslig innebörd som en näringspolitisk betydelse.

I propositionen framförs att det är en lämplig ordning att handläggningen av upplåtelseerna ligger kvar hos rennäringsenheten och rennäringsdelegationen, varigenom man även säkerställer ett samiskt inflytande i beslutsprocessen (sid 52 m). En grundläggande fråga är då vems jakt- och fiskerätt det är som upplåts. Något slutligt svar beträffande markägandet i lappmarken finns idag inte varvid det dock kan konstateras att jakt- och fiskerätten såsom ingående i renskötselrätten disponeras av samerna/samebyarna. Staten har aldrig hävdats någon egen jakt- och fiskerätt och de upplåtelser som görs är så att säga på samebyarnas vägnar. Det är alltså fråga om statliga dispositioner inom samebyarnas privaträttsliga sfär. Av högsta domstolens dom i Skattefjällsmålet kan utläsas att helt klart fiskerätten, men på goda grunder även jakträtten tillkommer samerna som en del i bruksrätten renskötselrätten. Nuvarande ordning med upplåtelser av rennäringsdelegationen med "ett samiskt inflytande i beslutsprocessen" kan därför från rättsliga utgångspunkter i grunden sättas ifråga.

SVENSKA SAMERNAS
RIKSFÖRBUND (SSR)

En möjlig praktisk väg ur denna situation är att på sätt de samiska sakkuniga i samerättsutredningen anför i särskilt yttrande till huvudbetänkandet och som också förs fram i samernas landsmötes yttrande över samerättsutredningens huvudbetänkande införa den ordningen att det blir samisk majoritet i rennäringsdelegationen. Delegationen (efter länsstyrelserereformen, rennäringsnämnden) kommer fortsättningsvis att vara statlig myndighet med möjlighet att markera behov av upplåtelser åt exempelvis glesbygdsbor och i övrigt tillse att former för god jakt- och fiskevård efterlevs. En vidare möjlighet är att samebyarna själva handhar den praktiska upplåtelseverksamheten i enlighet med den ordning som redan tillämpas inom vissa delar av renskötseområdet. På så sätt tillgodoses också regionalpolitiska syften nämligen att en breddning av samebyarnas näringsunderlag kan åstadkommas och infrastruktur i form av stugor, båtar m m komma till användning även i samband med upplåtelseverksamhet.

En ytterligare effekt av en sådan uppläggning är att besparingar kan göras på myndighetssidan, där handläggningen av upplåtelsefrågor utgör den tyngsta delen i myndigheternas verksamhet idag.

Tar man samman de rättsliga, näringspolitiska och regionalpolitiska skälen med de besparingsmöjligheter som blir följden framstår en ordning enligt det här upplagda som mer framåtsyftande än den konservering av nuvarande förhållanden på vilka propositionens förslag bygger.

Propositionen 1990/91:3, Skogsbruket i fjällnära skogar

Regeringen har sett det angeläget att lägga fram förslagen om ändringar i rennäringslagen samtidigt med förslagen om skogsbruket i fjällnära skogar istället för att sammanväga ändringarna i rennäringslagen med de övriga förslag om grundlagsskydd, samelag och sameting som samerättsutredningens förslag i övrigt innehåller. Dessa frågor har kommenterats ovan. Det kan rent allmänt beträffande skogsbrukspropositionen konstateras att de förslag som lämnas beträffande förhållandet rensköttsel - (stor)skogsbruket är präglad av att passa in rensköttselrätten i skogsvårdslagens systematik med en stor mängd kompromisser och inkonsekvenser som följd.

Samerättsutredningens förslag såvitt gäller skogsbruket - i praktiken storskogsbruket - baseras på en grundläggande tankegång om samråd och i viss mån insittament till förhandlingar mellan sameby och skogsbolag. Regeringens proposition innebär - förutom att vinterbetesmarkerna i praktiken lämnas utanför - ett förhållandevis ställt tillståndsförfarande som med inpassningen i förhållande till 19 § skogsvårdslagen som också innebär att även åretruntmarkerna behandlas olika beroende av på vilken sida om gränsen för svårföryngrad skog de råkar ligga. Detta leder till att det kommer enligt propositionen att finnas områden (åretruntmarkerna ovanför gränsen för svårföryngrad skog) där det skall gälla såväl samråd som tillstånd och då tillstånd även om det vid samrådet inte finns någon invändning från berörd samebys sida. Vidare kommer det att finnas områden där det inte skall vara fråga om samråd men där tillstånd krävs och vidare områden där det är samråd men inte tillstånd. För vinterbetesmarkerna gäller, som ovan konstateras, att det inte ens är fråga om något samråd.

Även om renskötselrätten får en viss precisering i förhållande till prövning enligt skogsvårdslagen så innebär det splittrade prövningssystemet och avsaknaden av ett grundläggande samrådssystem att propositionens förslag näppeligen kan anses tjäna vare sig skogsbrukets eller rennäringens intressen.

Vad gäller regleringen för vinterbetesmarkerna anförs tre grunder varför dessa i praktiken lämnas utanför regleringen. För det första anförs att renskötselrätten inte skulle ha lika stark ställning på vinterbetesmarkerna som åretruntmarkerna. Detta påstående är felaktigt eftersom betesrätten där den faktiskt utövas är väl så stark på vinterbetesmarkerna som åretruntmarkerna. Det förhållandet att det finns viss olika reglering såvitt gäller upplåtelse har i detta sammanhang ingen betydelse för styrkan av renskötselrätten. Det anförs vidare att det föreligger oenighet mellan markägare och samer om hur långt vinterbeteslandet sträcker sig. Här hänvisas uttryckligen till Härjedalen där skogsbolag och andra, som ovan berörts, inlett process mot samerna. Inte heller detta bör dock vara någon grund varför ett samrådsförfarande inte skulle kunna föreligga och härvid kan hänvisas till det som framförs i propositionen (sid 54 m) där det beträffande den införda hänsynsbestämmelsen (21 a §) anges att skogsvårdsstyrelsen som en sk preliminärfråga i ett beslut om föreläggande kan ta ställning i gränsdragningsfrågan. Motsvarande torde vara möjligt i här berört avseende. För det tredje anges att det skulle kunna föreligga praktiska problem genom att det finns så många privatskogsbruk inom vinterbeteslandet. Detta är i och för sig riktigt, men i praktiken inget skäl emot, med hänsyn till de av samerättsutredningen föreslagna arealbestämmelserna (brukningsenhet 500 ha och avverkning 20 ha), som samtidigt finns föreslaget vilket leder till att det i praktiken endast är storskogsbruket som berörs.

Även om alltså de förslag som lämnas i propositionen i vissa avseenden innebär en precisering av renskötselrätten och på så sätt är positiv ur renskötelsynpunkt innebär de att en grundläggande samrådstanke förfuskas samtidigt som egendomliga gränsdragnings-situationer uppstår. Eftersom den reglering som kan vara påkallad ur renskötelsynpunkt i praktiken enbart berör storskogsbruket framstår skälen att inte införa en samrådsskyldighet på vinterbetesmarkerna som resultatet av en dålig intresseavvägning och utan beaktande av ett faktiskt skyddsbehov för renskötelsen.

De frågor som berörs i propositionen torde återkomma i den av regeringen tillsatta skogsutredningen. I avvaktan på denna bör ett riksdagens beslut innebära att samrådsskyldighet mellan skogsbruket (med ovan angivna arealbegränsningar) och berörd sameby skall gälla inom hela renskötseområdet och att tillståndsplikten skall avse åretruntmarkerna och inte begränsas till området för svårföryngrad skog. Den föreslagna hänsynsregeln i 21 a § tillstyrks.

Förslag till
REMISSYTTRANDE

1989-10-02

Dnr 921/89

NÄRINGSPOLITISKA SEKTORN
Viggo Fringel
Bo Eliasson/mw
SKOGSÄGARNAS RIKSFÖRBUND
Jan Sandström

1989-

89-1806

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Betänkandena (SOU 1986:36) Samernas folkrättsliga
ställning och (SOU 1989:41) Samerätt och sameting
(dnr 89-1806)

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Skogsägarnas
Riksförbund (SR), som givits tillfälle att avge
yttrande över redigerade betänkanden, får härmed
gemensamt lämna följande synpunkter:

Förbunden beklagar att utredningen inte knutit någon
märkagarrepresentant från jord- och skogsbruket till
kommittéarbetet, vilket skulle ha medfört att
utredningsförslagen hade blivit betydligt allsidigare
belyst. LRF/SR anser vidare att det hade varit av
värde om förbunden hade givits längre remisstid på
grund av påtalade brist i utredningsarbetet för att
ge rimliga möjligheter att inhämta regionala
synpunkter från de områden som frågorna berör.
Förbunden har samarbetat med Skogsindustrierna för
bedömning av utredningens grundläggande
ställningstagen till renskötselns civilrättsliga
ställning.

Sammanfattning

LRF/SR anser inte att utredningens faktabeskrivning
ger underlag för de slutsatser utredningen drar,
varken beträffande pågående konflikter mellan
rennäringen och skogsbruket eller beträffande
förslagens effekter på skogsbruket.

LRF/SR anser inte att utredningen har påvisat
renskötselrättens innehåll och utbredning på
godtagbart sätt och som motiverar de förslag till
stora förändringar av renskötselns ställning i
förhållande till merkägandet och den pågående
markanvändningen i jord- och skogsbruket.

Förbunden uppfattar att man från samisk sida önskar att kontakterna med det enskilda skogsbruket generellt sett är mycket goda. Det förhållandet utgör givetvis en god förutsättning för frivilliga samförståndslösningar även i framtiden. LRF/SR önskar att samförståndslösningar är den på sikt enda framkomliga möjligheten till att lösa ett komplicerat samlevnadsproblem mellan två areella näringar.

LRF/SR önskar att utredningens många förslag till byråkratisering av sameexistensen mellan rennärningen och jord- och skogsbruket utgör ett hot mot samlevnaden.

LRF/SSR avvisar bestämt utredningens förslag till lagstiftning.

Bakgrund

LRF/SR önskar att ett aktivt jord- och skogsbruk och normal renskötsel kan fungera tillsammans. Emellertid har rennärningens markanvändning och driftsformer på senare år blivit alltmer intensiv med konflikter som följd mellan renskötselns företrädare och den bofasta markägande befolkningen.

I Lantbrukstyrelsens rapport av 1989:4 om samebyarnas organisation m m framgår att rennärningen är stödd under förändring. I den konstateras att samebyarna tenderar att bli sammanslutningar av ett litet antal företagare som med avancerad teknikanvändning och liten personalinsett sköter ett mycket stort antal renar.

LRF/SR finner att utredningen inte har analyserat sagda utveckling, vilket kunde ha fått betydelse för utredningens ställningstaganden. Utredningen har följaktligen heller inte kunnat klargöra huruvida jord- och skogsbruket tål denna utvecklingsprocess från rennärningen eller om rennärningen har skyldigheter gentemot de markägare som bedriver jord- och skogsbruk.

Inför den fortsatta behandlingen av sameättsutredningens förslag är det nödvändigt att även väga in de samlade effekterna på jord- och skogsbruket av ena befintlig lagstiftning som påverkar den pågående markanvändningen. Exempelvis har skogsbruket i inlandet och då speciellt inom de fjällnära områden under 1980-talet efter hand fått vidkänna inskränkningar i verksamheten som medfört försämrade sysselsättningsmöjligheter och sänkt avkastning. De lagändringar som genomförts för att tillgodose olika sektorsintressen som t ex naturvård, rennäring m m kan utifrån respektive håll tyckas marginell men får sammantaget en starkt begränsande effekt på möjligheterna att driva ett ekonomiskt

jord- och skogsbruk inom berörda områden. LRF/SR vill starkt understryka att ett aktivt brukande av jord- och skogsmark inom inlandsområdet är en förutsättning för att kunna behålla en rimlig infrastruktur inom dessa glesbygdsområden vilket även är betydelsefullt för rennäringen.

Skogsbruket och rennäringen

Enligt utredningens betänkande om samerätt och sameting är skogsbruket, främst det s k storskogsbruket, till stor skada för rennäringen. Utredningen tycks okritiskt ha ansett synpunkter på detta tema samtidigt som samerna säger på sid 197 "att kalhyggen i måttlig omfattning inte alltid är besvärande för renskötseln, utan tvärt om ibland kan vara till nytta". Det är enligt samerna framför allt storskaligheten i trækthyggesbruket som väcker problem.

LRF/SR avvisar bestämt utredningens problembeskrivning rörande skogsbruket och anser att dessa synpunkter härrör från erfarenheter från 1960- och 1970-talen.

Under senare delen av 1970-talet och hela 1980-talet har såväl storskogsbruket som de privata skogsägarna bedrivit ett intensivt skogsbruk med trækthyggen även inom skogsområdena närmast fjällkedjan.

Renantelet har under samma period ökat kraftigt och överstiger med stor marginal högsta godkända renantal för många samebyar. Utredningens beskrivning av skogsbruket som ett hot mot rennäringen kunde ha varit relevant om rennäringen under nämnda tidsperioder hade stagnerat eller gått tillbaka påtagligt. Eftersom förhållandena är det motsatta, d v s rennäringen har expanderat, kan ett aktivt skogsbruk omöjligen vara något hot för rennäringen. På sid 178 sägs att "i allt väsentligt bestäms den svenska renstammens storlek av tillgången till ett väl samlat och åtkomligt vinterbete". Enligt tabell 3 på samma sida framgår att vi aldrig tidigare haft så många renar i Sverige som för närvarande. Renantelet har ökat med 69% sedan 1971.

LRF/SR vill även fästa uppmärksamheten på den analys av skogsbruket i de fjällnära skogarna som skogstyrelsen nyligen har presenterat. Av den framgår entydigt att avverkningarnas omfattning minskat betydligt under 1980-talet. Den genomsnittliga hyggesstorleken har minskat drastiskt och hyggesplöjningen har i stort sett upphört. Den beskrivning som utredningen gör av de "problem" som skogsbruket skulle förorsaka renskötseln är inte förenkrod i dagens verklighet.

På sid 196 sägs att för skogssamebyarna medför en slutavverkning särskilda problem. Renarna uppehåller sig i skogslandet gärna på skogshöjder. När dessa avverkas söker sig renarna ner från höjderna och blir enligt utredningen mera rörliga och svårkontrollerade.

Enligt vad LRF/SR erfarit har sist nämnda problem exempelvis aldrig framförts vid samråd mellan Domänverket och Malå skogssameby.

Rennäringen - ett problem för jord- och skogsbruket

Inom södra Jämtland, Härjedalen och norra Dalarna har som exempel rennäringens expansion istället vällat betydande problem för jord- och skogsbruket. Problemen har lett till att länsstyrelsen i Östersund tillsatt en särskild samrådsgrupp, den s k renströvningsgruppen, för att söka reda ut problemen och finna samförståndslösningar. Av protokollen från sammanträdena i renströvningsgruppen framgår med all tydlighet att rennäringen expanderat kraftigt till förfång för jord- och skogsbruket och att markägare och myndigheter är överens om att åtgärder krävs för att minska renantal, begränsa renströvning i skogslandet sommertid m m.

Renströvningsgruppen har visat att rennäringens markanspråk ökat under 1980-talet och att det medfört att motsättningar uppstått mellan samer och ortsbefolkningen. Konflikterna gäller framför allt vinterbetesområdenas omfattning samt samebyarnas oönskan att hålla skogslandet fritt från renar under tiden 1 maj - 30 september. Konflikterna kan ytterst resultera i processer mellan markägare och samer om sedvanerättens omfattning.

På sid 275 2:a stycket ges viss förklaring till uppkomsten av strövrener. Det kan som exempel nämnas att trots att skogsbruket bedrivs likartat inom Västerbotten så är strövrenerproblemet stort inom Vapstens sameby medan det knäppast existerar inom Grens sameby.

LRF/SR anser att strövrenerproblemet mer beror på hur renskötseln bedrivs än på skogsbruket.

Utredningens ambitioner sägs vara att skapa en långsiktig balans i relationerna mellan å ena sidan markägare, nyttjanderättshavare etc och å andra sidan rennäringen.

LRF/SR ser med viss förvåning på hur utredarna söker stärka samernas folkrättsliga ställning men inte söker lösningar på faktiska intressekonflikter som råder i många områden mellan bofast befolkning och rennäringen. Utredningen konstaterar visserligen att

rennäringslagen har brister vad gäller möjligheterna att komma till rätta med för högt renantal men överlåter helt åt den s k rennäringsgruppen på lantbruksstyrelsen att söka lämpliga lösningar. Ruvvude ytterligare förslag krävs för att normalisera förnållandena i berörda bygder och på så sätt skapa bästa förutsättningarna för att trygga samekulturens fortbestånd borde ha belysts i utredningen. Märkligt nog har utredningen avstått från att bjuda in markägarerepresentanter som kunde ha belyst dessa frågeställningar. LRF vill emellertid understryka att en väsentlig förutsättning för att åstadkomma en långsiktig balans i relationerna mellan de olika intressenterne är att verkningfulla instrument införs i rennäringslagen för att kunna reglera hösta tillåtna renantal.

Rennäringen förorsakar skador såväl på jordbruks- som skogsmark. Tramp- och fejningsskador på växande skog har dokumenterats bl a av skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län. De är av samma storleksordning som för älg, jakträtt, avvitring och andra fastighetsrättsliga frågor är mycket kontroversiella inom berörda områden.

Samrådspåikt och tillståndsprovning

Ovanstående redovisning klargör att dagens regelomgärdade skogsbruk inte är något hot mot rennäringen. Det finns därför ingen saklig grund för föreslagna skyddsregler gentemot skogsbruket i form av utökad samrådspåikt, tillståndsprovning m m. Visserligen skall den föreslagna samrådspåikten dräbba det s k skogsbruket i första hand men kan komma att dräbba hela skogsbruket sedan principen är införd. Det måste här understrykas att de krav på begränsningar av nyggesstorlekar och skonämmere markbehandling m m som utredningen främfort redan är tillgodosedda genom de regler för fjällnära skogar som tillfördes skogsvårdslagen 1985.

LRF/SR anser att skogsavverkningar numera aldrig kan rubba grundförutsättningarna för renskötseln. Kelytorna är dessutom ett kortvarigt problem för rennäringen. Förbunden anser därför inte att skäl föreligger för ökad tillståndsprovning.

Utredningen konstaterar på sidan 282 att "sammenfattningsvis torde kunna sägas att de frivilliga samråden på det stora hela taget har fungerat tämligen väl". "Skogsbrukets betögade krav på att utan onödig byråkrati och tidsutdräkt få bedriva ett rationellt skogsbruk måste beskas". Det är därför förvånande att utredningen ändå föreslår en utökad samrådspåikt. Den föreslagna modellen medför just ett berörda markägare dräbba av en byråkrati som kan innebära tidsutdräkt och därmed ekonomiske

förluster som följd. Föreläget innebär dessutom att markägarna inte får möjlighet till ekonomisk kompensation om avverkningstillstånd vägras. LRF/SR avvisar med skärpa en sådan modell.

På sidan 158 anges att "Sametingets speciella karaktär innebär vissa svårigheter när det gäller att bedöma dess offentlighetsrättsliga ställning. En viktig fråga är om sametinget blir ett anse som en statlig myndighet".

Utredningen föreslår vidare att skogsvårdsstyrelserna skall bli tillståndsmyndighet men åläggs ett inhämtat yttrande från sametinget.

LRF/SR kan inte bedöma hur skogsvårdsstyrelserna kommer att behandla ett remissyttrande från sametinget, som kanske har ställning som statlig myndighet. Mycket tyder dock på att ett sådant yttrande alltid kommer att få genomslag på skogsvårdsstyrelsernas beslut då rennäringskompetensen förutsätts ligga på sametinget.

LRF/SR anser att föreslagen modell där sametingets uppfattningar får alltför stor genomslagskraft i de beslut som skogsvårdsstyrelserna skall fatta inte kan accepteras.

Rennäringen och NRL

Naturresurslagen (NRL) syftar till att främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Det andra kapitlet i NRL innehåller de grundläggande bestämmelserna om avvägningen mellan olika intressen i frågor om användningen av mark och vatten. Bland uppräknade nationella intressen finns rennäringen (§5) och jord- och skogsbruket (§4). Utredarna konstaterar emellertid att för jordbruket och skogsbruket finns inte något särskilt skydd för områden av riksintressen (sid 216).

LRF/SR vill emellertid fästa uppmärksamheten på jordbruksutskottets uttalande varigenom fastlaggs att jord- och skogsbrukets ställning inte bör tillmätas mindre vikt än de näringar och intressen än vilka som givits ställning av riksintresse. För att ytterligare garantera näringarnas anspråk uttalar bostadsutskottet att lantbruksnämndens och skogsvårdsstyrelsens yttranden alltid skall redovisas i ärenden som berör jord- och skogsbruksmark i den kommunala planeringen.

Utredningen föreslår att en folkrättslig skyddregel skall införas i 2 kap 10§ NRL. LRF/SR förutsätter att förslaget syftar till att ge skydd mot exploateringsintressen som kan hota rennäringen. Det

är därvid viktigt enligt LRF/SR att konstatera att jord- och skogsbruket inte kan rubriceras som exploater enär verksamheten utgör pågående merkanvändning. LRF/SR ifrågesätter emellertid behovet av ytterligare ett riksintresse för rennäringen i 2:10 då den redan utgör ett riksintresse enligt 2:5. Det vore naturligare att kräva att glesbygdsbefolkningen i allmänhet erhöi ett folkrättsligt skydd istället. Deras problem är inte mindre.

Utredningen hävdar (på sid 266) att det är av stor betydelse att renskötseirätten behandlas som ett enskilt intresse, en särskild rätt till fastighet, och inte enbart som ett allmänt intresse till vilket hänsyn skall tas. I specialmotiveringarna till kap 1:2 samelägen sägs att begreppet kultur inte medför något generellt skydd för de samiska näringarna gentemot andra näringar. Dessa uttalanden indikerar på att rennäringen inte bör ges starkare ställning än ved övriga särskilda näringar innehar.

Samerätten - en juridisk analys

LRF/SR har i samarbete med skogsindustrierna fremtagit följande ställningstagande till utredningens juridiska grundfundament.

Enligt direktiven för samerättsutredningen är den primära uppgiften för utredningen att klargöra vilka särskilda behov som kan härledas till samernas ställning som urbefolkning, tilläggsdirektiven sid 1, och med utgångspunkt i resultatet av dessa klargöranden överväga om det finns behov av att stärka skyddet för rennäringen och i så fall i vilken utsträckning en förstärkning kan ske, direktiven sid 7. Vidare har kommittén ålagts att överväga ett samiskt organ och att föreslå insatser för att bevara och utveckla det samiska språket. Av det sagda framgår att det således inte har ankommit på kommittén att föreslå införandet av bestämmelser som förändrar rättsläget mellan samerna och bärare av motstående intressen. Såsom kommer att framgå av det följande är det LRF/SRs uppfattning att ett genomförande av kommitténs förslag skulle innebära att renskötseirberättigade samer får befogenheter som går långt utöver vad de enligt renskötseirätten har idag. En utgör rennäringslagen inte den rättsliga grunden för förhållandet mellan markägare och samer. Den föreslagna ordningen skulle alltså helt ändra karaktären på rennäringslagen. Det är enligt LRF/SRs uppfattning helt olämpligt att den rättsliga grunden överflyttas till rennäringslagen.

Utredningen anger sig basera sina förslag på gällande rättsläge mellan samerna och bärare av motstående intressen. Detta uttalande är ägnat att förvåna, eftersom det inte finns någon som helst utredning av förhållandena och därpå grundad analys av rättsläget. Trots denna svaghet dristar sig utredningen att föreslå något som innebär starka förändringar beträffande renskötselrättens innehåll, kretsen av renskötselberättigade, inskränkningar i förfoganderätten för den som äger fastighet som belastas med renskötselrätt och det geografiska området för renskötselrätt. Utredningens ordförande har på sid 351 i betänkandet ansett att samerättsutredningen är att se som ett politiskt alternativ till fortsatt domstolsprövning av de rättsliga och andra grunderna för att samerna skall vara ett folk med egen kultur. I skattefjällsmålet förebragtes utomordentligt vidlyftig utredning angående förhållandena från senaste istiden till nuvarande tid. Några utredningar angående förhållandena på övriga håll i Sverige har som segts inte gjorts av samerättsutredningen. Trots detta anser sig utredningen ha underlag för att påstå att dess förslag är en uttolkning av gällande rätt. Detta är mycket anmärkningsvärt. Enligt LRF/SRs uppfattning har samerättsutredningen inte förmått att på ett lidelsefritt sätt fullgöra sin uppgift. Det kan inte komma i fråga att befordre utredningens förslag till lagstiftning. Görs detta har man i realiteten betagit markägarna möjligheten att argumentera för sina ståndpunkter och få sin sak prövad i vederbörlig ordning. Det kan framhållas att icke någon representant för markägarsidan deltagit i utredningsarbetet.

Den bruksrätt som renskötselrätten utgör på skattefjällen är enligt skattefjällsdomen uttömmande reglerad av rennäringslagen, RNL. Med detta menas att innehavarna av bruksrätten inte har några rättigheter som går utöver vad som erkännes i rennäringslagen. Där bruksrätten finns är dess historiska grundvalar sådana - ockupation i förening med urminnes hävd - att den består på civilrättslig grund. I intet av de hänseenden samerparterna påstod i skattefjällsmålet tillerkände lagen dem mindre långt gående rättigheter än bruksrättens civilrättsliga innehåll, inte ens på skattefjällen i Jämtland. Där bruksrätten nu existerar utgör den en belastning för fastigheternas ägare så länge den utövas. Rättighetens värde är av ekonomisk art som direkt belastar fastighetens ägare och utgör motsvarande tillgång för rättighetens innehavare. I åtskilliga hänseenden innebär förslaget en misstolkning av bruksrättens civilrättsliga innehåll till fördel för rättighetshavaren och till motsvarande nackdel för fastighetsägaren. Såsom tidigare framhållits låg det knappast i utredningens uppdrag att föreslå någon förmögenhetsöverförande

förändring. På samma sätt som rättighetsinnehavaren anses enligt 2 kap 18§ regeringsformen, RF, vara skyddad genom en ersättningsrätt gentemot det allmänna för ingrepp i bruksrätten är faktiskt på motsvarande sätt fastighetsägarna enligt samma lagrum skyddade mot att bruksrätten ges ett för fastighetsägarna mera belastande innehåll än vad som nu gäller mellan "parterna". Om förslagen genomföres aktualiseras ersättningsskyldighet enligt 2 kap 18§ RF. I förans riktning ligger rättegångar lika monstruösa som skattefjällsmålet.

Utredningen har dragit felaktiga slutsatser av skattefjällsmålet. Skattefjällsmålet rörde äganderätten till områdena i fråga, de så kallade skattefjällen i Jämtland. I andra hand - om samerna inte hade äganderätt - påstod samerna att de hade visse uppräknade rättigheter till områdena utöver vad rennäringslagen anger. Samerna förlorade målet. Målet var ett dispositivt civilmål mellan samerna och staten rörande ett speciellt område. Målet var dessutom ett rent bevismål. Som sådant var målet i alla delar underkastat parternas dispositioner och överväganden när det gäller uppläggning och vilket bevismaterial som skulle framläggas. Målet var från samernas sida upplagt som ett principmål. Man får förmoda att den mark samerna valt ut för processen av samerna ansågs erbjuda störst möjlighet till framgång d v s samernas merkenvändning där var alldeles särskilt omfattande och - enligt deras uppfattning - vara av beskaffenhet att grunda äganderätt. Vi vet nu svaret: merkenvändningen var otillräcklig inte bara för att grunda äganderätt genom ockupation och hävd utan också för att grunda rätt till naturreservat och annat utöver rennäringslagens bestämmelser som samerna påstod.

Skattefjällsdomen har rättslig betydelse enbart när det gäller äganderätten och rättigheter utöver vad rennäringslagen anger på skattefjällen. Det strider mot gängse juridisk metod att dra säkra slutsatser av domskälen beträffande andra områden än som behandlades i målet. Härtill kommer att en annan part än staten säkert hade förebringat annat material. För andra områden hade gällt att bevisa tillräckligt omfattande merkenvändning just på det området. Samma gäller frågorna om kretsen av renskötselberättigade, rättighetens närmare innehåll och det geografiska området för bruksrätten, vilka frågor nu överhuvudtaget inte varit uppe i målet. HD uttalade sig alltså inte om ställningen för samerna på andra områden än skattefjällen.

I det praktiska livet är avvägningen mellan samernas anspråk på trygghet och motstående intressen en kinkig fråga, som ofta väcker starka känslor. Det områden inom vilket samerna hävdar renskötselrätt omfattar cirka 115 000 km² eller en tredjedel av hela Sveriges yta. Antalet samer är 15 000 - 20 000,

av dessa är endast ca 2 500 medlemmar i sameby. Endast medlem i sameby kan vara renskötselberättigad. En grundläggande förutsättning för möjligheterna att bibehålla och utveckla renskötelsen är naturligtvis att renskötselrätten respekteras av rättsordningen. En annan och sannolikt viktigare förutsättning är att renskötelsen godkänns och respekteras av den allmänhet som närmast beröres. I 1928 års renbetslag fanns inga bestämmelser som hindrade markägaren att använda marken så att renskötselrätten inte kunde utövas. I 1971 års rennäringslag, RNL, infördes en begränsningsregel, 30§, för åretruntmarkerna. Regeln avser i huvudsak statlig mark. Regeln föreskriver att den som inom åretruntmarkerna äger eller brukar mark där renskötsel bedrivs ej får ändra markanvändningen så att det medför avsevärt olägenhet för renskötelsen. Lägga detaljplan på marken eller är det fråga om ingrepp enligt vatten-, gruv- eller väglagstiftningen, får även allvarligare ingrepp ske, 30§ andra stycket, RNL. I realiteten lägger således inte rennäringslagen något hinder i vägen för privata fastighetsägare att förfoga över sina fastigheter så att renskötsel där omöjliggöres. Enligt vad som allmänt erkänts har heller inte bruksrätten i civilrättsligt avseende någon innebörd än att den berättigade får tåla åtgärder som hindrar rättighetens utövande. Rättigheten innebär inte annat än att renskötselrätt får utövas där så är möjligt. Införandet av reglen i 30§ RNL som alltså i huvudsak avser statlig mark motiverades av rennäringssekkunniga med hänvisning till turism och fritidsbebyggelse. Att förbudet inte gjordes ånordlunda motiverades med att utvecklingen inte skulle hämmas inom renskötselområdet. Det påpekades att exempelvis moderna metoder vid skogsavverkningar inte skulle omfattas av förbudet. (SoU 1968:16 sid 76) Departementschefen framhöll markägarens berättigade anspråk på att få disponera över sin egendom, Proposition 1971:51 sid 136. Även jordbruksutskottet betonade dessa markägarens anspråk, JoU 1971:37 sid 46.

Renskötelsen har under senare år ökat väsentligt i omfattning. Det är ställt utom allt tvivel att samerna har betydligt flera renar än förut och på många håll betydligt fler renar än tillåtet. Denna utveckling har ägt rum under nuvarande regelsystem. Ett förbättrande av samernas rättsställning på bekostnad av fastighetsägarna är därför omotiverat och kan lätt uppfattas som utmanande.

Förslaget är således icke lämpligt att läggas till grund för lagstiftning.

Folkrätten

På åtskilliga ställen i betänkandet framhålls att Sverige skulle ha folkrättsliga förpliktelser mot samerna vilket, enligt utredningen, skulle innebära att Sverige måste avstå från visse ingrepp i naturen.

Till detta skall endast sägas att folkrättsliga aspekter saknar relevans när det gäller att bedöma de civilrättsliga innehålllet i den bruksrätts renskötselrätten innebär. Härtill kommer att ett eventuellt åtagande inte har gjorts av markägarna utan möjligen utav svenska staten. Uppkomna kostnader skall därför bäras av statsmedel. Det kan inte komma ifråga att kostnaderna skall gäldas genom förmögenhetsöverföring från vissa grupper till andra.

Efter ovanstående mer principiella anmärkningar övergår LRF/SR till en del viktigare detaljer i förslaget.

Förslaget till ändringar i rennäringslagen

1§

Den föreslagna ändrade lydelsen av 1§ innebär om den jämförs med den föreslagna lydelsen av 11§ ändra stycket en utvidgning av kretsen renskötselberättigade på ett sätt som strider mot innehålllet i den på hävd grundade rättigheten och mot överlåtelseförbudet av rätten. Detta kan inte godtagas.

26§ ändra stycket

I detta lagrum föreslås föreskrifter som får anses riktade direkt till myndigheter. Sådana föreskrifter är främmande för rennäringslagen och bör inte införas där.

26§ a

Den föreslagna ändrade lydelsen innebär att hänvisningen till "där renskötsel bedrivs" har borttagits. Detta innebär en utvidgning i förhållande till vad som civilrättsligt gäller mellan markägare och renskötselberättigad. Ändringen kan inte godtagas.

27§

Den föreslagna regeln kan inte godtagas. Möjligheten för den renskötselberättigade att hindra slutavverkning kan inte härledas ur de civilrättsliga reglerna mellan renskötselberättigade och markägare. Skulle regeln införas måste den ovillkorligen vara förknippad med en ersättningsrätt för markägaren för den skada han kan lida.

28§

Lagrummet kan inte godtagas för det första därför att i likhet med den föreslagna 27§ sådana skyldigheter inte kan härledas ur vad som civilrättsligt gäller mellan markägare och renskötselberättigad och för det andra av den anledningen att det knappast är lampligt att bekläda skogsvårdsstyrelserna med domstolsliknande funktioner. I likhet med den tidigare

angivna principiella ståndpunkten att med bruksrätten inte är förenat någon skyldighet för markägaren att taga särskild hänsyn till bruksrätten, utan att markägare kan efter eget gottfinnande disponera över fastigheten innefattar den föreslagna bestämmelsen ett betydande avsteg från vad som civilrättsligt gäller mellan bruksrättens innehavare och markägaren, något som inte kan godtagas.

29§

I anslutning till 29§ har av utredningen uttalats att renskötselrätten är evig. För detta uttalande saknas rättsligt stöd. Vad som gäller är i stället att renskötselrätten måste utövas för att bibehållas. Utövas den inte försvinner den. Det är naturligtvis inte möjligt att säkert ange hur lång tid som måste gå mellan senaste utövandet och tidpunkten när renskötselrätten måste anses försvunnen. Säkert är att väsentligen kortare tid erfordras än vad som erfordras för att urminnes hävd enligt tidigare bestämmelser skulle uppstå. Allmänt har antagits att en tid av 30 år, eller motsvarande en tredjedel av den tid det tog för urminnes hävd att utbildas enligt tidigare regler, erfordras.

30§

Paragrafen innehåller en blandning av regler när det gäller själva förfarandet och rättegångskostnadsregler. Enligt sin ordalydelse gäller första stycket alla mål om ersättning för skada på renskötselrätt, i den mån rätt till ersättning inte bestäms enligt annan lag. Det förefaller mindre lämpligt att bestämmelserna i expropriationslagen om rättegången i expropriationsmål, betalning av expropriationsersättning och fullbordande av expropriation m m som praktiskt taget alltid gäller mål där den exproprierande för talan mot fastighetsägare eller rättighetsinnehavare skall gälla i mål om ersättning för skada på renskötselrätt där partsförhållandet normalt sett är det motsatta. Vad gäller rättegångskostnadsreglerna kan allvarliga invändningar ur saklig synpunkt resas mot dem. Enligt huvudregeln i första stycket skall expropriationslagens regler gälla. Undantaget är bara om samebyn för talan om ersättning för skada till följd av skogsavverkning. Detta torde innebära att i alla mål som rör skada på renskötselrätt och då den skadebringande handlingen inte är skogsavverkning samebyn alltid är berättigad till ersättning för sina rättegångskostnader även om samebyn täpper målet. Detta är helt olämpligt. Samma omdöme gäller sista stycket i bestämmelsen som rör ersättning för skada till följd av skogsavverkning. I dessa fall skall tydligen kostnaderna alltid kvittas, även om samebyn för talan som ogillas och byn har inletts rättegången utan tillräckliga skäl, t o m om det dessutom är uppenbart att rättegången inletts utan skälig grund.

Enligt LRF/SRs uppfattning finns det inga skäl att frångå de normala rättegångskostnadsreglerna i rättegångsbalken där tappande part skall ersätta vinnande part hans rättegångskostnader. De föreslagna rättegångskostnadsreglerna inbjuder till missbruk. Utredningen anger sig ha haft kostnadsregeln i 15 kap 6§ PBL som förebild. Det finns inga likheter mellan den situation som avses i sistänämnda lagrum och skada till följd av förment intrång i renskötselrätt.

Förslaget till ändring i skogsvårdslagen

LRF/SR har hög uppfattning om skogsvårdsstyrelsernas kompetens. En prövning som den föreslagna tillståndsprövningen i 21§ c är emellertid enligt LRF/SRs bestämda uppfattning en fråga som inte bör ankomma på skogsvårdsstyrelserna. I betänkandet angives, sid 290, att tillståndsprövningen ytterst är den bedömning av vilka hänsyn markägaren är skyldig till renskötselrätten som en särskild rätt till fastighet. Det är således i realiteten fråga om en prövning av det rättsliga innehållet av renskötselrätten på just den aktuella fastigheten. Detta är enligt LRF/SRs uppfattning en domstolsfråga.

På samma sätt som i andra delar av förslaget innebär den föreslagna tillståndsprövningen ett ingrepp i markägarens befogenheter som inte står i överensstämmelse med renskötselrättens civilrättsliga innehåll. I 21§ d föreskrivs att tillstånd inte får ges utan att sametinget beretts tillfälle att avge yttrande. I betänkandet, sid 291, anges att utredningen föreslår att skogsvårdsstyrelsen tillförsäkras om rannäringen genom att skogsvårdsstyrelsen åläggs ett innämnt yttrande från sametinget. Utredningen har inte analyserat vilken betydelse detta skulle kunna innebära. Enligt LRF/SRs är inte heller förslaget i denna del i överensstämmelse med renskötselrättens innehåll. På samma sida i betänkandet föreslår utredningen att sametinget i yttrandet bör på ett objektivt sätt redogöra för intrångets långsiktiga konsekvenser. Det är enligt LRF/SRs uppfattning orealistiskt att förvänta sig en objektiv redogörelse i dylika frågor från sametinget.

Enligt samma lagrum skall ett tillstånd gälla i fem år från dagen för beslutet. Skäl saknas naturligtvis att begränsa tillståndens giltighet. Utredningen föreslår att ett beslut om tillstånd till skogseververkning inte skall få verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Detta strider mot allmänna förvaltningsrättsliga principer, enligt vilka gynnande förvaltningsbeslut får utnyttjas utan hinder av att talan förs däremot. Som skäl för sitt förslag

anger utredningen att bestämmelsen "naturligtvis är betingad av att överprövningen från samepartens sida annars skulle bli illusorisk". Detta är enligt LRF/SRs uppfattning knappast något skal till avsteg från de allmänna förvaltningsrättsliga principerna. I åtskilliga fall enligt byggnadsnämndstiftningen och på annat håll är det naturligtvis så att ett utnyttjande av ett gynnande beslut ofta nog kan medföra att överprövningen inte har någon verkan. Remediet mot detta är att den överprövande myndigheten får förordas om inhibition. Så måste bli fallet även i förevarande sammanhang, eljest kan reglerna inbjuda till missbruk på det sättet att okynnesöverklaganden sker och förhållanden av det rättliga förfarandet blir runda.

LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND

SKOGSÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Bo Dockered

Lars-Erik Åström

Thorsten Andersson

Erik Lundh

DO
OMBUDSMANNEN
MOT
ETNISK DISKRIMINERING

En Lärmedan
Jan S.
REMISSYTTRANDE 367-89

1989-10-20

Inbrev
1989 -11- 02

Till Statsrådet och Chefen för
Justitiedepartementet

Juridiska Byrån
APL:EL Nr

Remissyttrande över betänkandena (SOU 1986:36)
Samernas folkrättsliga ställning och (SOU 1989:41)
Samerätt och sameting

Jag får härmed överlämna remissyttrande från ombudsmannen mot etnisk diskriminering, DO, i dessa lika viktiga som svåra frågor.

Innehållsförteckning finns sist.

1. Inledning

Samerna är en etnisk minoritet och ett ursprungsfolk i Sverige. Mitt uppdrag som DO är att motverka etnisk diskriminering i samhällslivet. Etnisk diskriminering innebär enligt den lag, som styr min verksamhet, lagen mot etnisk diskriminering (1986:442)

"...att en person eller en grupp av personer missgynnas i förhållande till andra eller på annat sätt utsätts för orättvis eller kränkande behandling på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller trosbekännelse."

Detta är den första och viktigaste utgångspunkten för mitt arbete med detta ärende.

Såsom redovisats i det folkrättsliga delbetänkandet har ursprungsfolkens utsatta - och på många håll förtvivlade - ställning runt om i världen uppmärksamats och avsatt spår i det internationella regelsystem, som utvecklats och utvecklas till skydd för de mänskliga rättigheterna. Dessa folkrättsliga principer är emellertid att betrakta som ett slags miniregler, som anger en rättighetsnivå för ursprungsbefolkningarnas del, som inte får underskridas av de fördragsslutande staterna. Ingenting hindrar en stat från att gå längre i tillmötesgåendet av kraven från en minoritet, som funnits under lång eller urminnes tid. Sverige bör enligt min mening sträva efter att alla orättvisor riktade mot samer undanröjs och att de ges en

fullgod möjlighet att välja mellan sin egen kultur och levnadsstil och ett uppgående i det svenska majoritetsfolkets samhälle. Jag ser detta som en majoritetsfolkets moraliska plikt.

Samernas antal i Sverige är alltför ringa för att garantera dem partipolitiskt inflytande. Deras intressen som till stora delar sammanfaller med de miljöskyddande kommer tvärtom alltsom oftast i motsättning till strävanden att exploatera landet och skapa arbetstillfällen. Vid sådana motsättningar hamnar sameintresset lätt i underläge. Men en rättvis behandling av samerna är ägnad att höja den rättsliga nivån i Sverige och öka förståelsen för andra ansträngningar för ett rättvist samhälle utan diskriminering av vad slag det vara må. Frågor om samerätt och samepolitik har därför räckvidd långt utanför de juridiska, administrativa och geografiska domäner, som man kanske först tänker på, ja även utanför vårt land.

De betänkanden, som nu granskats innebär stora steg mot klarare och gedignare erkännanden av samernas rätt. De har också väckt stora förhoppningar bland samerna. Från de utgångspunkter, som jag här redovisat saknas dock vissa analyser i huvudbetänkandet och finns det avsevärda brister i klarhet och verkliga rättsgarantier i föreslagna lagtexter.

Samefrågorna är svåra och invecklade. Inom DO-myndigheten, som är lika liten som arbetsbelastad fanns inga särskilda förkunskaper däri. Jag har därför fått hjälp i arbetet med detta yttrande av docenten, Ph.D. Hugh Beach, knuten till Kulturantropologiska institutionen vid Uppsala universitet samt Centret för arktisk kulturforskning i Umeå. Beach har även genom bandinspelningar och muntligen redovisat samtal och intervjuer med olika företrädare för samerna, samerättsutredningen, justitierådet Bertil Bengtsson m.fl. Beach har alltså biträtt som sakkunnig konsult. Värderingar och ställningstaganden är DOs.

2. Sammanfattning

Utredningen erkänner samernas starka rätt till deras faders mark både som urminnes hävd och med stöd av folkrätten. Många förhoppningar har därför knutits till samerättsutredningen och dess förslag. DO menar dock att det finns all anledning att syna dessa förslag mycket noga för att se vad de i realiteten kan komma att innebära. DOs egen granskning har resulterat i ett mycket kritiskt remiss-

yttrande. DO kritiserar utredningen för att mer släta över begångna orättfärdigheter än försöka analysera sammanhangen och bota följderna av långa tiders misstag.

DO erinrar först om sin lagstadgade uppgift att motverka etnisk diskriminering. Sådan föreligger bl.a. om någon eller en grupp av personer missgynnas eller annars behandlas orättvist på grund av etniskt ursprung.

Folkrättens regler om behandling av ursprungsfolk utgör ett slags miniregler. De anger rättighetsnivåer, som ingen fördragsslutande stat får underskrida. Sverige bör sträcka sig längre och sträva efter att alla orättvisor mot samer undanröjs och att de ges en fullgod möjlighet att välja mellan sin egen kultur och ett uppgående i det svenska samhället.

Samernas antal i Sverige och följaktligen deras politiska inflytande är mycket ringa. Ändå är det för den rättsliga nivån i Sverige av vikt och en moralisk plikt att sträva efter ett rättvist samhälle utan diskriminering av vad slag det vara må. Frågor om samerätt och samepolitik har därför räckt långt utanför de juridiska, administrativa och geografiska domäner, som direkt berör samerna. Redan naturvetaren Carl Linné, blev under sin lappländska resa år 1732 upprörd över hur man behandlade "den arme lappen".

DO anser, att samerättsutredningens huvudbetänkande inte tillhandahåller den historiska analys av same rätt och samelagstiftning, som är erforderlig för att rätt förstå den nuvarande situationen.

Inte heller erbjuder utredningen någon belysning av detta nuläge för att få en bakgrund till diskussionen om vilka lagändringar som kan vara påkallade. Det finns i utredningen inte någon egentlig redovisning av det i och för sig häpnadsväckande och föga hedrande att många samer med tvång förflyttades från norr till söder eller samernas genom lagstiftning uppkomna splittring i renägande och ofta fattiga icke renägande liksom andra söndringar av samerna och innebörden av dessa och andra handlingar för dagens läge.

I utredningen saknas också redovisning av på området betydelsefulla rättsfall av delvis internationell karaktär.

Detsamma kan sägas om aktuell forskning.

DO har självfallet ingen erinran mot att samernas

särställning som ursprungsfolk intages i rege-
ringsformen, men vill framhålla, att verkan skulle
bli kraftigare om samernas rättigheter kunde in-
lemmas i rättighetskatalogen i RFs 2 kap. i stället
för att blott som föreslagits förekomma som ett
tillägg till en av principdeklarationerna i 1 kap.

Beträffande det föreslagna "sametinget" anser DO,
att det bör vara ett självständigt samiskt organ
och inte en statlig myndighet, vilket inte hindrar
att det kan få vissa offentlighetsrättsliga funktioner.
Samernas intressen kan bli lidande av ett förhastat
tillskapande av ett "sameting", som inte represen-
terar deras flertal.

Definitionen av till "sametinget" röstberättigad
same och angivandet av "sametingets" uppgifter har
i förslaget blivit alltför snäva för att tillgodose
flertalet samers intresse.

Av utredningen föreslagna ändringar i rennärings-
lagen bjuder på oklarheter särskilt när det gäller
begreppet renskötselrätt, vilket skall stå för den
särskilda brukningsrätt, som Högsta Domstolen
funnit av urminnes hävd tillkomma samerna. Men
föreslagen lag och begreppsbildning förblir oklar,
när det gäller kretsen av personer som skall ha
rätt att sköta renar, använda mark eller få ersätt-
ning vid intrång i dessa rättigheter.

Många samer är nu tragiskt utestängda från rensköt-
selrätten. DO anser därför, att utredningen borde
ha föreslagit en regel, att medlemskap i sameby
skall vara öppet för den som kan åberopa urminnes
hävd och som bott och levat på samebyns område.
Reglerna om ersättning för intrång i renskötsel-
rätten liksom andra av utredningen i stort sett
förbisedda rätter till jakt och fiske m.m. har
blivit oklara och ofullständiga medförande risk för
fortsatta rättsförluster för samerna.

Nu gällande rennäringslag är även i övrigt i behov
av en översyn, som inte gjorts i samerättsutrednin-
gen. Det gäller framför allt förbudet för sameby
att bedriva annan ekonomisk verksamhet än rennärning
samt reglerna för medbestämmande och inflytande i
sameby.

Olika bestämmelser i lagar, som tillåter exploate-
ring och intrång i samernas rätt - liksom i mil-
jöintressena - behöver bli klarare dels vad gäller
de lagliga förutsättningarna för att intrånget
skall få ske, dels med avseende på bevisbördan för
att sådana förutsättningar är uppfyllda och i vissa
fall, vem som skall ha beslutanderätten. Om sådant
är oklart brukar det drabba den svagare parten och

det lär oftast bli samerna.

I ett slutord uttrycktes den förhoppningen att arbetet på en fördjupad analys ledande till ett fullständigt förverkligande av samernas juridiska och moraliska rättigheter inte skall avstanna.

3. Inledande anmärkningar och allmänna omdömen

Några citat ur Carl Linnaeus Lapplandsresa År 1732,

Wahlström & Widstrand 1977:

- "Det är dem (nybyggarna) efterlåtet, var de vilja i Lappmarken sätta sig neder, där de sådant kunna upparbeta, så att ingen tvivel är, med mindre mesta Lappmarken med tiden bliver bondbygd." S 51.

- "Härför giva de till kronan ingen skatt, ej heller till lappen, som äger vattnet, den de köra därifrån, fast han giver sin skatt. Han vågar sig icke en gång lägga där enda minsta nät, ty då taga de upp det, kasta dem i träden,..." S 55.

- "Den arme lappen, som av fisk skall själv endast nuförtiden leva och därmed uppehålla sitt hushåll, har nu knappt en eller två fiskar. Jag frågade, vi han ej klagade, men han sade sig en gång hava förfrågat sig hos överheten, vilken sade det vara lappri." S 56.

- "Det är underligt, huru de kunna driva lappen bort... utan att giva lega till lappen, som giver skatt för sitt land, vilka beklaga sig, att de på allt sätt bliva illa hanterade... Jag frågade, vi de ej klagade. Respondent "Ack, vi mäktade ej resa till överheten, de få hantera oss som de vilja, på vad sätt de vilja gå åt oss, vi föra ej vittne, ty du ser hur vi ligga strödda i vilda ödemarken, hinc illae lacrymae; aldrig tro vi att vår nådiga överhets vilja så är..." S 68.

Samerna är Sveriges enda ursprungliga minoritetsfolk. Det är enligt min mening berättigat att tala om dem som ett folk utmärkt av en särpräglad samisk kultur. Med kultur i detta sammanhang menar jag ett folks gemensamma minne så som det finns uttryckt i ett språk, berättelser, minnen, myter, sånger, toner, färger, former, levnadssätt, traditioner och seder. Synen på samerna som ett särskilt folk synes mig få stöd även historiskt, t.ex. i den s.k. lappkodicillens neutralitetsregler från 1700-talets mitt. Detta folk bebor - i den mån de

ej urbaniserats - ett nordligt, ekologiskt enhetligt område i norr från Norge till Kolahalvön i Sovjetunionen. Deras totala antal uppskattas till mellan 45.000 och 60.000 varav 17.000 till 20.000 i Sverige. Samelandets uppdelning genom nationalstatliga gränser har splittrat dessa ursprungliga invånare och fört dem in under skilda regimer. Men den gentemot samerna förda politiken i vart och ett av länderna har också växlat tid efter annan. Under en period var t.ex. den svenska kronan synnerligen samevänlig, då man ville vinna samernas beväpnad och kunna åberopa deras närvaro för att bestrida territoriella krav från Dansk-Norsk sida eller från det kejserliga Ryssland. Berättelsen om den svenska samepolitiken är annars lång, omväxlande och svåröverskådlig.

I det folkrättsliga delbetänkandet konstaterar utredningen, att samerna är skyddade av FNs konvention mot all former av rasdiskriminering (SÖ 1971:40). Begreppet rasdiskriminering ges i denna traktat en betydligt vidsträcktare innebörd, än vad det svenska ordet låter ana. Vidare konstateras, att staterna åläggs s.k. positiv särbehandling, så att olika grupper når full likvärdighet, s 114. I sin fortsatta folkrättsgenomgång kommer utredningen till de två betydelsefulla FN-konventionerna om mänskliga rättigheter från 1966 (SÖ 1971:41-43). Utredningen säger där, att samerna inte är ett folk i den mening, som skall ges begreppet i dessa traktaters inledande artiklar. Utredningens ståndpunkt, som jag anser konservativ och inte nödvändigtvis riktig bygger på ett historiskt resonemang och en därav deriverad koppling mellan folk och stat samt en översättning av konventionens "self-determination" till "oavhängighet". Med utredningens synsätt skulle det bli mycket svårt att erkänna några särskilda rättigheter åt "folk" som det palestinska, det eritreanska eller det västsahariska och än svårare naturligtvis åt sådana minoritetsfolk som Nicaraguas Mesquitoindianer - eller just samerna. Om man däremot med självbestämmanderätt menar samma rätt som alla andra inom samma stat, att delta i denna stats styrelse och godta tanken, att en stat kan rymma flera folk, kan begreppet folk få en innebörd, som gör alla folk delaktiga i de mänskliga rättigheter, som traktaträtten vill tillförsäkra dem. Man kan då också lämna den mininivå för minoriteter, som art. 27 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter markerar och sträva efter en än mer fullgången rättvisa. För övrigt och som jag redan angivit i inledningen anser jag detta vara eftersträvansvärt alldeles oavsett om man ger begreppet "folk" en konservativ tolkning, som alltså torde ha stöd hos flertalet regeringar eller en mer

progressiv sådan, som fristående experter på mänskliga rättigheter mer och mer vill förorda.

Det får alltså inte bara vara fråga om att undvika allt som direkt eller indirekt kan leda till diskriminering - jag frestas att skriva fortsatt diskriminering - av samerna. Det gäller även att skapa betingelser för den samiska kulturens överlevnad. Den förda samepolitiken synes mer präglad av påträngande inblandning än någon djupare förståelse för vad denna överlevnad kräver. Detaljerad lagstiftning, påtvingade samråd balanserade av ekonomiska stödåtgärder, långsiktiga utvecklings- och markanvändningsplaner är ur kulturanthropologisk synpunkt snarast sorgliga, när de betecknas som satsningar för den samiska kulturens bevarande. Om det kvalitativa och inte endast det kvantitativa innehållet i samisk kultur skall vara livskraftigt förutsätts ett verkligt självbestämmande, som inte hela tiden kringskärs så nära av skatte- och näringsmässiga begränsningar, att rensköterna till sist tvingas in i en djurhållning, som ligger närmare industriell svinavel än traditionell renskötsel.

I domskälen till Skattefjällsdomen (NJA 1981:1) skriver Högsta Domstolen om "en avvägning mellan samiska intressen och andra befolkningsgruppers behov av att få utnyttja de vidsträckta fjällmarkerna, både i förvärvssyfte och för fritidsändamål", s 247. Utredningen säger i huvudbetänkandet med hänvisning till direktiven, att man skall klarlägga de särskilda behov, som kan härledas till samernas ställning som urbefolkning, s 14. Ser man hela frågan enbart som en avvägning mellan samiska behov och de olika ständigt nya behov, som hävdas av majoritetsfolket, blir det emellertid svårt att erkänna andra rättigheter för samernas del än just de minimala garantier, som folkrätten med utredningens tolkning därav söker uppställa.

Domskälen i Skattefjällsdomen fastställer samiska rättigheter utöver enbart ett knappt tillgodoseende av vissa kvantitativa aspekter på samekulturens behov. Jag har också utvecklat min ståndpunkt att det för Sverige, som högtstående rättstat på jämlikhetens grund är en moralisk skyldighet, att nu i lagstiftning och praktiskt handlande bekräfta dessa rättigheter. Jag har vidare antytt, att jag anser oss ha en historisk skuld till det samiska folket, att återställa deras rätt. Jag är kritisk mot sameutredningen för dess allt för låga ambitioner i dessa hänseenden och för det man i stället för att komma fram till de rättsliga positioner, som Skattefjällsdomen markerar nöjt sig med att stanna någonstans på halva vägen.

Inte heller kan jag se, att utredningen anlagt någon helhetssyn på samefrågan eller utfört någon fullständig analys av samernas rättsliga ställning. Huvudbetänkandet behandlar således överhuvudtaget inte den för flertalet i norr levande samer helt livsviktiga frågan om rätt till jakt och fiske. Den berörs endast i förbigående, se t.ex. s 258 längst ned. Ingen ändring föreslås i 25 §, 1 st rennäringslagen, RNL, vilken förbehåller jakt- och fiskerätten samebyarnas medlemmar utestängande flertalet. Förbigåendet av dessa viktiga frågor är desto mer anmärkningsvärt, som dessa rättigheter innehas med urminnes hävd. Det kan inte sägas, att det är direktiven, som på detta olyckliga sätt begränsat utredningen i dess arbete. Tvärtom, så var det sagt, att om kommittén under utredningens gång skulle finna det behövt att utreda även andra frågor rörande samernas situation, så skulle detta anmälas till regeringen för prövning av frågan om eventuella tilläggsdirektiv. Någon sådan anmälan har inte redovisats.

Existensen och betydelsen av just urminnes hävd framhålls av utredningen, som dock inte gör någon analys av vad man har att lägga in i begreppet, t.ex. om på urminnes hävd grundad rätt enbart är individuell eller i detta fall även kan anses vara kollektiv samt på vad sätt och på vilken grund sådan rätt skulle kunna inskränkas eller angripas. Därför finns det inte heller i utredningen någon diskussion om förhållandet mellan det civilrättsliga - närmast sakrättsliga - begreppet urminnes hävd, i lagstiftningsärendet relevanta mänskliga rättigheter och t.ex. vad utredningen kallar "näringsmässiga skäl". Återkommande konflikter och senast den över älgjakten i Norrbotten visar på behovet av klargöranden av dessa frågor.

Inte heller har man försökt sig på någon historisk utgångspunkt eller rättshistorisk tillbakablick. En sådan tillbakablick leder dock till att Skattefjällsdomen bekräftar samerna rätt till jakt och fiske, se t.ex. ss 239 och 247 i domen. Diskussionen den gången kan dock knappast ses som avslutad. Man kan jämföra uttalandet på sistnämnda ställe i domskälen med vad justitierådet Bengtsson närmare utvecklade i sin skiljaktiga motivering på s 251. Majoriteten menade sig inte kunna göra några meningsfyllda jämförelser "med vad som nu gäller för medborgare i allmänhet som har servituts- eller nyttjanderätt till jakt eller fiske på fjällområden". Bengtsson för sin del skrev: "...anser jag samernas ställning i fråga om jakt- och fiskerätten kunna jämföras med vad som gäller för svenskar i allmänhet, som på grund av urminnes hävd eller

annan anledning har jakt- eller fiskerätt på områden av liknande slag." Han hänvisar till rättigheternas ursprungliga grund och innehåll. Denna diskussion tycker man, att utredningen borde ha fortsatt och fördjupat med beaktande dels av nyttillkommen forskning dels av vissa delvis internationella, principiellt viktiga rättsfall. Något får då istället här sägas om dessa. En som nödvändig betraktad historisk tillbakablick kommer också att ges längre fram, men först rättsfallen!

Kitok-fallet. Redogörelsen grundar sig på meddelande från FNs kommitté för mänskliga rättigheter den 10 augusti 1988 i fråga om tillämpning av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (CCPR/C/33/D/197/1985), vilket blivit offentligt genom kommitténs beslut:

Svenske samén Ivan Kitok har till FNs kommitté för mänskliga rättigheter anfört klagomål över att han förlorat och därefter vägrats medlemskap i Sörkai-tum Sameby och att han därigenom förlorat sin rätt till sina förfäders näring renskötsel liksom till land och vatten. Han har hävdad, att den svenska regeringen härigenom kränkt hans mänskliga rättigheter enligt art. 1 och - den ovannämnda - art. 27 i konventionen. Det har konstaterats, att han genom förvaltningsbesvär uttömt de inhemska rättsmedlen utan framgång. Regeringsrättens negativa beslut kom den 6 juni 1985.

I en svarsskrivelse hänvisade den svenska regeringen bl.a. till de aktuella frågornas invecklade natur och till den då sittande samerättsutredningen. Denna hänvisar dock ej till Kitok-fallet, som man bör ha känt väl till och som är av stort intresse.

Regeringen anförde vidare (i min översättning från engelska):

"Rennäringslagstiftningen fick till effekt, att den samiska befolkningen i Sverige delades upp i renskötande och icke renskötande samer, en uppdelning, som fortfarande är mycket betydelsefull. Renskötsel är förbehållen samer, som är medlemmar av en sameby, en sammanslutning, som är en juridisk person enligt svensk lag. Dessa samer, som idag uppgår till ungefär 2.500 har också vissa andra rättigheter, som t.ex. ifråga om jakt och fiske. Övriga samer - det stora flertalet, eftersom samebefolkningen i Sverige idag uppgår till ungefär 15.000 till 20.000 - har emellertid inte några

särskilda rättigheter i kraft av nämnda lagstiftning. Dessa övriga samer har funnit det allt svårare att vidmakthålla sin samiska identitet och många av dem är idag assimilerade i det svenska samhället. I själva verket finns flertalet inom denna grupp inte ens i de områden, där de renskötande samerna bor."

Klaganden Kitok yttrade i ett genmäle bl.a. att en betydelsefull sak för det samiska folket var "folk-solidaritet" och inte "närings-solidaritet". Detta var den stora maningen från sameledare som Gustaf Park, Israel Ruong m.fl. Sverige däremot hade gjort stora ansträngningar att befordra en närings-solidaritet och att splittra samerna i riktiga samer och halv-samer.

Kommittén fann, att Kitok som individuell klagande inte kunde åberopa art. 1. Däremot har man tagit upp klagomålet för kränkning av art. 27. Kommittén uttryckte allvarliga tvivel på RNLs förenlighet med konventionens art. 27. Med hänvisning till ett tidigare avgörande, Lovelace v. Canada (No. 24/1977) erinrades om den principen eller rättssatsen, att en inskränkning av en individuell minoritets-medlems rätt måste visas vara rimligen och objektivt berättigad och nödvändig för minoritetens fortsatta livskraft och välfärd. Därefter kom man efter noggrant övervägande av alla omständigheter i ärendet fram till den standpunkten att den svarande staten inte hade kränkt art. 27. Beslutet utmynnar i ett avslutande, orakelmässigt konstaterande, att Kitok har lov ehuru inte rätt att föra renar till bete och bedriva renavel, att jaga och att fiska.

Som sammanfattning vill jag för min del säga, att Sverige med nöd och näppe kom ur en granskning med avseende på en folkrättslig miniregel om minoritetsfolks rätt. Den mot svensk lag och dess splittande effekter för samernas del och dess verkan att tvinga samer ut ur samisk livsföring och kultur, klart synliga kritiken, borde stämma till ytterst allvarlig eftertanke.

Vapsten- eller Östergrenfallet.

Tage Östergren, en framstående medlem av Landsförbundet Svenska Samer och sakkunnig i utredningen, ställdes jämte två andra samer under åtal i olika punkter innefattande intrång genom släppande av renar på område hörande till Vapstens sameby och framgångsrik jakt på älg där. Lycksele tingsrätt dömde den 8 juni 1983 (DB 143) Östergren för olovlig jakt, olaga jakt och egenmäktigt förfarande till fängelse i en månad. Dessutom förpliktades han att till jaktvårdsfonden och staten utge värdet av

fällda djur med drygt 8.500 kronor och som skadestånd till samebyn 8.000 varjämte hans älgstudsare förverkades. Till detta kom rättegångskostnader. Östergren väddade mot tingsrättens dom, men Hovrätten för Övre Norrland fastställde densamma i allt väsentligt i dom den 19 december 1984 (DB 1138). Östergren och medparter gjorde väsentligen gällande, att urminnes hävd är grunden för samernas rätt till renbete, jakt och fiske och att de som tillhörande de gamla ursamesläkterna inom ifrågavarande fjällområde, varken förlorat sitt medlemskap i samebyn eller sin från förfäderna härledda rätt till renbete jakt och fiske. De har utvecklat, att denna hävd inte har kunnat brytas genom den tvångsförflyttning av Karesuandosamer till Vapsten, som ägt rum under 1920 och 1930-talen.

Diskrimineringsförbudet i RF 2:14 liksom egendoms-skyddet i RF 2:18 åberopades och lagprövning jämlikt RF 11:14 begärdes. Hovrätten tillbakavisade dessa invändningar genom konventionell redogörelse för RNL och förarbeten.

Östergrens ansökan om prövningstillstånd avslogs av Högsta Domstolen den 19 november 1985, varigenom Hovrättens dom vann laga kraft. Östergren har därefter anhängiggjort klagomål mot Sverige inför den Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter i Strassbourg. Där har om jag blivit rätt informerad skriftväxling mellan parterna ägt rum, tydande på att klagomålet knappast kommer att avvisas på formella grunder. Huruvida det kommer att tas upp till prövning i sak, kan jag endast spekulera över.

Förutom de många intrikata rättsfrågor, som kan aktualiseras i anslutning till den europeiska rättighetskonventionen och huvudtvisten i Östergrens mål, lär han som ett sista trumfkort kunna åberopa viss oginhet från de svenska underrätternas sida med avseende på Östergrens rätt att välja ombud och åberopa viss bevisning.

Även Vapsten- eller Östergrenmålet visar på behovet av en verklig analys av samerätternas historiska ursprung och innebörd. Brister härvidlag kan komma att resultera i ett svenskt nederlag inför organen i Strassbourg. Oavsett hur det blir därmed, bör frågorna lösas och inte förbigås.

Sammanfattningsvis tillhandahåller inte same-rättsutredningen den fördjupade historiska analys av samerätt och samelagstiftning, som är erforderlig för att rätt förstå den nuvarande situationen. Inte heller belyses denna för att få bakgrund till en uppfattning om vilka lagändringar, som kan vara

påkallade.

Det är därför befogat att här i någon mån ge en kort beskrivning av nuläget och en historisk tillbakablick.

4. Nuläget

Tre perioder kan, om än gripande in i varandra, urskiljas i de svensk-samiska förbindelserna, nämligen ett kolonialt, ganska liberalt på skatteuppbörd inriktat skede; en tid dominerad av reglering av förhållandet mellan samer och nybyggare samt rationaliserings-perioden med köttproduktion och anpassning till välfärdsstaten, som viktiga mål. Förhoppningsvis inleder samerättsutredningen nu en ny fas igen präglad av Sveriges ansvar för samerna och deras kultur i enlighet med folkrättens krav. Men som redan flera gånger understrukits bör samerätten gå betydligt längre än folkrättsliga miniregler, om samekulturen skall leva.

Norges Høyesterets dom i Altevåtn-målet den 20 april 1968 (L. nr. 42, nr. 8/1966) bekräftade svenska samers rätt till mark på norskt territorium grundad på "aldertidens bruk". Uppmuntrade härav ville samerna pröva sina rättigheter i det egna landet, vilket ledde till det berömda Skattefjällsmålet. Domen gav ej äganderätt till de omstridda Skattefjällarna, men bjöd på slutsatser, att samernas rättigheter gick mycket längre, än man trott och att genom tillräckligt intensiv markanvändning och klara avgränsningar kunde samer ha förvärvat äganderätt även som nomader.

Nästa konflikt mellan samer och majoritetsfolk i Norge kom under slutet av 1970-talet och utkämpades genom direkta icke-våldsmetoder på den plats, som valts för dammbygget i Altaälven, snarare än genom studiet av gamla texter i domssalen. Dammen blev byggd men både i Sverige och Norge tillsattes utredningar av samernas rätt. Men trots att såväl Norge som Sverige erkänner samernas rätt grundad på urminnes hävd och trots domarna i Altevåtn- och Skattefjällsmålen, synes den svenska samepolitiken fortsätta att bygga på synsättet att samerätt skall byggas upp kring av staten givna privilegier och att det hela skall centreras kring renskötseln som varande ett slags exklusiv laglig grund för samisk kultur.

Konstruktionen av nuvarande RNL 11 § jfrd med 9 § innebär, att den som övergår till annat huvudsakligt förvärvsarbete än renskötsel förlorar sitt medlemskap i samebyn samt att samebyn inte kan

bedriva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel. Dessutom är det så att antalet tillåtna renar på samebyns domäner begränsas. Dessa förhållanden i kombination med det ständigt ökade exploateringstrycket från skogsbruk, kraftindustri, gruvdrift, försvar och turistnäring samt det förhållandet att varje samefamilj måste hålla ett ökande antal renar för att bibehålla en viss levnadstandard har skapat en sluten ond cirkel med ett minskande antal renskötare, som kan leva på rennärningen och uppehålla samisk kultur. En särskild företeelse är rennärningens ökande mekanisering - i sig kapitalkrävande - som också bidrar till att slå ut de mindre renägarna. Denna skenbart rationella utveckling har uppmuntrats från statens sida. Den som en gång tvingats ut ur samebyn, har som det tragiska Kitokfallet visar knappast några möjligheter att komma åter. Det näringsmässiga synsättet har visat sig svårförenligt med omtanken om samisk livsstil och kultur. De samer som ännu finns kvar där har tvingats ner till en betänklilig tiondel av den samiska populationen i Sverige.

Man har förbisett frågan vems rennärning, det är som skall skyddas. Att en ekonomiskt stark rennärning automatiskt innebär en stark samisk kultur är en sanning med många modifikation. Det finns andra samiska näringsfång och verksamheter och det finns band mellan dessa och rennärningen liksom till alla dessa näringars betingelser, antalet renskötare och andra utövare av samiska näringar och strömningarna i den samiska kulturen.

5. En historisk tillbakablick

Den första renbeteslagen kom 1886 och den senaste är RNL av 1971 (SFS 1971:437). Före 1886 kunde svenska och finska nybyggare likaväl som samer bedriva rennärning. Från Kronans sida önskade man kontroll över båda befolkningsgrupperna. Man föreställde sig parallella men åtskilda vägar till utkomst. Med 1886 års lag avskaffades för samerna skatteländen och istället konsoliderades renbetesområden i lappbyar. Man ville få fram enheter, som kunde bära ansvaret för renskador på de bofastas grödor. Ända fram till 1971 styrdes beteslagarna av hänsyn främst till jordbruket. Lappadministrationens ämbetsmän skulle hållas informerade om renarnas rörelser och kunde bestämma över dessa. För lappbyarna skulle byordningar finnas från 1898.

1886 års lag reserverade renskötselrätten för samerna och alla renskötare skulle vara medlemmar i en lappby. Dessa enheter blev instrument för kontroll och utkrävande av skadestånd. Vad som är av

största betydelse är att sagda lag även reserverade övriga samerätter såsom renbetesrätt, jakt- och fiskerätt samt rätt till viss skogsavverkning för egna byggnader uteslutande för renskötande medlemmar av lappbyarna. De icke renskötande samerna ställdes utanför lagen och dessa rättigheter, fick stora svårigheter med sin försörjning och betraktades med dåtidens ögon som på något sätt vansläktande, som släppt den sanna samiska renskötarkulturen. Vid denna tid kunde en same, som lyckades få ihop renar dock återinträda i lappbyn.

Genom senare lagändringar skedde en djupare uppdelning av samerna i sådana, som hade renskötarrätt och de som saknade den (Prop. 1917:69 och 1928:43). Man önskade begränsa antalet "skötesrenar", d.v.s. sådana som ägdes av rika svenskar eller samer, men sköttes av samer, som härigenom kom att degraderas närmast till ett slags drängtjänst hos dessa förmodna renägare. Det stora antalet renar skapade ett starkt missnöjetryck från jordbrukarna och reduktionen, som man ville åstadkomma skulle ske både med avseende på antalet renar och antalet renägare. De föreslagna urvalskriterierna blev emellertid kritiserade bl.a. i en motion i riksdagens första kammare av C.I.Asplund varifrån jag citerar ur en fotnot:

"Dessa (i prop. föreslagna bestämmelser)...äro av synnerligen betänkligen art, ägnade som de äro att kraftigt påskynda den koncentration av reninnehavet på ett ringa fåtal ägare, vilken pågått alltsedan renskötseln inriktats på nästan uteslutande köttproduktion, och som ett till fattigvården alltmera betungande proletariat undantränger allt flera mindre bemedlade lappfamiljer från deras urgamla rätt till lika andel i de gemensamma renbetesområdena." (Motion 1928:279 i F.K.)

I debatten i kammaren anförde motionären sedan bl.a. följande:

"Jag vill vidare säga, att jag finner det alldeles omotiverat att fastställa sådana bestämmelser, att icke vilken person av lapsk härkomst som helst skulle, om han har råd att skaffa sig tillräckligt antal renar, få idka renskötsel. Det finns ju inte någon annan äganderätt till betesmarken än en urgammal hävd, enligt vilken varje lappfamilj har lika rätt att försörja sig med renskötsel inom sin lappby. Det finns inte någon möjlighet att här

företaga en uppdelning, såsom fallet är beträffande jordbruket, där man kan skifta så, att varje jordbrukare får sitt för sig, utan möjligheten att utnyttja den gemensamma rätten till betesmarkerna beror på vars och ens förmåga att skaffa sig ett tillräckligt stort antal renar."(F.Ks prot. 1928, Nr.32)

Riksdagsmannen Asplunds motstånd båtade dock föga och från 1928 gällde den förändringen, att det blev lappbyn - från 1971 års RNL kallad sameby - som beslöt vilka av dem, som hade renskötarrätt, som skulle godtas som medlemmar i byn. Byarna har i regel stoppat även sådana, som haft renskötselrätt och velat utöva den som sin näring.

Det tvångsvisa förflyttandet av svenska nordsamer söderut i landet har gjort dessa motsättningar och frågor än mer inflammerade. Efter unionsupplösningen 1905 kan Norge av olika skäl ha velat minska på betestrycket från svenskägda renar i sina nordliga marker. Såväl politiska, ekologiska som möjligen andra skäl kan ha legat bakom den under de följande decennierna inträffade förflyttningen av svenska samer från Karesuando-området och söderut.

De nationalstatliga gränserna i norr är inte av så gammalt datum. Gränsen till Norge lades fast 1751, den svensk-finska 1809, den norsk-ryska 1826 och den norsk-finska slutligen 1852. Samma år stängde Ryssland, under vilket Finland var ett storfurstendöme, gränsen för de norska samerna, varav ett antal då istället sökte sig till Sverige. En kedjereaktion inträffade. Svenska samer blev några år därefter i sin tur av de ryska myndigheterna utestängda från Finland. Under de följande årtiondena inträffade en snabb ökning av antalet renar med ökat betestryck och tilltagande konflikter mellan samer och bofasta som följde särskilt i Nordnorge. Dessa svåra förhållanden föranledde i sin tur en livlig aktivitet i tillskapandet av internationella renbetesöverenskommelser och nationella regleringar.

1898 års renbeteslag hade redan föreskrivit under vilka förutsättningar myndigheterna tvångsvis kunde förflytta renskötare och genom en senare författning (SFS 1925:81) underlättades verkställigheten. Partsuppgifter om beteskapacitet och åtföljande diskussioner kunde undvikas och renhjordens storlek efter objektiv räkning kunde vara tillräcklig för en flyttningsorder. Det finns övertygande indikationer på att några företrädare för myndigheterna tillgrip flyttningsorder, som en form av bestraffning för verkliga eller påstådda förseelser eller

blott ohörsamhet. Historiker debatterar de svenska motiven för dessa tvångsförflyttningar, huruvida betesförhållandena verkligen motiverade så drastiska åtgärder eller huruvida detta av andra skäl var ett medvetet sätt att söka angripa samernas på urminnes hävd grundade rättigheter parat med hänsyn till den norska grannen. Vare därmed hur som helst, så innebar hela operationen ett - kan man säga - rent fysiskt angrepp på samernas sedan urminnes tid hävdvunna rättigheter i det hävden bröts för de nordsamer, som tvingades flytta och inkräktades på för de sydsamers del, som tvingats i sina områden absorbera de från norr anländande. Det är inte svårt att föreställa sig alla de konflikter, som ligger inbäddade i den sist nämnda situationen.

Det kan således inträffa, att samer på orten med anspråk med urminnes hävd blir nekade medlemskap i samebyn där av medlemmar, som kommit dit genom tvångsförflyttning från norr. Detta påpekande innebär inte, att jag skulle mena, att de nyinflyttade inte skall ha rättigheter i sin nya omgivning. Det åsyftar endast att påvisa hur båda grupper fallit offer för den reglerande lagstiftningen i kombination med förflyttningsspolitiken. Det problem, som uppstått och som möter den svenska staten nu, är hur man skall kunna återställa rättigheter stödda av en urminnes hävd, som brutits genom statliga tvångsåtgärder. Den lagstiftning, som binder samiska rättigheter till renskötselrätt fortlever liksom föreställningen, att det skulle vara fråga om ett slags privilegier givna av staten. Sameutredningens betänkande präglas av samma föreställningssätt. Dess förslag är därför heller inte ägnade att lösa de stora frågorna.

6. Förslag till ändring i regeringsformen

Jag har givetvis ej någon erinran mot att RF 1 kap. 2 §, 4 st erhåller det föreslagna tillägget, att samerna i egenskap av urbefolkning intar en särskild ställning i förhållande till övriga etniska, språkliga och religiösa minoriteter, vilkas möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas enligt detta grundlagsstadgande.

Man bör dock vara klar över, att detta inte kommer att innebära någon tvingande förpliktelse utan mer skall ses som angivande av målet att eftersträva en positiv särbehandling av samerna. Vill man ge en mer förpliktande regel, så måste förmodligen ett tillägg med hänsyftning på samernas rätt göras i 2 kap. RF.

7. Förslag till Samelag

Det synes mig karaktäristiskt, att när nu Sverige vill åt samerna inrätta en representativ församling, så åsätter man den ett namn som har en gammal och äktsvensk - eller snarare äktgermansk klang - nämligen "ting". Jag vill föreslå, att samerna själva får döpa institutionen, om och i vilken form den kommer att inrättas. I brist på bättre får jag dock härnedan använda benämningen "sameting".

En representativ församling, som kan föra samernas talan i Sverige och även mötas med grannländernas "sameting" samt få medlemskap i Nordiska Rådet och andra internationella fora, är ett viktigt önskemål. Det förslag, som nu föreligger har emellertid enligt min mening så många brister, att det inte bör läggas till grund för lagstiftning. Den kritik, som skall utvecklas härnedan avser dels det sätt varpå "sametinget" skall inrättas, dels rösträttsreglerna och dels konstruktionen, att "sametinget" skall vara en svensk myndighet ehuru utan makt och inflytande.

Det är utomordentligt viktigt, att "sametinget" inte används för någonting annat än att framföra samiska åsikter, synpunkter, önskemål och idéer. Även om man nu skulle vara beredd att ge rent verbalt starka garantier för att "sametinget" som myndighet skulle respekteras av statsmakterna som ett i verklig mening självständigt organ, så kan det aldrig hållas för visst, att dessa garantier har något värde under en annan regering eller andra värderingar, tänkesätt eller politiska nödtvång. Att "sametinget" tänkes handha viss myndighetsutövning och således ha vissa offentlighetsrättsliga funktioner är ej något skäl mot en betydligt starkare och mer självständig ställning än utredningen föreslagit. Det finns exempel på att en mycket självständig ställning, som yrkes- och intresseorganisation väl låter sig förenas med viss myndighetsutövning. Det är fallet med Sveriges Advokatsamfund. Enligt min mening borde staten ej ha annan befattning med "sametinget" än att lämna tillfredsställande och värdesäkrade ekonomiska garantier för verksamheten samt på något sätt tillhandahålla en besvärsmöjlighet i sådana fall, där "sametingets" myndighetsutövning kan innefatta beslut, som rör fysiska eller juridiska personers rätt.

En särskild men likväl viktig synpunkt är hur samisk rätt skall tillvaratas och samisk talan utföras särskilt om det gäller talan eller klagomål mot den svenska staten inför internationella fora men även svenska instanser. Detta är ytterligare ett skäl mot att konstruera "sametinget" som en av

statsmakterna avhängig myndighet.

Sammanfattningsvis bör "sametinget" vara ett självständigt samiskt organ och ej en statlig myndighet även om vissa myndighets- eller offentligrättsliga funktioner kan tilläggas det.

För att "sametinget" verkligen skall kunna representera alla samer eller det absoluta flertalet av dem krävs ett motsvarande deltagande i valet därtill. Det finns emellertid flera skäl att skruva ner förväntningarna. Det kan under alla omständigheter ta lång tid innan "sametinget" når en godtagbar representativitet. Starten av den norska motsvarigheten nyligen blev ju minst sagt blygsam. Många faktorer kan tänkas spela in i återhållande riktning. Hit hör motsättningarna mellan renskötande och icke renskötande samer liksom mellan andra grupperingar. Hit hör även den uppenbara risken att partipolitiken gör sitt intåg, vilket verkar avhållande på samerna, som väl oftast upplevt att partierna lyssnat mycket mer på den svenska majoriteten än på samerna. Några kan hysa oro för de jakt- och fiskerätter de ändå fått genom samebyarna. Många andra ger uttryck för ett på långvarig misstro grundat ointresse.

Det vore ej bra, om ett på smalt demokratiskt underlag tillsatt "sameting" av statsmakterna komme att ses och behandlas som ett fullödigt språkrör för samisk vilja och tanke. Man tycker sig ana en ängslig brådska, att snabbt få tillstånd en sådan föga representativ, men måhända följsam samtalspartner.

Sammanfattningsvis tror jag, att samernas intressen kan lida av ett förhastat tillskapande av ett "sameting", som inte är representativt för deras flertal.

Härnadan följer ytterligare synpunkter med mer direkt anknytning till speciella lagrum i den föreslagna Samelagen.

1 kap. 3 §. -Benämningen "sameting".

Som jag redan skrivit vill jag föreslå, att fullmäktigeförsamlingens benämning beslutes av den.

1 kap. 4 §. -Definitionen av same tillika röst-rättskriterium.

Som huvudkriterium för att definiera en röstberättigad same uppställs, att samiska skall vara hans första språk. Språket är förvisso en viktig faktor vid bestämmandet av etnicitet eller folkgruppstillhörighet, men sannerligen inte den enda. Det finns således redan idag åtskilliga renskötare, som inte

har samiska som sitt första språk och som kanske inte ens kan hitta någon två generationer bakåt, som haft det. Det vore naturligtvis olyckligt, om definitionen på till "sametinget" röstberättigade samer inte kom att täcka alla dem som faktiskt är renskötare. Klarläggandet av vad som verkligen varit en sedan flera år hädangången morförellders första språk, torde dessutom många gånger bli en minst sagt grannlaga uppgift med hänsyn till samiskans svaga ställning och balanserade mot svenskan och andra dominerande språk.

Såvitt jag kan förstå vet man helt enkelt inte, hur många samer det finns i Sverige bl.a. därför att man inte vet vilka som skall räknas som samer. Följaktligen kan man inte heller veta hur många som kan samiska eller vad den faktorn skulle ha för betydelse i sammanhanget.

Kritik av den typ, som nyss framförts kanske man vill avvisa med en hänvisning till p.3 i nu diskuterat lagrumsförslag. Där sägs ju att röstberättigad same skall vara även den, som har en förälder, som är eller varit upptagen i sameröstlängd. Innebörden kan inte vara annan än att antalet röstberättigade sakta men säkert sjunker. Dels avskärs fler och fler genom språkkravet, men än fler förmodligen genom att deras föräldrar inte funnit anledning eller motivation att registrera sig, se diskussionen ovan om återhållande faktorer.

Med hänsyn till de komplikationer, som inställer sig med avseende på samerättigheter vid familjebildningar mellan samer och icke-samer och också med tanke på samiskans gradvisa försvinnande, har utredarna i huvudbetänkandet sagt sig inte ha "ansett det befogat att göra samedefinitionen i förslaget till samelag tillämplig på rennäringslagen", s 331. Det framstår som mindre lyckosamt, att de två centrala lagarna på sameområdet arbetar med skilda definitioner, särskilt i betraktande av att en av de viktigaste uppgifterna för "sametinget" enligt 2 kap. 1 §, p 2 i förslaget till Samelag skall vara att "medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov tillgodoses samt särskilt tillse att rennäringsens intressen beaktas vid utnyttjande av mark och vatten,". Det borde finnas en bestämmelse, som gör alla medlemmar i sameby, som utövar renskötsel, röstberättigade.

Det dilemma, som inställer sig när man skall konstruera definitioner avsedda att å ena sidan inkludera och å den andra utesluta, kan bl.a. uttryckas som ett val mellan att riskera uteslutning av några, som borde ha fått vara med eller att få med sådana, som borde ha hållits utanför. När det gäl-

ler just samedefinitionen torde de negativa effekterna av att få med någon, som inte borde anses som same vara ringa. Enstaka sådana personer kan knappast förväntas få något inflytande att tala om i samiska angelägenheter. Utestängning däremot kan få tragiska och uppmärksammade effekter. Påståendet kan illustreras med affärer sådana som Kitok- och Vapstenfallen, ovan redovisade. I valet mellan en restriktiv och en mindre restriktiv samedefinition är därför det senare att föredra. Även i denna del har jag en annan mening än utredningen.

Innan jag slutar detta avsnitt vill jag också peka på risken, att den föreslagna, snäva definitionen och rösträttskriteriet kan bidra till att förvärpa en annan av de beklagligtvis många konflikter, samer emellan, som svensk samepolitik så tydligt och tragiskt befordrat, nämligen den mellan de s.k. samekultur - och rennäringsfalangerna.

2 kap. 1 §, p 2. -Sametingets uppgifter.
Här saknas hänvisning till rätten till jakt och fiske liksom att tillvarata t.ex. för konsthantverket viktigt material. Här saknas även en hänvisning till uppgiften att bevaka den urminnes hävd på vilken dessa rätter liksom renbetesrätten ytterst vilar. Ej heller sägs något om uppgiften att tillvarata deras intressen för vilka hävden brutits genom åtgärder utifrån.

Sammanfattningsvis anser jag, att såväl definitionen av röstberättigad same som angivandet av "sametingets" uppgifter i förslaget till samelag blivit alltför snäva för att kunna tillgodose alla samers rätt och intressen.

8. Förslag till ändringar i rennäringslagen, SFS 1971:437

1 §.

Det är av utomordentligt värde, att det nu föreslås utsagt i lag att renskötselrätten grundar sig på urminnes hävd. Att det samma gäller andra rätter blir inte bekräftat i RNL och beklagligtvis inte någon annan stans heller oaktat det rör sig om rätt av samma styrka. Den allvarliga bristen i utredningens betänkande har redan berörts flera gånger.

I 2 st vill man skapa en fastighetsrättslig anknytning. Det kan ifrågasättas, om densamma blir tillräckligt reell, om fastighetsrätten ifråga inte får någon sakrättslig bekräftelse genom inskrivning eller på annat sätt.

Renskötselrätten sägs tillkomma samerna, d.v.s. alla samer utan begränsning. Likväl har en närings- och fastighetsrättslig lagstiftning, som snarare bekräftas än ändras genom vad som nu föreslås medfört, att ifrågavarande rätt endast kan utövas av var tionde same. 1 § säger, att alla samer har en på urminnes hävd grundad renskötselrätt. 2 § säger, att renskötselrätt endast får utövas av den som är medlem i sameby. Utredningen har i sitt huvudbetänkande känt "behov av ett begrepp som endast avser den särskilda fastighetsrätten som i skattefjällsmålet benämns bruksrätt av speciellt slag." Utredningen har därefter valt begreppet renskötselrätt eftersom det begreppet enligt deras uppfattning svarade väl mot rättens innehåll. Att begreppet funnits tidigare och med en annan innebörd och alltjämt kan tänkas förekomma i näringsrättsliga sammanhang, avhöll inte utredningen från att välja ordet renskötselrätt för sitt begrepp, därför att utredningen fann det "mindre lämpligt att införa ett helt nytt begrepp." Se s 328 i betänkandet.

Emellertid visar redan lagtexten, att man knappast lyckats skapa klarhet eller besvara frågan vems rätt man i varje enskilt fall har i åtanke.

Här kvarstår en terminologisk egendomlighet, som är ägnad att skapa oreda i många sammanhang inte minst vid förfaranden inför internationella instanser. Man behöver dock inte ens tänka på dem för att känna oro för bristen på klarhet. Om nu samerna enligt den föreslagna 1 § har på urminnes hävd grundad renskötselrätt och denna rätt skall vara skyddad mot ingrepp på så sätt, att det inte får ske utan ersättning till den drabbade inställer sig onekligen frågan, om den svenska staten verkligen är beredd att ersätta samtliga samer i landet. Det vore ju en storslagenhet utan motstycke gentemot ett egendoms- och rättighetsberövat ursprungsfolk. Att utredningen tänkt sig sådan ersättningsrätt synes framgå av huvudbetänkandet, se t.ex. s 186 och 258. I varje fall skapar dubbelheten i begreppet renskötselrätt intrycket av dels en latent eller icke utövbar men likväl ersättningsgill rätt och dels en såväl utövbar som ersättningsgill sådan. Detta intryck förstärks av de föreslagna ordalagen i 29 § jämförda med ändringsförslagen med avseende på expropriationslagens (SFS 1972:719) 1 kap. 2 §. Renskötselrätt är där utan begränsning tänkt som föremål för expropriation, vilken berättigar till ersättning enligt såväl svensk som internationell bindande rätt. Begreppet renskötselrätt förslås vidare under likartade förtecken ingå i gruvlagen (SFS 1974:342), lagen om mineralfyndigheter (SFS 1974:890), skogsvårdslagen (SFS

1979:429) och lagen om torvfyndigheter (SFS 1985:620). Dessa och andra lagar, som reglerar intresseavvägningen mellan ett intresse att exploatera och motstående intressen skall under benämningen exploateringslagar beröras längre fram. Här vill jag bara påpeka vilka svårigheter, som den i utredningsförslaget oupprensade begreppsförvirringen kan komma att skapa vid tillämpningen av all denna lagstiftning i det praktiska rättslivet. Här finns inte plats eller tid för att gå på djupet med alla dessa oklarheter, men för att nämna ytterligare ett par saker, så är det ej klart om det är förlust av rätten till mark eller rätten att sköta renar, som skall ersättas. Som ovan påpekats kan genom äktenskap eller liknande mellan same och annan specifika rättsförhållanden uppkomma. Vilka rättigheter med avseende på renskötselrätt, markanvändning eller ersättning vid intrång i sagda rätter har en ingift person eller dess avkomlingar i olika konstellationer?

Det är inte så svårt att med citat ur huvudbetänkandet påvisa, att man inte riktigt haft tillfälle att tänka igenom alla dessa frågor. På s 331 står: "Det är endast den som är same som kan komma ifråga som medlem i sameby." Detta står alldeles under en föreslagen lagtext, som öppnar dörren även för andra på sätt kan läsas på ss 329-30: "Den person som utan att vara same är gift med...får likväl utöva sådan rätt i egenskap av medlem i sameby..." -Intrycket är att utredningen, som inte velat skapa ett nytt system med utgångspunkt i den starka rätt, som de högsta domstolarna i Sverige och Norge liksom andra konstaterat vara för handen för samernas del fastnat i det gamla systemet, som man endast delvis vill reformera. Man har haft svårt att se skogen för bara träd.

Sammanfattningsvis synes föreslagen lagstiftning oklar särskilt på grund av den dubbla eller ofullständiga innebörden av begreppet renskötselrätt i dess nya tappning, en oklarhet som kan vålla svårigheter och gäller såväl vem som har sådan rätt i och utanför samebymedlemskap och vad rätten egentligen avser, när det gäller renskötselrätt, markanvändning eller ersättning på grund av intrång i den rätten.

11 §

Det föreslagna lagrummets uppräknings av personer berättigade att bli upptagna som medlemmar i sameby borde innefatta även dem, som har rätt genom urminnes hävd till mark inom samebyns område och som utan avbrott levt och bott inom området. En sådan vidgning skulle undanröja många orättvisor och konflikter av det slag som redan detta remissytt-

rande lämnat exempel på. Kravet på anknytning till marken inom byns område är också tillräckligt för att bemöta de ofta uttryckta farhågorna, att slappare regler skulle öppna en möjlighet för allsköns "trottoarrenskötare eller hobbysamer" från Stockholm eller liknande att bereda sig tillträde till samebyarna och deras ekonomiska gemenskap.

26 § - 30 §. Skyddet för renskötsel m.m. Enligt nuvarande 26 § RNL kan regeringen förordna om upphävande av renskötselrätten för visst område. Enligt nuvarande 28 § skall då ersättning utgå, men bara för skada eller olägenhet och således inte för förlusten av rättigheten som sådan. Det har ifrågasatts, om inte detta innebär ett åsidosättande av diskrimineringsförbudet i grundlagen, RF 2:15, se Bengtsson: Statsmakten och äganderätten, SNS Förlag 1987, särskilt s 26. Det är fråga om en särbehandling av samerna, som alltså inte får ersättning för detta intrång i en rätt till fast egendom på det sätt som annars stadgas genom expropriationslagen. Vägledande rättspraxis lär saknas. Det är ändå svårt att tänka sig i vilket annat sammanhang, man skulle kunna beröva någon en rätt till fast egendom utan att utge full ersättning på det sätt såväl grundlagen som t.ex. den europeiska rättighetskonventionen bjuder.

Utredningen för sin del uttalar i huvudbetänkandet, att renskötselrätten är en särskild rätt till fastighet och att en sådan i princip varken helt eller delvis kan tas ifrån innehavaren utan rätt till ersättning, s 299. Man har hänvisat till Skattefjällsdomen, där Högsta Domstolen slagit fast, att rätten till ersättning för intrång i renskötselrätten är grundlagsskyddad, vilket be-läggs med citat ur sagda dom, s 186. Likväl är man inte beredd att föreslå några särskilda ersättningsbestämmelser, s 300, utan hoppas på att framtida rättspraxis skall lösa frågan och vissa regler om fördelning av rättegångskostnader, som man även vill föreslå.

Ser man sedan till ovan angivna föreslagna paragrafer, så kan man punkt för punkt pricka av olika former av intrång, som inte blir ersättningsgilla: använda mark och vatten om det inte äventyrar rennäringen - 26 §, markanvändning i enlighet med detaljplan - 26a §, slutavverkning efter samråd - 27-28 §§, användande av mark eller vatten vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning - 29 §. Man får bilden av ett svåröverskådligt system, som tillåter punktvisa angrepp med rättighetens fullständiga urholkning som tänkbaraste slutresultat. Principen borde enligt min mening istället vara den att inga ingrepp på annan grund eller efter

andra processuella och ersättningsrättsliga normer än dem som anges i expropriationslagen borde vara tillåtliga. (Sedan är det annan sak, att svensk expropriationsrätt behöver kompletteras med vissa rättsmedel för att vara helt förenlig med den europeiska rättighetskonventionen, vilket framgått ur några av avgörandena av kommissionen och domstolen för mänskliga rättigheter i Strassbourg.)

Sammanfattningsvis anser jag att reglerna om ersättning för intrång i renskötselrätten - för att inte tala om andra i utredningen i stort sett förbisedda rätter även grundade på urminnes hävd - är otillfredsställande och svåröverskådliga, vilket medför risk för fortsatta rättsförluster för samerna.

Det finns många andra frågor i anslutning till nu gällande RNL, som man hade förväntat sig, att samerättsutredningen skulle ha behandlat. En uttömmande genomgång av dem kan inte presteras här. Nämnas skall dock en översyn av omröstningsreglerna, rätten för medlem att i någon mån själv avgöra i vilken utsträckning han eller hon skall engagera sig i renskötsel - den s.k. husbonderegeln, sambandet mellan deltagande i samebyns ekonomiska ansvar utåt och möjligheterna till medbestämmande inom gemenskapen samt förbudet att driva annan ekonomisk verksamhet än renskötsel.

9. Exploatering, sameintressen, bevisbörda och avvägningar.

I ett tidigare avsnitt har jag uppehållit mig vid vissa oklarheter och andra brister, som vidlåder reglerna om ersättning till samer vid intrång i deras rättigheter. Här skall jag kort ta upp frågor om avvägning och bevisbörda, när konflikter uppstår mellan vad jag här generellt kallar exploateringsintressen å ena sidan och sameintressen å den andra. Det skall även anmärkas, som tidigare antytts, att sameintressena inte alltid och inte till alla delar, men ofta nog och till större delen sammanfaller med miljöintressena. Det finns också vissa likheter mellan dessa intressegrupperingar och deras möjligheter att göra sig gällande i avvägning- eller konfliktsituationer.

Vid en tvist eller en avvägning mellan två stridiga intressen är tre ting av betydelse för bedömningen av parts möjlighet att bli tillgodosedd. Det är de materiella rättsreglerna, alltså helt enkelt de förutsättningar, som lagstiftare eller praxis ställt upp för att den ena eller andra rättsföljden skall få inträffa. Det är vilken grad av bevisning,

som krävs för att man skall anse en sådan förutsättning vara för handen, den s.k. bevisbördan. Det är för det tredje vem som i de olika skedena har att bevisa det ena eller andra förhållandet, d.v.s. vem som har bevisbördan.

Om de materiella rättsreglerna är oklara, graden av erforderlig bevisning ej angiven eller likaledes oklar samt intet finns utsagt om vem som har bevisbördan för viktiga förhållanden, så kommer det att erfarenhetsmässigt drabba den svagare parten. Vi behöver knappast betvivla att det i detta fall, blir samerna. I föreslagen lagstiftning finns sådana brister och oklarheter. Några exempel skall lämnas.

RNL 26 §, 2 st: "Åtgärder, som äventyrar förutsättningarna för det fortsatta utövandet av rennärningen får inte tillåtas."

26 a §, 1 st talar om avsevärd olägenhet för rennärningen.

I expropriationslagen 12 §, 2 st nämner och vill hindra expropriation, som äventyrar rennärningen med samma formulering som RNL 26 §, 2 st härovan.

I skogsvårdslagens föreslagna 21 c § talas om bortfall av renbete av sådan art eller omfattning att det inte kan ersättas genom att alternativa betesområden utnyttjas eller åtgärd som omöjliggör sedvanlig samling och flyttning av renhjörd.

Inte någon av dessa föreslagna bestämmelser talar om var eller inom vilket område den negativa effekten kan förväntas uppkomma för att rennäringsskyddet skall inträda. Är det inom ett begränsat område, eller avses hela samebyn, eller länet, eller lappmarken? Det är viktigt, ja, utomordentligt viktigt att inte sameintressena genom ständiga hänvisningar till att det finns andra marker kvar på annat håll, lider nederlag på punkt för punkt - såsom fallet ofta varit med miljöintressena - till dess det verkligen inte finns tillräckliga marker kvar som kan användas till renbete. Här behövs en precisering liksom med avssende på bevisbörda. Det måste framgå, att det är den som vill använda marken på annat sätt, som skall styrka på ett övertygande sätt, att det kan ske utan skada för rennärningen eller visa på de extrema fall av nödvändighet, som kan leda till undantag.

Jag hyser även vissa tvivel beträffande huruvida skogsvårdsstyrelsen är rätt myndighet, när det gäller konflikter mellan skogsnärningen och sameintressen eller miljöskydd. Kanske borde beslutanderätten i stället ligga hos jordbruksdepartementet efter hörande dels av samernas fullmäktigeförsamling kallat "sametinget" hur det nu blir med det,

dels skogsvårdsstyrelsen och dels naturvårdsverket. Jag finner det i vart fall betänkligt, att 30 § skogsvårdslagen (SFS 1979:429) även i fortsättningen skall få tillåta avverkning eller annan åtgärd utan hinder av förda besvär. Så bråttom kan det knappast vara att hugga ned långsamt växande träd.

Även i lagen om hushållning med naturresurser m.m. (SFS 1987:12) påträffas en bestämmelse, som borde förtydligas och modifieras. Jag syftar på 2kap. 10 §, där försvarsintresse skall ges företräde även om rennärningen äventyras om området eller en del av detta behövs för en anläggning för totalförsvaret. Det borde krävas, att området eller delen är nödvändiga eller av synnerlig betydelse för väsentligt försvarsintresse eller liknande. Annars får man ju intrycket, att det mer eller mindre bara är fråga om att marschera ut i markerna, peka och ta för sig. Här saknas också bestämmelse om beslutande myndighet och bevisbörda.

Sammanfattningsvis borde flera bestämmelser i utpräglad "exploateringslagstiftning" göras klarare dels vad gäller förutsättningarna för att intrånget i samernas rätt eller miljöskyddets intresse alls skall få göras, dels med avseende på graden av erforderlig bevisning och dels vad gäller vem som skall ha bevisbördan. Oklarheter i dessa hänseenden kommer att drabba svagare part, d.v.s. i regel samerna.

SLUTORD

Många av förslagen i betänkandet innebär steg i rätt riktning och är i sig bra. De brister, som här ovan påpekats går ändå på djupet och leder till att mycket återstår för att förverkliga de rättigheter samerna juridiskt och moraliskt har.

Om man nu inte vill försitta ytterligare tid utan genomföra några av reformerna, vill jag ändå uttrycka den förhoppningen, att arbetet med en fortsatt och fördjupad analys ledande till en verklig rättvisa för den samiska minoriteten inte avstannar.

Stockholm den 20 oktober 1989

Peter Nobel
Ombudsman mot etnisk diskriminering

Handläggare

HF/EH

**LANTBRUKARNAS
LÄNSFÖRBUND**
I JÄMTLAND

Datum

1989-09-15

Beteckning

sameutr.915

Lantbrukarnas Riksförbund
Bo Eliasson
105 33 STOCKHOLM

Betr samerättsutredningen

Samerättsutredningen har enl direktiven som främsta uppgift att stärka samernas folkrättsliga ställning och komma med förslag som tillerkänner samerna ett större inflytande i frågor som rör användningen av mark och vatten. Detta kan ske dels genom särskilda skyddsregler i lagstiftningen och dels genom en större påverkansmöjlighet för samiska organ i beslutsprocesser.

Då det av tidsskäl inte är möjligt att annat än ytligt ta del av utredningen lämnas vissa avsnitt. För länsförbundets del är frågan om renskötselns rättsliga ställning mest intressant.

Först några allmänna konstateranden. Trots att samerna enl egna uppgifter fått stå tillbaka för andra samhällsintressen i betydande grad är det ovedersägligt att samebyarna för närvarande aldrig haft så mycket ren som nu. Om det varit så att näringen haft bekymmer med markanvändningen skulle det inte varit möjligt att öka renantalet i den takt som nu sker.

Konflikterna mellan markägare och samer tenderar också att öka i omfattning och styrka, varför en uttalad vilja att stärka en parts ställning inte kan leda till någon större framgång på samförstånds-lösningarnas väg. I en utredning med den inriktningen borde bägge partsintressena vara representerade.

Enl direktiven borde det vara en viktig uppgift att undersöka i vilken utsträckning rennäringens intressen har fått träda tillbaka för andra samhälls-intressen vid markanvändning av olika slag. Såvitt vi kunnat finna har inte någon sådan analys utförts utan utredningen har konstaterat att det från rennäringens sida vid upprepade tillfällen påtalats att det är just skogsbruket och dess effekter som för närvarande åsamkar rennäringen de största skadorna. Med detta

LANTBRUKARNAS LÄNSFÖRBUND • LANTBRUKARNAS EKONOMI-AB Servicefilialen

Postadress

831 34 ÖSTERSUND

Gatuadress

Kyrkgatan 49

Telefon

063-11 73 45

påstående som enda grund föreslås omfattande rättsregler som syftar till ett större samiskt inflytande över marken.

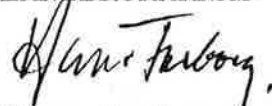
Renskötselns rättsliga ställning.

Med hänvisning till utfallet av det s k skattefjällsmålet föreslår utredningen att renskötselrätten skall avses utgöra en särskild rätt till fastighet och att detta förhållande skrivs in i rennäringslagen. Utredningen anser att detta är något som "stärker" samernas ställning. Om så är fallet måste det självfallet innebära att fastighetsägarnas ställning avtar i motsvarande grad. Som företrädare för markägarna finns det ingen anledning att gå med på ett sådant förslag. Den sedvanerätt som finns, visserligen omtvistad i sin utbredning, utgör redan idag en garanti för samernas rätt till bete för sina renar.

Gentemot skogsbruket föreslås särskilda skyddsregler. Enl dessa föreslås ett obligatoriskt samrådsförfarande vid avverkningar och andra skogsbruksåtgärder. Tillstånd till avverkning skall med stöd av de föreslagna reglerna kunna vägras. Egentligen vill utredningen införa sådana tillståndssystem även för vinterbetesmarkerna men avstår därför att man inte kan överblicka konsekvenserna av en sådan reglering. Samernas uppfattning är att sedvanerätt till vinterbete föreligger i Härjedalen och Jämtland och även i Hälsingland. Med utgångspunkt från detta förefaller det orimligt att det ska vara möjligt att ens tänka tanken att införa ett sådant system. Skogsbruket i norra Sverige skulle på så sätt drabbas av ett byråkratiskt krångel av sällan sådant slag.

Beträffande renantalet påpekar utredningen brister i rennäringslagen vad gäller möjligheten att komma till rätta med för höga renantal. Utredningen förordar de sanktionsmöjligheter som rennäringsgruppen föreslagit och vill dessutom införa kontraktbestämmelser för utomstående. Förslaget är en av de frågor vi drivit i länet i den s k renströvningsgruppen.

LANTBRUKARNAS LÄNSFÖRBUND I JÄMTLAND

Hans Furborg

Länsförbunden i
Norrbotten
Västerbotten
Jämtland

Remiss - samerättsutredningen

LRF har fått betänkandena (SOU 1986:36) Samernas folkrättsliga ställning och (SOU 1989:41) Samerätt och sameting för yttrande. Remisstiden har utsatts till den 15 oktober. Då de behandlade frågorna har väckt stor uppmärksamhet och är av komplicerad natur, sökte LRF om förlängd remisstid. Det har emellertid departementet sagt nej till, då proposition måste överlämnas till riksdagen senast den 31 mars 1990.

Jag skall muntligt föredra remissen på LRFs styrelse den 26 september och därefter upprätta ett slutligt remissförslag som arbetsutskottet skall godkänna.

Det är av stor vikt att synpunkter på betänkandena kommer från de regioner som berörs av förslagen. Därför önskar jag få länsförbundens synpunkter på utredningsförslagen snarast, dock senast den 2 oktober, för att dessa skall kunna inarbetas i LRFs remissvar. Jag beklagar att inte längre tid kan erbjudas.

Betänkandena önskas i retur!

Med vänlig hälsning

Bo Eliason

Har kvaliteten på statens offentliga utredningar sjunkit?

Under senare tid har en diskussion uppstått om standarden på statens offentliga utredningar, senast tror jag det var Carl Lidboms utredning som fick kritik.

Efter att ha tagit del av samerättsutredningen är jag beredd att ställa samma fråga som i ingressen.

Samerättsutredningen tillsattes med direktiv enligt regeringsbeslut 1982-09-02 samt tilläggsdirektiv 1983-02-03.

I direktiven anges bl a att "En väsentlig uppgift bör vara att undersöka i vilken utsträckning rennäringens intressen har fått träda tillbaka för andra samhällsintressen vid markanvändning av olika slag

Hur har då kommittén löst det uppdraget om vi tittar på detta delmoment i utredningen, nämligen skogsbruk - rennäring?

Ja, utredningen konstaterar att (sid 280) "Från rennäringens sida har det, vid upprepade tillfällen, påtalats att det är just skogsbruket och dess effekter som för närvarande åsamkar rennäringen de största skadorna."

Därefter konstateras att det är "främst det storskaliga skogsbruket, med dess markberedningsmetoder, som orsakar rennäringen skada." Vidare noterar samerättsutredningen att samerna understryker de goda kontakterna med privatskogsbruket och att dess avverkningar inte vållar några nämnvärda olägenheter (sid 283).

Hur har då Samerättsutredningen hanterat dessa påståenden från samernas sida? Har man försökt analysera hur stor skada skogsbruket orsakat rennäringen? Har man med egna utredningar eller analyser konstaterat att skogsbruket orsakat någon som helst skada på rennäringen? Nej, tyvärr verkar det som om utredningen helt okritiskt accepterar samernas påståenden och lägger sina förslag till inskränkningar i skogsbruket.

Ja, utredningen går så långt att man ålägger även privatskogsbruket samma byråkratiska restriktioner som de som eventuellt skadar rennäringen, nämligen storskogsbruket. Man hävdar dessutom att samma inskränkningar i skogsbruket ska gälla även för "vinterbetesmarker" som för "åretruntmarker", men måste avstå med förslag p g a byråkratiska skäl. Vinterbetesmarker betyder, i detta sammanhang, hela Norrland, från Gävle och norrut, mellan fjäll och hav.

Bara denna ytliga analys av utredningens arbetsinsats och analyser ger belägg för att deras förslag om inskränkningar i skogsbruket inte kan vara underlag för en lagstiftning.

Detta understryks ytterligare när man, med ledning av utredningens egna uppgifter, kan dra slutsatsen om att det är mycket tveksamt om skogsbruket orsakar rennäringen överhuvudtaget några skador.

På sidan 178 redovisar utredningen att renantalet aldrig varit så högt under hela 1900-talet som under år 1988. Detta trots den ökade aktiviteten i skogsbruket, med mer och större hyggen. Renantalet har dessutom kunnat öka, trots att bl a Vattenfall under en 40-50 årig tidsepok mycket aktivt dämt över betydande renbetesmarker och renkalvningsland. Vattenfall har t o m betalt ut ett betydande antal miljoner kronor för bestående skador på renbeten med därav tillhörande minskning av renantalet.

Nej, denna bristfälliga utredning kan, i nuvarande skick, inte till någon del ligga till grund för lagstiftning som resulterar i begränsningar av privatskogsbruket.

Boden 1989-08-02
SKOGSÄGARNNA Norrbotten

Thomas Bergsten

Förslag till
REMISSYTTRANDE

1989-10-02

Dnr 921/89

NÄRINGSPOLITISKA SEKTORN

1989-

89-1806

Viggo Fringel

Bo Eliason/mw

SKOGSÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Justitiedepartementet

Jen Sandström

103 33 STOCKHOLM

Betänkandena (SOU 1986:36) Samernas folkrättsliga
ställning och (SOU 1989:41) Samerätt och sameting
(dnr 89-1806)

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Skogsägarnas
Riksförbund (SR), som givits tillfälle att avge
yttrande över rubricerade betänkanden, får härmed
gemensamt lämna följande synpunkter:

Förbunden beklagar att utredningen inte knutit någon
märkågerrepresentant från jord- och skogsbruket till
kommittéarbetet, vilket skulle ha medfört att
utredningsförslagen hade blivit betydligt allsidigare
belyst. LRF/SR anser vidare att det hade varit av
värde om förbunden hade givits längre remisstid på
grund av påtalade brist i utredningsarbetet för att
ge rimliga möjligheter att inhämta regionala
synpunkter från de områden som frågorna berör.
Förbunden har samarbetet med Skogsindustrierna för
bedömning av utredningens grundläggande
ställningstaganden till renskötselns civilrättsliga
ställning.

Sammanfattning

LRF/SR anser inte att utredningens faktabeskrivning
ger underlag för de slutsatser utredningen drar,
varken beträffande pågående konflikter mellan
rennäringen och skogsbruket eller beträffande
förslagets effekter på skogsbruket.

LRF/SR anser inte att utredningen har påvisat
renskötselrättens innehåll och utbredning på
godtagbart sätt och som motiverar de förslag till
stora förändringar av renskötselns ställning i
förhållande till märkägandet och den pågående
märkenvändningen i jord- och skogsbruket.

Förbunden uppfattar att man från samisk sida önskar att kontakterna med det enskilda skogsbruket generellt sett är mycket goda. Det förhållandet utgör givetvis en god förutsättning för frivilliga samförståndslösningar även i framtiden. LRF/SR önskar att samförståndslösningar är den på sikt enda framkomliga möjligheten till att lösa ett komplicerat samlevnadsproblem mellan två areella näringar.

LRF/SR önskar att utredningens många förslag till byråkratisering av sameexistensen mellan rennäringen och jord- och skogsbruket utgör ett hot mot samlevnaden.

LRF/SSR avvisar bestämt utredningens förslag till lagstiftning.

Bakgrund

LRF/SR önskar att ett aktivt jord- och skogsbruk och normal renskötsel kan fungera tillsammans. Emellertid har rennäringens markanvändning och driftsformer på senare år blivit alltmer intensiv med konflikter som följd mellan renskötselns företrädare och den bofasta markägande befolkningen.

I lantbruksstyrelsens rapport nr 1989:4 om samebyarnas organisation m m framgår att rennäringen är stödd under förändring. I den konstateras att samebyarna tenderar att bli sammanslutningar av ett litet antal företagare som med avancerad teknik användning och liten personalinsets sköter ett mycket stort antal renar.

LRF/SR finner att utredningen inte har analyserat sågda utveckling, vilket kunde ha fått betydelse för utredningens ställningstaganden. Utredningen har följaktligen heller inte klärlegt huruvida jord- och skogsbruket tål denna utvecklingsprocess från rennäringen eller om rennäringen har skyldigheter gentemot de markägare som bedriver jord- och skogsbruk.

Inför den fortsatta behandlingen av sameättsutredningens förslag är det nödvändigt att även väga in de samlade effekterna på jord- och skogsbruket av en annan befintlig lagstiftning som påverkar den pågående markanvändningen. Exempelvis har skogsbruket i inlandet och då speciellt inom de fjällnära området under 1980-talet efter hand fått vidkännas inskränkningar i verksamheten som medfört försämrade sysselsättningsmöjligheter och sänkt avkastning. De lagändringar som genomförts för att tillgodose olika sektorsintressen som t ex naturvård, rennäring m m kan utifrån respektive håll tyckas marginell men får sammantaget en starkt begränsande effekt på möjligheterna att driva ett ekonomiskt

jord- och skogsbruk inom berörda områden. LRF/SR vill starkt understryka att ett aktivt brukande av jord- och skogsmark inom inlandsområdet är en förutsättning för att kunna behålla en rimlig infrastruktur inom dessa glesbygdsområden vilket även är betydelsefullt för rennäringen.

Skogsbruket och rennäringen

Enligt utredningens betänkande om sämerätt och sämeting är skogsbruket, främst det s k storskogsbruket, till stor skada för rennäringen. Utredningen tycks okritiskt ha ansett synpunkter på detta tema samtidigt som sämerna säger på sid 197 "att kalhyggen i måttlig omfattning inte alltid är besvärande för renskötseln, utan tvärt om ibland kan vara till nytta". Det är enligt sämerna främför allt storskaligheten i tråkthyggesbruket som vållar problem.

LRF/SR avvisar bestämt utredningens problembeskrivning rörande skogsbruket och anser att dessa synpunkter hör till från erfarenheter från 1960- och 1970-talen.

Under senare delen av 1970-talet och hela 1980-talet har såväl storskogsbruket som de privata skogsägarna bedrivit ett intensivt skogsbruk med tråkthyggen även inom skogsområdena närmast fjällkedjan.

Renantalet har under samma period ökat kraftigt och överstiger med stor marginal högsta godkända renantal för många samebyar. Utredningens beskrivning av skogsbruket som ett hot mot rennäringen kunde ha varit relevant om rennäringen under nämnda tidsperioder hade stagnerat eller gått tillbaka påtagligt. Eftersom förhållandena är det motsatta, d v s rennäringen har expanderat, kan ett aktivt skogsbruk omöjligen vara något hot för rennäringen. På sid 178 sägs att "i allt väsentligt bestäms den svenska renstammens storlek av tillgången till ett väl samlat och åtkomligt vinterbete". Enligt tabell 3 på samma sida framgår att vi aldrig tidigare haft så många rener i Sverige som för närvarande. Renantalet har ökat med 69% sedan 1971.

LRF/SR vill även fästa uppmärksamheten på den analys av skogsbruket i de fjällnära skogarna som skogsstyrelsen nyligen har presenterat. Av den framgår entydigt att avverkningsomfattningen minskat betydligt under 1980-talet. Den genomsnittliga hyggesstorleken har minskat drastiskt och hyggesplöjningen har i stort sett upphört. Den beskrivning som utredningen gör av de "problem" som skogsbruket skulle förorsaka renskötseln är inte förenklat i dagens verklighet.

På sid 196 sägs att för skogssämebyarna medför en slutavverkning särskilda problem. Renarna uppehåller sig i skogsländet gärna på skogshöjder. När dessa avverkas söker sig renarna ner från höjderna och blir enligt utredningen mera rörliga och svårkontrollerade.

Enligt vad LRF/SR erfarit har sist nämnda problem exempelvis aldrig framförts vid samråd mellan Domänverket och Måla skogssämeby.

Rennäringen - ett problem för jord- och skogsbruket

Inom södra Jämtland, Härjedalen och norra Dalarna har som exempel rennäringens expansion istället vållat betydande problem för jord- och skogsbruket. Problemen har lett till att länsstyrelsen i Östersund tillsatt en särskild samrådsgrupp, den sk renströvningsgruppen, för att söka reda ut problemen och finna samförståndslösningar. Av protokollen från sammanträdena i renströvningsgruppen framgår med all tydlighet att rennäringen expanderat kraftigt till förfång för jord- och skogsbruket och att markägare och myndigheter är överens om att åtgärder krävs för att minska renantal, begränsa renströvning i skogsländet sommertid m m.

Renströvningsgruppen har visat att rennäringens märkenspråk ökat under 1980-talet och att det medfört att motsättningar uppstått mellan sämer och ortsbefolkningen. Konflikterna gäller framför allt vinterbetesområdenas omfattning samt sämebyarnas obenägenhet att hålla skogsländet fritt från renar under tiden 1 maj - 30 september. Konflikterna kan ytterst resultera i processer mellan markägare och sämer om sedvanerättens omfattning.

På sid 275 2:a stycket ges viss förklaring till uppkomsten av strövrener. Det kan som exempel nämnas att trots att skogsbruket bedrivs likartat inom Västerbotten så är strövremsproblemet stort inom Vapstens sämeby medan det knappast existerar inom Grans sämeby.

LRF/SR anser att strövremsproblemet mer beror på hur renskötseln bedrivs än på skogsbruket.

Utredningens ambitioner sägs vara att skapa en långsiktig balans i relationerna mellan å ena sidan markägare, nyttjanderättshavare etc och å andra sidan rennäringen.

LRF/SR ser med viss förvåning på hur utredarna söker stärka sämernas folkrättsliga ställning men inte söker lösningar på faktiska intressekonflikter som råder i många områden mellan bofast befolkning och rennäringen. Utredningen konstaterar visserligen att

rennäringslagen har brister vad gäller möjligheterna att komma till rätta med för högt renantal men överläter helt åt den s k rennäringsgruppen på lantbruksstyrelsen att söka lämpliga lösningar. Huruvida ytterligare förslag krävs för att normalisera förhållandena i berörda bygder och på så sätt skapa bästa förutsättningarna för att trygga samekulturens fortbestånd borde ha belysts i utredningen. Märkligt nog har utredningen avstått från att bjuda in märkägerrepresentanter som kunde ha belyst dessa frågeställningar. LRF vill emellertid understryka att en väsentlig förutsättning för att åstadkomma en långsiktig balans i relationerna mellan de olika intressenterna är att verkningfulla instrument införs i rennäringslagen för att kunna reglera hösta tillåtna renantal.

Rennäringen förorsakar skador såväl på jordbruks- som skogsmark. Tramp- och fejningsskador på växande skog har dokumenterats bl a av skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län. De är av samma storleksordning som för älg. Jäkträtt, avvitring och andra fastighetsrättsliga frågor är mycket kontroversiella inom berörda områden.

Samrådsplikt och tillståndstvang

Ovanstående redovisning klargör att dagens regelomgärdade skogsbruk inte är något hot mot rennäringen. Det finns därför ingen saklig grund för föreslagna skyddsregler gentemot skogsbruket i form av utökad samrådsplikt, tillståndsprövning m m. Visserligen skall den föreslagna samrådsplikten dräbbas det s k skogsbruket i första hand men kan komma att dräbbas hela skogsbruket sedan principen är införd. Det måste här understrykas att de krav på begränsningar av hyggesstorlekar och skonsammare märkbehandling m m som utredningen förfört redan är tillgodosedda genom de regler för fjällnära skogar som tillfördes skogsvårdslagen 1985.

LRF/SR anser att skogsavverkningar numera aldrig kan rubba grundförutsättningarna för renskötseln. Kalytorna är dessutom ett kortvarigt problem för rennäringen. Förbunden anser därför inte att skäl föreligger för ökad tillståndsprövning.

Utredningen konstaterar på sidan 282 att "sammenfattningsvis torde kunna sägas att de frivilliga samråden på det stora hela taget har fungerat tämligen väl". "Skogsbrukets befogade krav på att utan onödig byråkrati och tidsutdräkt få bedriva ett rationellt skogsbruk måste beaktas". Det är därför förvånande att utredningen ändå föreslår en utökad samrådsplikt. Den föreslagna modellen medför just att berörda märkägare dräbbas av en byråkrati som kan innebära tidsutdräkt och därmed ekonomiska

förluster som följd. Förslaget innebär dessutom att merkägarna inte får möjlighet till ekonomisk kompensasjon om avverkningstillstånd vägras. LRF/SR avvisar med skärpa en sådan modell.

På sidan 158 anges att "Sämetingets speciella karaktär innebär vissa svårigheter när det gäller att bedöma dess offentlighetsrättsliga ställning. En viktig fråga är om sämetinget blir ett anse som en statlig myndighet".

Utredningen föreslår vidare att skogsvårdsstyrelserna skall bli tillståndsmyndighet men åläggs att inhämta yttrande från sämetinget.

LRF/SR kan inte bedöma hur skogsvårdsstyrelserna kommer att behandla ett remissyttrande från sämetinget, som kanske har ställning som statlig myndighet. Mycket tyder dock på att ett sådant yttrande alltid kommer att få genomslag på skogsvårdsstyrelsernas beslut då rennäringskompetensen förutsätts ligga på sämetinget.

LRF/SR anser att föreslagen modell där sämetingets uppfattningar får alltför stor genomslagskraft i de beslut som skogsvårdsstyrelserna skall fatta inte kan accepteras.

Rennäringen och NRL

Naturresurslagen (NRL) syftar till att främja en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt god hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Det andra kapitlet i NRL innehåller de grundläggande bestämmelserna om avvägningen mellan olika intressen i frågor om användningen av mark och vattnet. Bland uppräknade nationella intressen finns rennäringen (§5) och jord- och skogsbruket (§4). Utredarna konstaterar emellertid att för jordbruket och skogsbruket finns inte något särskilt skydd för områden av riksintressen (sid 216).

LRF/SR vill emellertid fästa uppmärksamheten på jordbruksutskottets uttalande varigenom fastläggs att jord- och skogsbrukets ställning icke bör tillmätas mindre vikt än de näringar och intressen än vilka som givits ställning av riksintresse. För att ytterligare garantera näringarnas anspråk uttalade bostadsutskottet att lantbruksnämndens och skogsvårdsstyrelsens yttranden alltid skall inhämtas i ärenden som berör jord- och skogsbruksmark i den kommunala planeringen.

Utredningen föreslår att en folkrättslig skyddsregel skall införas i 2 kap 10§ NRL. LRF/SR förutsätter att förslaget syftar till att ge skydd mot exploateringsintressen som kan hota rennäringen. Det

är därvid viktigt enligt LRF/SR att konstatera att jord- och skogsbruket inte kan rubriceras som exploater enär verksamheten utgör pågående markanvändning. LRF/SR ifrågasätter emellertid behovet av ytterligare ett riksintresse för rennäringen i 2:10 då den redan utgör ett riksintesse enligt 2:5. Det vore naturligare att kräva att gelsbygdsbefolkningen i allmänhet erhölet ett folkrättsligt skydd istället. Deres problem är inte mindre.

Utredningen hävdar (på sid 266) att det är av stor betydelse att renskötselrätten behandlas som ett enskilt intresse, en särskild rätt till fastighet, och inte enbart som ett allmänt intresse till vilket hänsyn skall tas. I specialmotiveringarna till kap 1:2 samelagen sägs att begreppet kultur inte medför något generellt skydd för de samiska näringarna gentemot andra näringar. Dessa uttalanden indikerar på att rennäringen inte bör ges starkare ställning än vad övriga särskilda näringar innehar.

Samerätten - en juridisk analys

LRF/SR har i samarbete med skogsindustrierna framtagit följande ställningstagande till utredningens juridiska grundfundament.

Enligt direktiven för samerättsutredningen är den primära uppgiften för utredningen att klärlägga vilka särskilda behov som kan härledas till samernas ställning som urbefolkning, tilläggsdirektiven sid 1, och med utgångspunkt i resultatet av dessa klärlägganden överväga om det finns behov av att stärka skyddet för rennäringen och i så fall i vilken utsträckning en förstärkning kan ske, direktiven sid 7. Vidare har kommittén ålagts att överväga ett samiskt organ och att föreslå insatser för att bevara och utveckla det samiska språket. Av det sagda framgår att det således inte har ankommit på kommittén att föreslå införandet av bestämmelser som förändrar rättsläget mellan samerna och bärare av motstående intressen. Såsom kommer att framgå av det följande är det LRF/SRs uppfattning att ett genomförande av kommitténs förslag skulle innebära ett renskötselberättigade samer får befogenheter som går långt utöver vad de enligt renskötselrätten har idag. En utgör rennäringenslagen inte den rättsliga grunden för förhållandet mellan markägare och samer. Den föreslagna ordningen skulle alltså helt ändra karaktären på rennäringenslagen. Det är enligt LRF/SRs uppfattning helt olämpligt att den rättsliga grunden överflyttas till rennäringenslagen.

Utredningen anger sig basera sina förslag på gällande rättsläge mellan samerna och bärare av motstående intressen. Detta uttalande är ägnat att förväna, eftersom det inte finns någon som helst utredning av förhållandena och därpå grundad analys av rättsläget. Trots denna svaghet dristar sig utredningen att föreslå något som innebär starka förändringar beträffande renskötselrättens innehåll, kretsen av renskötselberättigade, inskränkningar i förfoganderätten för den som äger fastighet som belastas med renskötselrätt och det geografiska området för renskötselrätt. Utredningens ordförande har på sid 351 i betänkandet ansett att samerättsutredningen är att se som ett politiskt alternativ till fortsatt domstolsprövning av de rättsliga och andra grunderna för att samerna skall vara ett folk med egen kultur. I skattefjällsmålet förebragtes utomordentligt vidlyftig utredning angående förhållandena från senaste istiden till nuvarande tid. Några utredningar angående förhållandena på övriga håll i Sverige har som sägts inte gjorts av samerättsutredningen. Trots detta anser sig utredningen ha underlag för att påstå att dess förslag är en uttolkning av gällande rätt. Detta är mycket anmärkningsvärt. Enligt LRF/SRS uppfattning har samerättsutredningen inte förmått att på ett lidelsefritt sätt fullgöra sin uppgift. Det kan inte komma i fråga att befordre utredningens förslag till lagstiftning. Görs detta har man i realiteten betegit märkägarna möjligheten att argumentera för sina ståndpunkter och få sin sak prövad i vederbörlig ordning. Det kan framhållas att icke någon representant för märkägersidan deltagit i utredningsarbetet.

Den bruksrätt som renskötselrätten utgör på skattefjällen är enligt skattefjällsdomen uttömmande reglerad av rennäringslagen, RNL. Med detta menas att innehavarna av bruksrätten inte har några rättigheter som går utöver vad som erkännes i rennäringslagen. Där bruksrätten finns är dess historiska grundvelar sådana - ockupation i förening med urminnes hävd - att den består på civilrättslig grund. I intet av de hänseenden samedparterna påstod i skattefjällsmålet tillerkände lagen dem mindre långt gående rättigheter än bruksrättens civilrättsliga innehåll, inte ens på skattefjällen i Jämtland. Där bruksrätten nu existerar utgör den en belastning för fastigheternas ägare så länge den utövas. Rättighetens värde är av ekonomisk art som direkt belastar fastighetens ägare och utgör motsvarande tillgång för rättighetens innehavare. I åtskilliga hänseenden innebär förslaget en misstolkning av bruksrättens civilrättsliga innehåll till fördel för rättighetshavaren och till motsvarande nackdel för fastighetsägaren. Såsom tidigare framhållits låg det knappast i utredningens uppdrag att föreslå någon förmögenhetsöverförande

förändring. På samma sätt som rättighetsinnehavaren anses enligt 2 kap 18§ regeringsformen, RF, vara skyddad genom en ersättningsrätt gentemot det allmänna för ingrepp i brukningsrätten är faktiskt på motsvarande sätt fastighetsägarna enligt samma lagrum skyddade mot att bruksrätten ges ett för fastighetsägarna mera belastande innehåll än vad som nu gäller mellan "parterna". Om förslagen genomföres aktualiseras ersättningsskyldighet enligt 2 kap 18§ RF. I färens riktning ligger rättegångar lika monstruösa som skattefjällsmålet.

Utredningen har dragit felaktiga slutsatser av skattefjällsmålet. Skattefjällsmålet rörde äganderätten till områdena i fråga, de så kallade skattefjällen i Jämtland. I andra hand - om samerna inte hade äganderätt - påstod samerna att de hade visse uppräknade rättigheter till områdena utöver vad rennäringslagen anger. Samerna förlorade målet. Målet var ett dispositivt civilmål mellan samerna och staten rörande ett speciellt område. Målet var dessutom ett rent bevismål. Som sådant var målet i alla delar underkastat parternas dispositioner och överväganden när det gäller uppläggning och vilket bevismaterial som skulle framläggas. Målet var från samernas sida upplagt som ett principmål. Man får förmoda att den merk samerna valt ut för processen av samerna ansågs erbjuda störst möjlighet till framgång då s samernas merkanvändning där var alldeles särskilt omfattande och - enligt deras uppfattning - vara av beskaffenhet att grunda äganderätt. Vi vet nu svaret: merkanvändningen var otillräcklig inte bara för att grunda äganderätt genom ockupation och hävd utan också för att grunda rätt till naturalster och annat utöver rennäringslagens bestämmelser som samerna påstod.

Skattefjällsdomen har rättslig betydelse enbart när det gäller äganderätten och rättigheter utöver vad rennäringslagen anger på skattefjällen. Det strider mot gängse juridisk metod att dra säkra slutsatser av domskälen beträffande andra områden än som behandlades i målet. Härtill kommer att en annan part än staten säkert hade förebringat annat material. För andra områden hade gällt att bevisa tillräckligt omfattande merkanvändning just på det området. Samma gäller frågorna om kretsen av renskötselberättigade, rättighetens närmare innehåll och det geografiska området för bruksrätten, vilka frågor nu överhuvudtaget inte varit uppe i målet. HD uttalade sig alltså inte om ställningen för samerna på andra områden än skattefjällen.

I det praktiska livet är avvägningen mellan samernas anspråk på trygghet och motstående intressen en kinkig fråga, som ofta väcker starka känslor. Det områden inom vilket samerna hävdar renskötselrätt omfattar cirka 115 000 km² eller en tredjedel av hela Sveriges yta. Antalet samer är 15 000 - 20 000,

av dessa är endast ca 2 500 medlemmar i sameby. Endast medlem i sameby kan vara renskötselberättigad. En grundläggande förutsättning för möjligheterna att bibehålla och utveckla renskötelsen är naturligtvis att renskötselrätten respekteras av rättsordningen. En annan och sannolikt viktigare förutsättning är att renskötelsen godkänns och respekteras av den allmänhet som närmast beröres. I 1928 års renbetslag fanns inga bestämmelser som hindrade markägaren att använda marken så att renskötselrätten inte kunde utövas. I 1971 års rennäringslag, RNL, infördes en begränsningsregel, 30§, för åretruntmärkena. Regeln avser i huvudsak statlig mark. Regeln föreskriver att den som inom åretruntmärkena äger eller brukar mark där renskötsel bedrivs ej får ändra markanvändningen så att det medför avsevärt olägenhet för renskötelsen. Läggs detaljplan på marken eller är det fråga om ingrepp enligt vatten-, gruv- eller väglagstiftningen, får även allvarigare ingrepp ske, 30§ andra stycket, RNL. I realiteten lägger således inte rennäringslagen något hinder i vägen för privata fastighetsägare att förfoga över sina fastigheter så att renskötsel där omöjliggöres. Enligt vad som allmänt erkänts har heller inte bruksrätten i civilrättsligt avseende annan innebörd än att den berättigade får tåla åtgärder som hindrar rättighetens utövande. Rättigheten innebär inte annat än att renskötselrätt får utövas där så är möjligt. Införandet av reglen i 30§ RNL som alltså i huvudsak avser statlig mark motiverades av rennäringsläkunniga med hänvisning till turism och fritidsbebyggelse. Att förbudet inte gjordes annorlunda motiverades med att utvecklingen inte skulle hämmas inom renskötselområdet. Det påpekades att exempelvis moderna metoder vid skogsavverkningar inte skulle omfattas av förbudet. (SoU 1968:16 sid 76) Departementschefen framhöll markägarens berättigade anspråk på att få disponera över sin egendom, Proposition 1971:51 sid 136. Även jordbruksutskottet betonade dessa markägarens anspråk, JoU 1971:37 sid 46.

Renskötelsen har under senare år ökat väsentligt i omfattning. Det är ställt utom allt tvivel att samerna har betydligt flera renar än förut och på många håll betydligt fler renar än tillåtet. Denna utveckling har ägt rum under nuvarande regelsystem. Ett förbättrande av samernas rättsställning på bekostnad av fastighetsägarnas är därför omotiverat och kan lätt uppfattas som utmanande.

Förslaget är således icke ägnat att läggas till grund för lagstiftning.

Folkrätten

På åtskilliga ställen i betänkandet framhålls att Sverige skulle ha folkrättsliga förpliktelser mot samerna vilket, enligt utredningen, skulle innebära att Sverige måste avstå från vissa ingrepp i naturen.

Till detta skall endast sägas att folkrättsliga aspekter saknar relevans när det gäller att bedöma de civilrättsliga innehållet i den bruksrättsrenskötselrätten innebär. Härtill kommer att ett eventuellt åtagande inte har gjorts av markägarna utan möjligen utav svenska staten. Uppkomna kostnader skall därför bäras av statsmedel. Det kan inte komma ifråga att kostnaderna skall gäldas genom förmögenhetsöverföring från vissa grupper till andra.

Efter ovanstående mer principiella anmärkningar övergår LRF/SR till en del viktigare detaljer i förslaget.

Förslaget till ändringar i rennäringslagen

1§

Den föreslagna ändrade lydelsen av 1§ innebär om den jämförs med den föreslagna lydelsen av 11§ ändra stycket en utvidgning av kretsen renskötselberättigade på ett sätt som strider mot innehållet i den på hävd grundade rättigheten och mot överlåtelseförbudet av rätten. Detta kan inte godtagas.

26§ ändra stycket

I detta lagrum föreslås föreskrifter som får anses riktade direkt till myndigheter. Sådana föreskrifter är främmande för rennäringslagen och bör inte införas där.

26§ a

Den föreslagna ändrade lydelsen innebär att hänvisningen till "där renskötsel bedrivs" har borttagits. Detta innebär en utvidgning i förhållande till vad som civilrättsligt gäller mellan markägare och renskötselberättigad. Ändringen kan inte godtagas.

27§

Den föreslagna regeln kan inte godtagas. Möjligheten för den renskötselberättigade att hindra slutavverkning kan inte härledas ur de civilrättsliga reglerna mellan renskötselberättigade och markägare. Skulle regeln införas måste den ovillkorligen vara förknippad med en ersättningsrätt för markägaren för den skada han kan lida.

28§

Lagrummet kan inte godtagas för det första därför att i likhet med den föreslagna 27§ sådana skyldigheter inte kan härledas ur vad som civilrättsligt gäller mellan markägare och renskötselberättigad och för det andra av den anledningen att det knappast är lämpligt att bekläda skogsvårdsstyrelserna med domstolsliknande funktioner. I likhet med den tidigare

angivna principiella ståndpunkten att med bruksrätten inte är förenat någon skyldighet för markägaren att taga särskild hänsyn till bruksrätten, utan att markägare kan efter eget gottfinnande disponera över fastigheten innefattar den föreslagna bestämmelsen ett betydande avsteg från vad som civilrättsligt gäller mellan bruksrättens innehavare och markägaren, något som inte kan godtagas.

29§

I anslutning till 29§ har av utredningen uttalats att renskötselrätten är evig. För detta uttalande sökas rättsligt stöd. Vad som gäller är i stället att renskötselrätten måste utövas för att bibehållas. Utövas den inte försvinner den. Det är naturligtvis inte möjligt att säkert ange hur lång tid som måste gå mellan senaste utövandet och tidpunkten när renskötselrätten måste anses försvunnen. Säkert är att väsentligen kortare tid erfordras än vad som erfordras för att urminnes hävd enligt tidigare bestämmelser skulle uppstå. Allmänt har antagits att en tid av 30 år, eller motsvarande en tredjedel av den tid det tog för urminnes hävd att utbildas enligt tidigare regler, erfordras.

30§

Paragrafen innehåller en bländning av regler när det gäller själva förförandet och rättegångskostnadsregler. Enligt sin ordalydelse gäller första stycket alla mål om ersättning för skada på renskötselrätt, i den mån rätt till ersättning inte bestäms enligt annan lag. Det förefaller mindre lämpligt att bestämmelserna i expropriationslagen om rättegången i expropriationsmål, betalning av expropriationsersättning och fullbordande av expropriation m m som praktiskt taget alltid gäller mål där den exproprierande för talan mot fastighetsägare eller rättighetsinnehavare skall gälla i mål om ersättning för skada på renskötselrätt där partsförhållandet normalt sett är det motsatta. Vad gäller rättegångskostnadsreglerna kan allvarliga invändningar ur saklig synpunkt resas mot dem. Enligt huvudregeln i första stycket skall expropriationslagens regler gälla. Undantaget är bara om samebyn för talan om ersättning för skada till följd av skogsavverkning. Detta torde innebära att i alla mål som rör skada på renskötselrätt och då den skadebringande handlingen inte är skogsavverkning samebyn alltid är berättigad till ersättning för sina rättegångskostnader även om samebyn täpper målet. Detta är helt olämpligt. Samma omdöme gäller sista stycket i bestämmelsen som rör ersättning för skada till följd av skogsavverkning. I dessa fall skall tydligen kostnaderna alltid kvittas, även om samebyn för talan som ogillas och byn har inletit rättegången utan tillräckliga skäl, t o m om det dessutom är uppenbart att rättegången inletts utan skälig grund.

Enligt LRF/SRs uppfattning finns det inga skäl att frångå de normala rättegångskostnadsreglerna i rättegångsbalken där tappande part skall ersätta vinnande part hans rättegångskostnader. De föreslagna rättegångskostnadsreglerna inbjuder till missbruk. Utredningen anger sig ha haft kostnadsregeln i 15 kap 6§ PBL som förebild. Det finns inga likheter mellan den situation som avses i sistnämnda lagrum och skada till följd av förment intrång i renskötselrätt.

Förslaget till ändring i skogsvårdslagen

LRF/SR har hög uppfattning om skogsvårdsstyrelsernas kompetens. En prövning som den föreslagna tillståndsprövningen i 21§ c är emellertid enligt LRF/SRs bestämda uppfattning en fråga som inte bör ankomma på skogsvårdsstyrelserna. I betänkandet angives, sid 290, att tillståndsprövningen ytterst är den bedömning av vilka hänsyn markägaren är skyldig till renskötselrätten som en särskild rätt till fastighet. Det är således i realiteten fråga om en prövning av det rättsliga innehållet av renskötselrätten på just den aktuella fastigheten. Detta är enligt LRF/SRs uppfattning en domstolsfråga.

På samma sätt som i andra delar av förslaget innebär den föreslagna tillståndsprövningen ett ingrepp i markägarens befogenheter som inte står i överensstämmelse med renskötselrättens civilrättsliga innehåll. I 21§ d föreskrivs att tillstånd inte får ges utan att sametinget beretts tillfälle att avge yttrande. I betänkandet, sid 291, anges att utredningen föreslår att skogsvårdsstyrelsen tillförs kunskap om rennärningen genom att skogsvårdsstyrelsen åläggs att inhämta yttrande från sametinget. Utredningen har inte analyserat vilken tidsutdräkt detta skulle kunna innebära. Enligt LRF/SRs är inte heller förslaget i denna del i överensstämmelse med renskötselrättens innehåll. På samma sida i betänkandet föreslår utredningen att sametinget i yttrandet bör på ett objektivt sätt redogöra för intrångets långsiktiga konsekvenser. Det är enligt LRF/SRs uppfattning orealistiskt att förvänta sig en objektiv redogörelse i dylika frågor från sametinget.

Enligt samma lagrum skall ett tillstånd gälla i fem år från dagen för beslutet. Skäl sökas naturligvis att begränsa tillståndens giltighet. Utredningen föreslår att ett beslut om tillstånd till skogsavverkning inte skall få verkställas förrän det har vunnit laga kraft. Detta strider mot allmänna förvaltningsrättsliga principer, enligt vilka gynnande förvaltningsbeslut får utnyttjas utan hinder av att talan förs däremot. Som skäl för sitt förslag

anger utredningen att bestämmelsen "naturligtvis är betingad av att överprövningen från samepartens sida annars skulle bli illusorisk". Detta är enligt LRF/SRs uppfattning knappast något skäl till avsteg från de allmänna förvaltningsrättsliga principerna. I åtskilliga fall enligt byggnadsnämndstiftningen och på annat håll är det naturligtvis så att ett utnyttjande av ett gynnande beslut ofta nog kan medföra att överprövningen inte har någon verkan. Remediet mot detta är att den överprövande myndigheten får förordna om inhibition. Så måste bli fallet även i förevarande sammanhang, eljest kan reglerna inbjuda till missbruk på det sättet att okynnesöverklaganden sker och förhållningar av det rättsliga förfarandet äger rum.

LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND

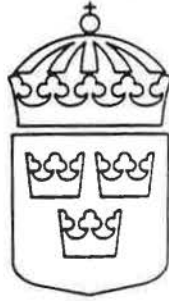
SKOGSÄGARNAS RIKSFÖRBUND

Bo Dockered

Lars-Erik Åström

Thorsten Andersson

Erik Lundh

Tor Kärnäs
Dalla

Ankom

1991 -02- 22

Juridiska Byrån
LRF Konsult

Riksdagens snabbprotokoll

1990/91:62

Onsdagen den 13 februari 1991

Riksdagens snabbprotokoll

1990/91:62

Onsdagen den 13 februari
Kl. 13.00–14.04

Protokoll
1990/91:62

Det justerade protokollet beräknas utkomma om cirka 3 veckor

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 7 februari.

2 § Svar på interpellation 1990/91:130 om en samlad samepolitik

Anf. 1 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Martin Olsson har frågat justitieministern vilken planering regeringen har för utarbetande av förslag till en samlad samepolitik och när förslag avses framläggas.

Som har redovisats för riksdagen vid olika tidpunkter finns inom regeringen en arbetsgrupp för samefrågor. Arbetsgruppen är sammansatt av representanter för berörda departement och organisatoriskt knuten till utbildningsdepartementet.

Arbetsgruppens huvuduppgift – som den redovisades i proposition 1976/77:80 – är att samordna den fortsatta utbyggnaden av statens stöd för samerna och samekulturen. Det betonades i propositionen att syftet med arbetsgruppen är att åstadkomma en effektiv samverkan vid beredningen av sådana samefrågor som berör flera departement och myndigheter. Jag är för närvarande ordförande i arbetsgruppen. Interpellationen har därför överlämnats till mig. För handläggningen av de ärenden som aktualiseras i interpellationen svarar de berörda departementen.

Efter samråd med justitieministern, jordbruksministern och arbetsmarknadsministern vill jag därför anföra följande. När det gäller frågan om ett folkvalt samiskt organ har justitieministern i två tidigare interpellationssvar berört justitiedepartementets arbete med att få fram en lösning som passar in i vår offentlighetsrättsliga ordning. Det arbetet fortsätter.

I sammanhanget måste också frågan om kostnaderna lösas. Jag vill emellertid i detta sammanhang uttala att jag i princip är positiv till förslaget om ett särskilt organ av det föreslagna sametingets typ.

Regeringen lade den 21 juni 1990 fram en proposition om ändring i rennäringslagen. Förslagen byggde på samerättsutredningens förslag om stärkande av rennäringsens rättsliga ställning. Riksdagen avtog propositionen den 28 november 1990 i avvaktan på ett sammanhållet förslag angående samernas ställning, där förslagen från samerättsutredningen borde bli föremål för en samlad bedömning.

Samerättsutredningens slutbetänkande Same rätt och samiskt språk remissbehandlas för närvarande. Remisstiden går ut den 31 maj 1991. Därefter kommer förslaget att beredas på sedvanligt sätt inom regeringskansliet.

Betänkandet innehåller bl.a. förslag till ändringar i rennäringslagen för att förbättra fiskesamernas möjligheter att försörja sig. Regeringen kan inte ta ställning till dessa förslag innan slutbetänkandet remissbehandlats. En eventuell ändring av rennäringslagen i enlighet med utredningens förslag kräver dessutom en lagrådsremiss.

Martin Olsson har också uppmärksammat Internationell Labour Organisations (ILO) konvention nr 169, om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder. Konventionen antogs av internationella arbetskonferensen i juni 1989. Den hade den 15 november 1990 ratificerats av två länder, Norge och Mexico, och träder i kraft den 5 september i år.

Konventionen kommer inom kort att föreläggas riksdagen genom en skrivelse. Därigenom uppfyller Sverige bestämmelsen i ILOs stadga att informera den lagstiftande församlingen om antagna konventioner.

Frågan om ratificering av konventionen har behandlats i ILO-kommittén efter en bred remiss till myndigheter och organisationer. Remissinstanserna har på en rad punkter pekat på bristande överensstämmelse mellan konventionens krav och nuvarande svenska förhållanden och på andra efterlyst närmare analys av konventionens innebörd.

Mot bakgrund härav och det arbete som för närvarande pågår med samefrågorna ansåg ILO-

kommittén att Sverige inte för närvarande borde tillträda ILO-konventionen nr 169. Denna uppfattning delas av regeringen. De ambitioner och krav konventionen uppställer kommer emellertid att nog övervägas i det fortsatta arbetet med samefrågorna. Inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde kommer statsrådet Persson inom kort att presentera förslag rörande folkbildningen, vilket också omfattar reglering av statens stöd till samernas folkhögskola. Jag kan redan nu avslöja att det förslag som kommer att läggas fram, innebär positiva förändringar för samernas folkhögskola.

Jag vill slutligen erinra om de förstärkta resurser, som till följd av förslag i 1990 års budgetproposition fr.o.m. innevarande budgetår står till förfogande för den samiska kulturverksamheten.

Av det nu sagda bör framgå att regeringen strävar efter att nå fram till lösningar och så snart som möjligt för riksdagen lägga fram förslag i de aktuella samefrågorna.

Anf. 2 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka utbildningsministern för svaret på min interpellation.

Sverige har under efterkrigstiden försökt gå i spetsen när det gällt att skapa internationell opinion för att skydda minoriteter och deras rättigheter. I konsekvens härmed borde vi även försöka vara ett föregångsland när det gäller vår egen inhemska urbefolkning som blivit minoritet i sitt eget område, alltså samerna.

Men när man jämför samepolitiken i Norge och Finland kan man inte direkt finna att vi skulle vara föregångare. Tvärtom ligger vi för närvarande i flera avseenden sist bland dessa tre länder vad gäller samepolitiska reformer, såsom sameparlament och samisk språklag.

Både i nordisk och internationell jämförelse skulle vi hävda oss väl om samerättsutredningens olika förslag skulle genomföras. Vårt land skulle då få den samlade samepolitik som vi saknat.

När samerättsutredningen tillsattes våren 1983 fanns en bred politisk samling bakom den och dess uppgifter. Direktiven hade utfärdats i början av september 1982 av regeringen Fälldin, och den tillträdande socialdemokratiska regeringen utfärdade vissa tilläggsdirektiv.

Utifrån folkrättsliga aspekter skulle utredningen pröva vilka särskilda behov den samiska befolkningen har och vilka skyldigheter det svenska samhället har gentemot samerna. Mot denna bakgrund skulle utredningen pröva tre för samerna mycket viktiga frågor, nämligen stärkande av rennäringens rättsliga ställning, inrätt-

tande av ett folkvalt samiskt organ och stärkande av det samiska språkets ställning.

Vad gäller folkrätten kom utredningen till slutsatsen att Sverige på folkrättslig grund har förpliktelser gentemot samerna och att Sverige måste avstå från sådana ingrepp i naturen att de naturliga förutsättningarna för rennäringens fortbestånd äventyras. Vårt land är även skyldigt att sörja för att nödvändiga resurser tryggas för den samiska kulturens fortlevnad och utveckling.

Utredningen lade i juni 1989 fram förslag om inrättande av ett folkvalt samiskt organ – sameeting –, en särskild samelag, ett grundlagsstöd om samernas särskilda ställning och om åtgärder för att stärka rennäringens rättsliga ställning samt förslag om fastare former för samordning av samefrågor i regeringskansliet.

I november i fjol kom slutbetänkandet med förslag till språklag och särskilda åtgärder för fiskesamerna. Jag vill ge den här bakgrunden för att visa att det finns underlag för en samlad samepolitik.

Riksdagen avvisade därför i höstas regeringens förslag, som innehöll mycket små förändringar i rennäringslagen med undantag av reglerna om åtgärder för att begränsa renantalet.

Om folkrätten sadcs i propositionen endast att rennäringen har starkare skydd än vad som kan anses följa av folkrätten. Riksdagens avslag och begäran om en samlad samepolitik överensstämde helt med de samiska organisationernas begäran.

Vad har då regeringen gjort och vad planerar man att göra för att utarbeta ett förslag om en samlad samepolitik som kan få brett såväl politiskt stöd som stöd av samerna och övriga intressen inom renskötselområdet? Min första fråga blir därför om regeringen avser att verka för att det regeringsförslag som vi hoppas skall komma har ett sådant brett stöd både politiskt och från de olika intressen som finns.

Några ord om sameetinget. Ännu tycks vi inte kunna skönja något regeringsförslag. Efter två tidigare interpellationsdebatter får vi nu för tredje gången höra regeringens hänvisning till kostnadsproblemet. Men, utbildningsministern, demokrati måste få kosta. Norge och Finland har båda inrättat motsvarande organ och har alltså haft råd till detta.

Utbildningsministern säger sig vara ”i princip positiv till ett särskilt organ av det föreslagna sameetingets typ”. Det är ett uttryckssätt som brukar användas när man trots att man är positiv till en åtgärd, låter andra skäl hindra ett genomförande. Min andra fråga blir därför: När kommer same-

tinget att kunna inrättas enligt regeringens planer?

Samerättsutredningen föreslog ett särskilt grundlagsstadgande, vari skulle erinras om samernas särskilda ställning i vårt land. Stadgandet skulle väl främst ha betydelse ur statussynpunkt, och jag vill passa på att fråga om regeringen ställer sig positiv till ett sådant tillägg till regeringsformen.

Samerättsutredningens slutbetänkande överlämnades till justitieministern den 21 november i fjol. Det hade ännu inte skickats ut på remiss för en kort tid sedan. Nu kanske det är utsänt att döma av det svar som utbildningsministern just har läst upp. Men jag frågar: Varför detta dröjsmål och den stora försening av arbetet med en samlad samepolitik?

Beror dröjsmålet möjligen på en bristande samordning i regeringskansliet, visar det i så fall på behovet av det av utredningen förordade samordningskansliet.

Sammanfattningsvis kan jag inte finna att interpellationssvaret ger intryck av att regeringen skulle prioritera arbetet med att kunna framlägga förslag om en samlad samepolitik. Inte heller kan man utläsa någon klar viljeinriktning från regeringens sida med ett enda undantag, nämligen att regeringen klart säger att man inte anser att Sverige nu bör tillträda ILO-konventionen om ursprungsbeholkningsrätt.

Till slut vill jag säga, framför allt för samernas skull men även för vårt lands ambitioner att skydda minoritetsrättigheter, att jag vill uttrycka förhoppningen om att regeringen sätter in erforderliga resurser inom berörda departement så att vi får en samlad samepolitik med brett stöd i vårt land.

Anf. 3 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! För snart ett år sedan – den 22 mars – förklarade justitieministern här i kammaren, att de olika samerättsfrågorna måste ses och behandlas i ett sammanhang. Av någon helt outgrundlig anledning lade så regeringen fram en proposition i höstas – bara en kort tid innan samerättsutredningen skulle vara klar.

Samerättsutredningen har med bredd och djup gått igenom flertalet av samerättsfrågorna. Denna valhända hantering och brist på samband mellan löften och verklighet i den socialdemokratiska regeringens samepolitik, fick också bakläxa. Riksdagen avvisade regeringens proposition. Återigen – som gång på gång förut – efterlystes ett samlat förslag.

Ett samlat förslag på de många och svåra frå-

gorna:

- om en särskild samelag
 - om inrättandet av ett sameting
 - om grundlagsfästade av samernas folkrättsliga ställning i Sverige
 - om den rättsliga grunden för rennärningen
 - om avvägningen mellan rennärning och andra intressen
 - om sameskolan
 - om ILO-konventionen om urbefolkningar och stamfolk,
- för att nämna några av de tunga frågorna.

Redan förra våren när riksdagen behandlade ett antal samerättsfrågor, hade vi uppfattningen att regeringen förberedde en mer omfattande proposition med en större helhetssyn. Det var det intryck vi bibringades.

Statsrådet Bengt Göransson har avlevererat ett svar som, måste jag dess värre konstatera, är väldigt tunt. Först får vi en genomgång av regeringens organisatoriska ordning för samefrågorna. När det gäller ILO-konventionen skall vi få information här i riksdagen, snart skall förslag komma om samiska folkhögskolor och förstärkningar är på gång i budgeten angående kulturfrågor.

Efter lång tids nederlag i riksdagen och flertalet fråge- och interpellationsdebatter är nu äntligen statsrådet Göransson i princip positiv till förslaget om sameting. Det är hedervärt, men samtidigt har ingenting sagts om det ens blir ett förslag om sameting. Vi vet nu statsrådets egen inställning. Dessa spridda kommentarer i kanten kring interpellationsfrågan och de svåra frågorna andas enligt min uppfattning att arbetet inom regeringskansliet åter bedrivs på ett mycket splittrat sätt. Det besked jag utläser är att det knappast blir det sammanhållna samepolitiska förslag som regeringen borde komma med. Riksdagen har ju gång på gång, senast i november förra året, bestämt just det av regeringen.

Den fråga som här ändå måste klarläggas och som statsrådet Bengt Göransson borde kunna svara på är: Kommer regeringen att presentera ett sådant sammanhållet förslag om en samepolitik för Sverige?

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Anders Castberger och Martin Olsson har tagit upp frågor som rör den väntade propositionen om ett sameting och en samelag och om rennärningen. Jag vill börja där statsrådet Göransson slutade, nämligen vid konstaterandet att samerna i årets budgetproposition har fått ett ökat anslag för kulturen. Det är naturligtvis

Prot.
1990/91:62
13 februari

mycket positivt, men jag vill i den fortsatta debatten med Göransson i dag påminna om försommaren 1986, när Göransson och jag deltog i de svenska samernas landsmöte här i Stockholm. Då liksom nu talade Göransson om den samiska kulturen som något mycket begränsat. Den gången innefattade begreppet teater och slöjd. Jag förutsätter nu att även språket innefattas i Göranssons definition av samernas kultur.

Nu liksom då finner jag mig föranlåten att påpeka att begreppet kultur egentligen innefattar mycket mer än vissa kulturyttringar, vissa områden. Min definition av samefolkets kultur innefattar exempelvis även deras levnadssätt och levnadsförutsättningar, och i andra sammanhang uttrycker även regeringen att renskötseln utgör grunden i den samiska kulturen. Jag föreslår därför att vi i dagens debatt utgår från en vidare definition av begreppet kultur.

Något förslag till sameting är inte att vänta under våren. Något sådant var väl inte heller att vänta sedan man läst Åke Wängbergs och Tore Ljungqvists yttrande över ILO-konventionen och konstaterat hur man där desperat försöker undvika rättighetsfrågorna. Man kan också misstänka att just det remissvaret låg till grund för regeringens rennäringsproposition, som riksdagsmajoriteten nyligen avvisade.

En annan remissinstans, diskrimineringsombudsmannen, skriver att det vore en skam om inte Sverige ratificerade konventionen. Den är nämligen av mycket stor betydelse för minoritets- och ursprungsfolk runt om i världen liksom för våra samer. Han menar också att Sverige, när vi ratificerar konventionen, bör vidta de lagstiftnings- och andra åtgärder som behövs för att förverkliga vad både Sveriges och Norges högsta domstolar har konstaterat när det gäller samernas starka rätt till mark, vatten, jakt, fiske, m.m. Vi i vänsterpartiet är av samma uppfattning som diskrimineringsombudsmannen i det fallet.

Jag vill än en gång påpeka att Norge och Sverige startade sina samerättsutredningar samtidigt. Norge har inrättat ett sameting. Det gjorde man i september 1989. Norge har också dragit konsekvenserna av Altamålet i högsta domstolen och nu ratificerat ILOs konvention.

Jag har mycket svårt att föreställa mig att regeringen medels en skrivelse kommer att kunna meddela riksdagen att konventionen finns. Jag förutsätter att en majoritet i riksdagen kommer att kräva att Sverige ratificerar konventionen, detta som en logisk följd av att riksdagsmajoriteten avvisade propositionen om ändringar i rennäringslagen.

Samerna i Norge, Sverige och Finland levde fram till gränsdragningarna på 1800-talet och 1900-talet inom ett gemensamt område. Med den vetenskapen är finländskan Kaisa Korpijaakos doktorsavhandling om samiska rättsfrågor – Samernas rättssystem i Sverige och Finland – mycket intressant även för oss i Sverige. I Finland har hennes avhandling fått mycket stor uppmärksamhet, inte minst i massmedia. Det Kaisa Korpijaako bevisar i sin doktorsavhandling är att samerna så sent som under 1700-talet ägde sina marker och att det då inte fanns några tecken på att äganderätten var på väg att försvinna eller var hotad. Den här forskningsrapporten kan förstås vara en obehaglig läsning för somliga delar av majoritetsbefolkningen, men forskningens uppgift är ju även att lyfta fram obehagliga fakta. Rapporten översätts nu till svenska och beräknas komma under våren, och jag hoppas att den får lika stor uppmärksamhet i Sverige som den har fått i Finland.

Jag vill fråga: Menar verkligen Göransson att regeringens nu vidtagna åtgärder är relevanta i förhållande till det aktuella problemet, dvs. att bevara och utveckla den samiska kulturen i dess vidare mening, inte bara som ett exotiskt inslag i svensk turistverksamhet eller på museum, utan som en levande kultur?

Anf.5 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag får tacka för svaret, fastän det inte var riktat direkt till mig. Mest förvånande av allt är att det i svaret står att frågan om kostnaderna måste lösas. Jag har ingen som helst förståelse för det. Vem skulle säga om en kommun i Sverige att man måste lösa kostnadsfrågan innan kommunfullmäktige kan sammanträda? Det har jag ingen förståelse för.

Om Sverige nu inte ganska snabbt förbereder sig för att skriva under ILO-konventionen är det faktiskt enligt min uppfattning en ganska stor skandal. Det är hög tid att börja arbeta mer aktivt för detta.

Jag har i går och i dag läst protokollen från interpellationsdebatterna om de fjällnära skogarna och från debatten om rennäringsbetänkandet, och det finns faktiskt inte mycket att tillägga. Olika partiföreträdare har nämligen i dessa debatter verkligen lagt fram grunden för behovet av en samlad samepolitik. Men denna debatt är väl viktig från den synpunkten att den kan väcka arbetet med den samlade samepropositionen ur sin Törnrosasömn.

Urbefolkningar har enligt internationell lagstiftning rättigheter som skiljer sig från andra minoriteters rättigheter. Främst gäller det urbefolk-

ningarnas rätt till självbestämmande. Det är en kollektiv rätt att fritt eftersträva ekonomisk, social och kulturell utveckling samt politisk status. Den internationella standard som nu börjar ta form, exempelvis i form av ILO-konvention 169 för urbefolkningar och stamfolk från 1989, erkänner inte bara rättigheter beträffande social och ekonomisk autonomi och självutveckling, utan även rättigheter beträffande miljöskydd och miljörehabilitering. Det är därför från demokratisk synpunkt och miljösynpunkt mycket viktigt att konventionen verkligen kommer till stånd och att den efterlevs och att vi när vi skriver under konventionen – vilket jag förutsätter – verkligen efterlever den.

Under de senaste åren har utbefolkningarnas egna organisationer vuxit sig större och starkare. Ett världsomfattande nätverk är på väg att utvecklas. Men ofta är deras representanter inte ens med i viktiga världskonferenser om miljön – ibland därför att deras nationer inte erkänns som självständiga och ibland därför att de inte har råd att skicka egna delegationer, eftersom nationerna tillhör det ekonomiska bottenkiktet.

Vi vill nu att regeringen skall öka sina ansträngningar att få i gång förhandlingar om ett fullständigt kärnvapenstopp när det gäller Nordkalotten. Denna fråga har tidigare varit uppe i interpellations- och frågedebatter.

Tre månader efter det att samerättsutredningen lade fram sitt betänkande sänds det ut på remiss. Varför detta dröjsmål? Den 20 december beslutades om en riksdagsskrivelse om ILO-konventionen 169, som jag tidigare har nämnt. Det har gått nästan två månader sedan dess? Att det har varit allmän motionstid kan ju knappast utgöra något hinder, då vi har överhopats av propositioner och skrivelser även under den tiden.

De nordiska staterna var aktiva när det gällde den resolutionstext som har lagts jämsides med konventionstexten. Allt skulle spridas, och länderna skulle verka i konventionens anda. För att verka i konventionens anda bör man också påskynda ärendet.

Dessutom har regeringen fördröjt den utlovade samlade samepropositionen genom att hösten 1990 dela upp den i två, ja egentligen fyra olika delar: rennäringsen, fiskerieringen, slöjderna, de fjällnära skogarna, sameskolfrågan, samernas kultur och språk samt sametingsfrågan – ja, det blev ännu fler än fyra delar. Det syns inte finnas någon politisk vilja, och i detta vakuum är samer och Sveriges befolkning osäkra om både regler och rättsläge.

Delvis i skuggan av denna osäkerhet har den

stora konflikten i Härjedalen seglat upp. Jag anser att regeringen aktivt borde öka möjligheterna till lösningar i detta låsta läge genom att inbjuda parterna i processen till en diskussion och en eventuell medling. Regeringen borde orientera sig ingående i denna fråga. Om regeringen kan göra något kanske det kunde leda till att en process inte längre behövs. Skogsbolagens roll i processen borde man också titta närmare på i denna kamp mellan David och Goliat.

Man borde kunna bilda en renkommission. Det har ju bildats en Rehnbergskommission, som blandar sig i saker som regeringen egentligen inte har att göra med. Där har man hot om en lagstiftning i bakfickan. Under buggningsrättegångens förarbete försökte man stifta en ny lag som skulle minska målsäganderätten. I dessa fall har man enligt min mening gått litet längre än vad man egentligen borde. Men att i fråga om samerna ha en medling och kalla in dem till diskussioner är ju inte att gå utanför de rättigheter man har.

Kommer regeringen att skriva under ILO-konvention 169? Samerna är inte här i dag. De har inte ens funnit det mödan värt att bevaka den här interpellationsdebatten. Sverige är det enda nordiska land förutom Sovjet som saknar ett representativt, folkvalt samiskt organ. Det är hög tid att ändra på det. Det är också hög tid att erkänna samernas rättigheter som urbefolkning i Sverige.

Anf. 6 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Ragnhild Pohanka avslutade med att säga att samerna inte har funnit det mödan värt att bevaka riksdagens interpellationsdebatt. Det uttalandet förvånar mig något. Det drabbar ju närmast Ragnhild Pohanka själv. Jag kan för min del konstatera att samerna alltid anser det mödan värt att delta i de överläggningar regeringens arbetsgrupp för samefrågor har om samiska ärenden.

Den historieskrivning som redovisas i den här debatten är på många sätt intressant. Den visar på förträngningar och glömska. Möjligen har de debattörer som har lyssnat på olika debatter inte varit med på hela debatterna.

Martin Olsson åberopar med stolthet att same-
rättsutredningen fick sina direktiv av regeringen
Fälldin. Det stämmer, Martin Olsson. Det fick
den. Jag kommer så väl ihåg hur det var när vi till-
trädde. Utredningen kunde inte börja arbeta, ef-
tersom de samiska organisationerna inte god-
kände de direktiv som den Fälldinska regeringen
hade givit. En av mina första uppgifter som ansva-
rig sameminister var att förhandla med samerna

för att vi skulle kunna utarbeta tilläggsdirektiv så att samerna den gången ansåg det mödan värt att gå in i en utredning. Det var så det gick till. Utredningen fick alltså reviderade direktiv för att den skulle kunna arbeta i en riktning som de samiska organisationerna kunde anse rimlig och intressant. Samerättsutredningen har nu kommit med ett slutbetänkande som har gått ut på remiss. Det är viktiga frågor som behandlas. Det gäller t.ex. kulturfrågorna.

Berith Eriksson var tydligen inte med på hela det samemöte som vi deltog i år 1986 i Stockholm, eftersom hon säger att för Bengt Göransson är sameisk kultur tydligen bara teater och slöjd. Jag ägnade en mycket stor del av mitt anförande den gången åt skolfrågorna. Skolfrågorna är utomordentligt väsentliga. Jag har sannolikt mer än någon annan av de som under de senaste femton åren har sysslat med samefrågor haft möjlighet att starkt engagera mig.

Jag har engagerat mig mycket starkt för att vi skulle kunna få en sameskola i Kiruna, i vetskapen om att man inte kan behandla det samiska språket och den samiska kulturen som en liten exotisk rest som bara skall finnas på småorterna. Men jag noterar att riksdagens majoritet fann det angeläget att kräva bibehållande av en sameskola där de allra flesta eleverna befriades från det samiska språket, från undervisning i det som var kärnämnet i den skolan. Det tyckte jag var litet bisarrt. Jag tillät mig den gången att hävda att jag tyckte att ett minimum av krav på en sameskola var att det undervisades i samiska. Vi har således haft en diskussion under åren, emellanåt med märkliga och bisarra inslag.

Nu har vi gått vidare. Vi har fått det utredningsmaterial som behövs. Det ligger ute på remiss.

Jag har uttalat mig för sametinget i skilda sammanhang. Med det interpellationsspråk som tillhör riksdagsbehandlingsformalia säger jag att jag i princip är positiv till det. Jag har formulerat det på annat sätt när jag har talat offentligt och när jag har mött samerna. Jag har sagt att jag tycker att vi skall ha ett sameting.

Däremot kan jag inte säga som Ragnhild Pohanka, som med ett helt underbart lätt sinne säger att hon inte har någon förståelse för att kostnadsfrågor måste lösas. Det förstår jag. Jag har hört det förut. Jag har upptäckt det när miljöpartiet har agerat i denna kammare. Man har ingen som helst förståelse för att man måste kunna betala räkningarna.

Det handlar faktiskt inte om att inte inrätta ett instrument för något som helt saknas, utan det gäller att skapa ett nytt organ och att förändra

strukturen. Jag kan tänka mig att många kommunfullmäktigeförsamlingar skulle hesitera inför inrättandet av nya nämnder. De kanske skulle få vänta med denna nämnd ett år eller två, eftersom det inte finns resurser under det kommande budgetåret. Jag är övertygad om att många kommuner har gjort det i vetskap om att de då kan skapa en god lösning. Sametinget kommer.

Ragnhild Pohanka säger att regeringen borde ingripa i den process som förs i Härjedalen. Jag har avvisat den tanken. Jag har nämligen så ofta mött de motsatta argumenten. Man har sagt att när man inte är nöjd med politiska beslut så vill man gå till domstol. Det är ett mycket vanligt krav i våra dagar. Många tycker att man skall kunna gå till Europadomstolen för att i domstol få överprövat de beslut som fattats i politiska församlingar.

Här har vi en företeelse som är civilrättsligt reglerad. Det rör sig om en tvist mellan parter där det finns domstolsförfarande redovisat. Det är rimligt att man då faktiskt använder domstolsförandet för lösning i stället för att säga att man tycker att det är obehagligt och dyrbart att gå till domstol, så därför får vi här ta ett politiskt beslut. Sedan skulle man begära överprövning av det i domstolen. Nu har vi domstolsförhandlingen som ingår i en civilrättslig reglering. Då måste vi faktiskt se vad domstolen säger. Om detta i sin tur skapar sådana konsekvenser att det krävs politiska beslut och politiska åtgärder, får vi pröva dem då. Vi kan dock inte ta över domstolens handläggning av en civilrättslig process.

Till sist vill jag ta upp ILO-konventionen. Det är tradition att regeringen föreslår riksdagen godkännande av en internationell konvention först när regeringen är övertygade om att vår lagstiftning lever upp till konventionens krav. Det fanns en rad brister som remissbehandlingen har visat. Vi kommer nu att beakta dem, se över dem i beredningen av förslaget och att se till att ett eventuellt förslag om godkännande av konventionen blir slutpunkten i den process som pågår. Att vi sedan lägger fram information för riksdagen sker i enlighet med den skyldighet vi har inom ramen för våra internationella åtaganden.

Anf. 7 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! I min kommentar till interpellationssvaret försökte jag i huvudsak hålla mig inom ramen för det jag hade tagit upp i min interpellation. I interpellationen nämnde jag ILO-konventionen som ett exempel på åtgärder. Jag tänker nu inte gå in i någon debatt om det, eftersom jag utgår ifrån att riksdagen senare kommer att få tillfälle att debattera detta. Jag ställde dock en del

kompletterande frågor som anknöt till interpellationen.

Innan jag går in på dem vill jag dock säga att jag fäste mig vid vad utbildningsministern sade om förträngningar och glömska. Jag vet att den tillträdande socialdemokratiska regeringen utfärdade tilläggsdirektiv och att de i princip inte avvek ifrån de direktiv som redan var utfärdade. Det var således en komplettering, som kanske behövdes för att de samiska representanterna skulle vara nöjda. Om vi nu skall dra fram ur glömskan hur utredningsarbetet har bedrivits kan man nämna att kort tid efter det att utredningen hade inlett sitt arbete lämnade representanter för Samernas riksförbund, SSR, utredningen därför att de inte var nöjda med direktiven. Enbart tack vare utredningens ordförandes Hans-Åke Wängbergs, diplomatiska talang återkom de samiska representanterna efter hand till utredningen, så att utredningen blev så representativ som den skulle vara. Jag tycker att även detta bör sägas i det här sammanhanget.

Jag är glad över att utbildningsministern säger att sametinget kommer. Utbildningsministern fortsätter dock att tala om kostnaderna. Vi har nog litet olika meningar om detta. I varje tidigare sådan här debatt har jag sagt att demokrati måste få kosta. Med hänsyn till de skyldigheter som vi har gentemot en minoritetsbefolkning och med hänsyn till vad man gjort i övriga nordiska länder tycker jag att det är självklart att sametinget skall genomföras så snart man har löst frågan praktiskt.

I övrigt uppehöll sig utbildningsministern inte så mycket vid mina kommentarer. Jag fick inget besked om varför det har tagit drygt två och en halv månad att bestämma sig för att skicka ut slutbetänkandet på remiss. Jag fick ingen synpunkt när det gäller grundlagsstadgandet och inte heller om den viktiga frågan om hur regeringen tänker arbeta för att få en bred lösning så att man inte riskerar att det återigen blir ett nederlag i riksdagen och att det kommer ett förslag som det blir starkt missnöje med från samiskt håll. Jag ber utbildningsministern att i sitt nästa inlägg ta upp de frågor som jag ställde i mitt förra anförande.

Anf. 8 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag har inte heller fått svar på mina frågor, utan jag har fått en hel del tvetydiga kommentarer med anledning av mitt anförande.

När det gäller kostnadsfrågor har miljöpartiet en balanserad budget, vilket kanske inte alla kan lägga fram. Det är inge tvivel om detta. Det här är småpotatis. Hur stor del av en promille av statsbudgeten skulle detta kosta? Som en jämförelse

kan sägas att man satsar miljarder på vägar och broar som inte alltid ens är i behov av reparation. Där finns det miljarder, men det finns inte den summa som behövs för att hålla demokratin uppe i Sverige. Jag frågar än en gång: Vilken kommun i Sverige skulle kunna säga att vi inte har råd att ha fullmäktige och därför skall vi i stället ha en ordförandeberedning?

Utbildningsministern har helt och hållet, medvetet eller omedvetet, missuppfattat mig när det gäller den medling som jag föreslog i konflikten i Härjedalen. Jag talade om en medling. Jag skulle inte drömma om att vi skulle föreslå att lägga oss i rättsväscendet. Däremot behövs en medling. Om regeringen ställer upp på medling är det självklart att parterna deltar i den. Vad som sedan kommer ut av den, kan man aldrig veta i förväg. Det finns behov av att någon tar tag i detta innan denna process ytterligare raserar förtroendet mellan grupperna. Det är också mycket viktigt att man tittar på skogsbolagens roll i processen.

För övrigt vill jag om möjligt gärna ha en tidsangivelse för när en samlad sameproposition kan komma och när man kan tänka sig att få ett beslut eller ett förslag om att skriva under ILO-konventionen. Det är det två huvudsakliga frågorna i dag.

Anf. 9 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det kanske var något annat landsmöte än det som ägde rum år 1986 i Folkets hus i Stockholm som Bengt Göransson tog upp skolfrågorna på. Däremot tog jag upp språk- och skolfrågorna på det landsmötet.

Jag ställde kanske en mycket vid fråga, men jag tycker inte att jag har fått något som helst svar på den. Som rennäringslagen ser ut i dag får samebyn endast bedriva rensköttsel och att man måste vara medlem i samebyn för att få bedriva rensköttsel. 10 % av samerna i Sverige är sysselsatta inom rennäringen. Med den lagstiftning som vi nu har måste antalet samer som kan leva av rensköttsel hela tiden minska. Det är en logisk följd, eftersom renantalet per familj måste öka för att familjerna skall kunna försörja sig.

Vi kan endast uppfylla vår målsättning att bevara och utveckla den samiska kulturen när vi på allvar har uppmärksammat problemet i hela dess vidd. Ett problem är rennäringen. Det finns dock andra näringsfång och verksamheter med band till rennäringen. Dessa samiska näringars och verksamheters förutsättningar måste också belysas.

Vi kan inte fortsätta med den samepolitik som innebär att same rätt skall vara någon sorts privilegier som staten i nåder tilldelar samerna. Samer-

Prot.
1990/91:62
13 februari

nas rättigheter måste klarläggas. Samerna måste få möjligheter att själva utveckla sin kultur och sina näringar. Vi måste arbeta på att ta bort de hindrande lagregleringar som finns i dag. Det måste inrättas ett självständigt organ, ett same-ting. Vi måste sträcka oss längre än de absoluta minimireglerna när det gäller rättighetsnivån för urbefolkningar enligt folkrätten.

Anf. 10 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! Bengt Göransson försöker bygga upp något som ger intryck av försvar för sitt personliga engagemang. Jag tvivlar verkligen inte på statsrådets personliga engagemang. Riksdagen har dock begärt ett förslag om en samlad samepolitik. Den socialdemokratiska regeringen är känd för att inte ge klara besked, men människorna vill ha klara besked. Skall det vara så svårt att åtminstone ge ett klart besked om när klara besked kommer att ges? Är regeringen, Bengt Göransson, kanske inte helt säker på att den avser att efterkomma riksdagens beslut?

Bengt Göransson sade att han inte vill ingripa i de svåra konflikterna som gäller rennäringen som har uppstått under sommaren, hösten och delvis nu under vintern. Det kan vara en klok politik. Vem övertalade då regeringen att lägga fram höstens proposition, som riksdagen satte tummen ner för? Nog var det ett försök att ingripa. Intrycket av att det var en brandkärsuttryckning för att ingripa i konflikten förstärktes av den socialdemokratiska riksdagsledamoten Margareta Winberg, som i ett av sina mera uppbragta inlägg sade att regeringen har begripit de svåra konflikterna och lägger fram ett förslag för att vi skall slippa krig mellan storsvenskarna och samerna.

Riksdagen sade nej till regeringens proposition. Det är dock klart att frågan om hur riksdagens kurs verkligen är i denna fråga insmyger sig. Bengt Göransson svarade inte heller på frågan om det kommer ett samlat förslag om något som kan kallas för samepolitik i mera heltäckande bemärkelse. Den frågan återstår fortfarande för Bengt Göransson att svara på.

Anf. 11 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! Tillkomsten av samerättsutredningen år 1982 var för mig utomordentligt lärorikt. Som jag nämnde i mitt förra inlägg ville de samiska organisationerna från början stå utanför därför att de inte kunde godkänna de direktiv som utredningen hade fått.

Vi fick en konfliktpunkt till, och den har varit mycket besvärlig under åren. Den konflikten

hade att göra med att den stora organisationen, Svenska Samernas riksförbund, inte ansåg sig kunna medverka i utredningen om Landsförbundet Svenska Samer – det sannolikt mycket mindre förbundet, även om det har diskuterat huruvida detta är ett större förbund – skulle vara representerat. Regeringen ansåg att alla de organisationer som hävdar sig som samiska måste få möjlighet att vara med i utredningen. Detta var en konflikt som vi hade, och den tog det ganska lång tid att lösa innan vi fick samtliga organisationer med. Jag är glad att alla blev med i utredningen.

Att utsändandet av en remiss ibland kan dröja vet vi, och det är klart att ett statsråd kan stiga upp med skammens rodnad på kinderna och säga att det är synd att vi inte gått ut med remissen tidigare. Jag gör det!

Frågan om vilka förslag som kan komma att läggas fram i propositionerna är jag i dag förhindrad att besvara. Jag kan bara säga, och det är viktigt att understryka det, att regeringen är angelägen om att lägga fram den samlade proposition som riksdagen har beställt. Den kräver emellertid att alla frågor vägs in. Det uttalande som riksdagen gjorde med anledning av den proposition som i höstas avvisade innebär att remissbehandlingen på samerättsutredningens slutbetänkande måste genomföras innan regeringen kan lägga fram den beställda propositionen. Den propositionen kan därför inte komma i vår – det beskedet kan jag ge. Anledningen härtill är att samerättsutredningens slutbetänkande är så viktigt och att, Berith Eriksson, samerna är fler än de renskötande samerna. På den punkten ställer jag mig frågande till vad Berith Eriksson egentligen menar när hon säger att samerätt inte får vara privilegier som i nåder utdelas. "Privilegier" är naturligtvis ett dramatiskt ord, men bakgrunden är att det som är förutsättningen för den samiska näringen renskötseln är att denna i realiteten är en ensamrätt. Där finns det en konflikt med en rad andra lagar i vårt samhälle, lagar om etableringsrätt, fritt näringsutövande osv. Vem som helst får faktiskt inte idka renskötsel. Detta är ett av de svåra problemen. De som tror att det är storsamhället som i det avseendet uppträder entydigt mot den samiska befolkningen skall möjligen fundera över vari konflikten mellan SSR och LSS egentligen består. Jag är angelägen att säga, att för att renskötseln skall kunna bestå som en central del av den samiska näringen, kan man inte lägga allmänna näringsfrihetsperspektiv på den frågan. Man måste ha det som Berith Eriksson i realiteten avvisar, nämligen rätten att säga att vi måste begränsa rättigheterna. Det är vad det handlar om, och det är detta som

gör de här frågorna så komplicerade. De kan inte behandlas med det lättsinne som jag tycker ibland sker när man säger att det bara är att använda riksdagen som ett forum som gör uttalanden utan att se på konsekvenserna.

Vi har varit med och arbetat fram ILO-konventionen. En ratifikation kommer som en konsekvens av att vi har sett till att de oklarheter och brister som finns i svensk lagstiftning har undanröjts, så att vi kan bekräfta tillämpningen genom en ratificering. Det är detta som är poängen, och det är det viktigt att säga.

Ragnhild Pohanka återkommer till den process som förs uppe i Härjedalen. Hon säger att regeringen väl ändå kan medla. Men regeringen har ju försökt att medla. Landshövdingen i Jämtlands län, som är statens högste ämbetsman i länet, har gjort oerhörda ansträngningar för att medla mellan de stridande grupperna. Landshövdingen har konstaterat att han har misslyckats med den uppgiften. Medlingen har alltså misslyckats, och jag beklagar att så är fallet. Jag tvingas då att säga att regeringen i det läget inte kan ta över den rättsprocess som blir en konsekvens av att man inte godkände medlingsförslagen. Jag försäkrar att landshövding Sven Heurgren har lagt ner ett oerhört arbete på att föra denna fråga till en lösning utan process. Vi får nu se vad detta får för konsekvenser. Det är möjligt att parterna upptäcker att processen får så stora konsekvenser att de säger att de avstår från processen och ber landshövdingen att hjälpa dem en gång till. Med kännedom om landshövding Sven Heurgrens utomordentligt goda vilja och stora förmåga är jag säker på att han i det ögonblicket är beredd att säga att han gör ett försök till.

Anf. 12 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag är medveten om problemen och de avvägningar mellan olika intressen som måste göras i dessa frågor. Innan jag går in på detta vill jag uttala min uppskattning över att utbildningsministern helt enkelt erkänner att försejningen av remissen var ett misstag. Då behöver vi inte diskutera detta mer, men det hade kanske kunnat skrivas in något klarare i det utdelade svaret.

Vi skall komma ihåg att det svenska samhället har ett ansvar för den samiska befolkningen och för den samiska kulturens fortbestånd. Vi får heller inte bara se till rennäringen, utan denna ingår i den samiska kulturen i vid mening. Vi har haft en rennärlingslag men inte någon samelagstiftning i vårt land. Det är genom en sådan som vi skall kunna flytta fram positionerna, så att vi kan se

den samiska kulturen som en helhet. Tidigare har det endast varit rennäringen som man i detta sammanhang tagit hänsyn till. Skall de samiska traditionerna, kulturen och språket kunna fortleva är det viktigt att så många som möjligt i den samiska befolkningen deltar i det arbetet och inte enbart den minoritet som renskötarna utgör.

Men åter till frågan om hur det kommer att gå med riksdagens uttalande – det var ju det som var utgångspunkten för min interpellation. Jag tycker ändå att den här diskussionen har varit nyttig. Det har gjorts en del klarlägganden. Visserligen är många frågor obesvarade, men jag skall inte upprepa dessa nu. Jag tar fasta på att utbildningsministern sade att regeringen är angelägen om att lägga fram en samlad proposition.

Utbildningsministern nämnde i sitt inlägg folkhögskolan, men den frågan finns inte med i det utdelade svaret, och det var därför jag inte kommenterade detta.

Jag hoppas att de krafter inom regeringen som vill åstadkomma en positiv lösning av frågan om en samlad samepolitik skall stärkas varje gång vi debatterar denna fråga i kammaren. Jag hoppas också att finansdepartementets uppgift att hålla tillbaka statsutgifterna inte skall få utgöra ett hinder för inrättandet av ett sameparlament och för andra viktiga åtgärder inom samepolitiken, som kan komma att kosta något för den svenska staten.

Anf. 13 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Nu kom det! Det är rennärlingslagen som är grunden och orsaken till de kontroverser och motsättningar som finns mellan de samiska organisationerna i dag. I klassisk kolonialanda innebar införandet av rennärlingslagen och den utformning denna fick att man delade samerna i renskötande och icke renskötande samer; man framtog alla andra samer deras rättigheter. Det är i det ljuset man måste se dagens konflikter. Man kan inte vara historielös om man skall försöka hitta vägar för att lösa dessa konflikter.

Som Bengt Göransson sade måste man vara medlem i en sameby för att få bedriva renskötsel. Men det är också så att samebyn endast får bedriva renskötsel. Det är någonting som jag anser att man på allvar måste ta itu med. En sameby borde som juridisk enhet kunna få bedriva även andra näringar, exempelvis förädling av renkött, sameslöjd och turism. T.o.m. när det gäller att förvalta allmänningsskogar kan det finnas många öppningar om man verkligen går in för att finna sådana.

Lantbruksstyrelsens rennärlingsdelegations till-

tag i föl i samband med nödutfodringen i Norrbotten att begära in renlängderna klargjorde med all tydlighet att regeringens försök att motverka utvecklingen att antalet renskötande samer minskar går ut på att alla skall ha ungefär lika stora hjordar och att alla renskötande samer skall ha lika stor inkomst, vilken då bestäms av regeringen. Vilka reaktioner skulle det inte bli i Sverige om regeringen försökte reglera svenska småföretag på samma sätt! Eller har Bengt Göransson någon annan modell för att bromsa denna utveckling, dvs. att antalet renskötande samer hela tiden minskar? Med nuvarande regler kan utvecklingen inte bli någon annan.

Anf. 14 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Om det hade funnits en samepolitik och ett sameting är det möjligt att den här processen hade kunnat undvikas. I detta vakuum där samerna icke har möjlighet att sätta makt bakom sina ord och där man inte kan föra en riktig samepolitik, händer det saker. Jag säger inte att det är så, utan att det möjligen kan vara så. Man skulle här kunna vinna inte bara pengar utan också enighet. De sår som rivs upp i den här processen kan det ta generationer att läka, och detta är naturligtvis mycket allvarligt.

Om jag fattade utbildningsministern rätt kommer ILO-konventionen nu att skrivas under. I så fall kan vi bemanna oss med litet tålamod; förutsättningen är bara att undertecknandet kommer att ske.

I en skrivelse från samerna till regeringen heter det: "Statens samepolitik i dag skapar utrymme för tvångsenhet och ett slags vakuum. Den svenska folkopinionen har en annan syn på hur den statliga samepolitiken skall vara utformad. Tidpunkten är inne för att ta det samlade grepp som står i samklang med denna opinion. Det borde därför ligga i regeringens intresse och ansvar att göra detta snabbt och att skapa dessa förutsättningar."

Detta är ett samlat samiskt krav.

Anf. 15 Utbildningsminister BENGT GÖRANSSON (s):

Herr talman! I slutet av denna interpellationsdebatt nalkas vi ändå på vissa punkter någon form av samsyn.

Martin Olsson pekar på, och det uppskattar jag mycket, att detta är komplicerade frågor, som kräver noggranna överväganden. Jag vill gärna till Martin Olsson uttala en uppskattning. Han, liksom Anders Castberger, är de som jag mest har mött när vi diskuterat samefrågor, och jag har lärt

mig att uppskatta deras engagemang och kompetens.

Att folkhögskolan inte behandlades i det på förhand utsända interpellationssvaret beror inte på att den frågan skulle vara oklar. Det beror i stället på att den behandlas i en proposition som i alla sina delar inte var färdig när interpellationssvaret utarbetades. Det är alltså inte sameskolfrågan som på något sätt har varit komplicerad.

Berith Eriksson viker fortfarande undan från ett av huvudproblemen genom att föra in begreppet "kolonialt synsätt". Det finns ju faktiskt spänningar mellan de samiska organisationerna, mellan samerna själva. Det är viktigt att erkänna de spänningarna – vi måste se dem.

För mig är det två punkter som är centrala i detta sammanhang.

Jag har när det gäller synen på rennäringen accepterat uppfattningen att renskötsel bara kan bedrivas i vissa delar av landet, dvs. att det finns geografiska begränsningar. Man kan därför inte ha filosofin att alla som har rätt att beteckna sig som samer också har rätt att bedriva renskötsel. Den stora gruppen samer bor i Stockholm, Göteborg och södra Sverige. Vi måste alltså acceptera ett inskränkande synsätt för att kunna se till att rennäringen skall kunna behållas i Sverige.

Den andra huvudfrågan är: Hur bevarar man och utvecklar ett samiskt språk och en samisk kultur för den samiska folkgruppen som helhet? Det gör man genom att satsa på kultur och språk, och det gör vi med mycket stor energi.

Martin Olsson avslutade med att säga att han hoppas att finansdepartementets och finansministerns ambitioner att hålla tillbaka statsutgifterna icke skall hindra en god samepolitik. Jag hoppas, Martin Olsson, att finansdepartementets och finansministerns ambitioner att återställa den samhällsekonomiska balansen mycket snabbt skall leda till det resultatet att vi får möjlighet att genomföra den goda samepolitiken.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1990/91:92 till bostadsutskottet

Förslag
1990/91:14 till finansutskottet

Posttidning

A-post

0000001848-SP

STORA SKOG
VÄG- O TRAFIKFRÅGOR
M SJÖLANDER
BOX 153
685 00 TORSBY

AV - 1 HE

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖRENS SVAR PÅ AV SAMEOMBUDSMANNEN
TOMAS CRAMÉR VID BOLAGSSTÄMMAN STÄLLDA FRÅGOR OM BO-
LAGETS SAMEPOLITIK MED MERA

De ställda frågorna

Sameombudsmannen Tomas Cramér, Stockholm, har såsom företrädare enligt lag för sina barn, aktieägarna i bolaget Sara Cramér och Tomas Carl Abraham Cramér, och med företeende av fullmakt från barnens moder och medförmundare Margareta Cramér, anmält att han vid bolagsstämman den 26 maj 1975 önskar göra frågor "om bolagets samepolitik och hur stora belopp, som utgivits för måltider m.m. vid rådslag, riktade mot samerna m.m., samt vad bolaget avser att vinna ekonomiskt med dylika utgifter och dylik verksamhet."

Verkställande direktören lämnar följande svar på frågorna.

A. Rättsregler angående betesrätt m.m.; samebyar och betesarealer

De svenska samernas rätt till renskötsel regleras i rennäringslag den 18 juni 1971 (SFS 1971:437). Denna lag, liksom dess föregångare, lagen om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, föreskriver, såvitt nu är av intresse, att renskötsel får bedrivas dels hela året på renbetesfjällen i Jämtlands län samt inom de områden i Jämtlands och Kopparbergs län som särskilt upplåtits till renbete (s.k. "åretruntmarker") dels ock under tiden den 1 oktober - den 30 april inom sådana områden utanför renbetesfjällen där renskötsel av ålder bedrives vissa tider av året (s.k. "sedvanerättsmarker").

Kopia: KH
WF

För renskötseln skall finnas samebyar. Åretruntmarkerna skall av lantbruksnämnden fördelas mellan samebyarna i särskilda byområden.

De samebyar bolaget kommer i kontakt med är Tännäs, Mittådalen, Handölsdalens och Idre samebyar.

Gränserna för åretruntmarkerna är klara och ostri-diga. Arealerna för de fyra samebyarna utgör, enligt SOU 1966:12, Renbetesmarkerna, sid 222, tabell 3.6

för Handölsdalen		1.752,0 km ²
" Mittådalen		950,0 "
" Tännäs	794,3	
do, arrende- rat m.m.	<u>317,8</u>	1.112,1 "
" Idre		320,0 "

Lantbruksnämnden i Jämtlands län anger något avvikan-
ande arealuppgifter.

Beståndet av sedvanerättsmarker inom Härjedalen och Kopparbergs län är en mellan samerna och mark-ägarna omstridd fråga. Samerna hävdar dylik rätt. Markägarna bestrider att en dylik rätt föreligger. Om rätten överhuvud taget föreligger är dess gränser oklara.

Omfattningen av samernas pretentioner på sedvane-
rättsmarker är också oklar. Till ovannämnd SOU 1966:12, Renbetesmarkerna, är fogad en karta över av samerna då påstådda sedvanerättsmarker. Denna närslutes härtill som bilaga 1. Kartan jämförd med utredningen ger vid handen att pretentionerna skulle vara

Bil. 1

för Handölsdalen	1.456,4 km ²
" Mittådalen	809,7 "
" Tännäs	633,8 "
" Idre	463,9 "

I samband med en utredning av professor Eliel Steen år 1972, "Renbetestaxeringar i Jämtlands län för beräkning av biologiskt optimala renantal", har av samebyarna påståtts sedvanerättsmarker som vida överstiger de ovan angivna, nämligen

för Handölsdalen	2.678,0 km ²
" Mittådalen	1.250,0 "
" Tännäs	3.297,0 "
" Idre	1.576,0 "

Klarhet i om sedvanerätt föreligger och i så fall dess omfattning kan vinnas endast genom dom av Högsta Domstolen. Sådana domar föreligger beträffande Råndalen (NJA 1937 A 139) och området söder om sjön Lossen (NJA 1967 s. 415). Utgången blev i båda fallen att någon sedvanerätt ej förelåg.

Om renar uppehåller sig utanför mark där renar får vistas kan länsstyrelse, på framställning av markägare, som lider skada eller olägenhet av någon betydelse, förordna att renarna skall slaktas och säljas (71 § rennäringslagen). Vidare kan länsstyrelse, efter anmälan av lantbruksnämnd, i fall av bristfällig renskötsel och rättelse ej sker, förordna syssloman att omhändertaga renskötseln i samebyn (72 § rennäringslagen). Orsakas en skada utanför renskötselområdet eller inom området under tid då renskötsel ej får bedrivas där, är jämlikt 90 § rennäringslagen, samebyn eller flera samebyar ansvariga för skadan.

Slutligen må nämnas, att samebyarna i Sverige gentemot staten hävdar att deras renskötselrätt är baserad på annan grund än rättigheterna i rennäringslagen. Samerna hävdar äganderätt till renbetesfjällen och alternativt andra rättigheter. Härom pågår process mellan samerna i skilda sammanslutningsformer och staten. Målet är för närvarande under prövning av Hovrätten för nedre Norrland.

B. Faktisk renförekomst; renskador

Före början av 1960-talet hade markägarna i Härjedalen och Kopparbergs län inga olägenheter av renar. Samerna bedrev en ordnad renskötsel och renarna hölls inom åretruntmarkerna (byområdena). Från omkring 1963 och framgent har emellertid renar från olika samebyar, sammanblandade med varandra, utan behörig tillsyn av samerna, kommit att vistas året runt utanför åretruntmarkerna. Renantalet har också ökat kraftigt och överstiger de för de olika samebyarna gällande.

Renarna orsakar i skogslandet genom tramp och beteskador å plantor och ungskog. I vissa fall hindras skogsbruket rent fysiskt genom renhjordarna. En invasion av renar kan praktiskt taget ödelägga en hedmark och förvandla ett eljest jaktproduktivt område till steril kalmark. Denna typ av miljöförstöring har undersökts och klarlagts av fil. dr. Nils H. Höglund och fil. kand. Bo R. Eriksson i "Förvildade tamrenars inverkan på vegetationen inom Lövhögsområdet", 1973; Statens Naturvårdsverks PM 358. Skriftens sammanfattning lyder sålunda:

"På gränsen mellan Härjedalen och Dalarna, inom Lillhärdals och Särna socknar, ligger Lövhögsområdet. Det utgör

en del av ett ca 40.000 har stort och från närliggande fjällmarker isolerat lågfjällsområde. Inom detta område utlades en yta på ca 8.000 har, där årliga inventeringar av häckfågelbeståndet av framför allt dalripa skett sedan 1964. Nämda år företogs också en biotopbeskrivning av området att tjäna som grund för studier av dalripans ekologi med särskild hänsyn till biotopval och ripbonitet. Detta för att om möjligt söka höja denna genom olika praktiska åtgärder.

Tidigare hade markerna ända sedan vildrenens dagar icke betats av ren. I början av 60-talet uppenbarade sig förvildade tamrenar här och var. Markerna var dock till synes opåverkade av de fåtaliga renar som uppträdde det år biotopbeskrivningen gjordes. Antalet renar har sedan dess oupphörligt ökat för att slutligen uppgå till flera tusen. Detta har medfört en mycket hård nedslitning av vegetationen. För att få ett begrepp om den uppenbara miljöförstörelsens omfattning företogs sommaren 1972 en ny biotopbeskrivning enligt samma metoder som 1964.

Nedslitningen har varit så hård, att biotoperna förändrats. Hedmarken, som utgör en stor del av arealen, är särskilt hårt påverkad. Lavheden t.ex., som varit unik, är nu till över 90 % nedsliten. Även i delar av skogsmarken, som t.ex. björkskog med lavar, har fältskiktet nedslitits så hårt, att de lavtäckta delarna är sällsynta.

Hedmarkerna har förändrats såväl till typ som areal. Erosionsfenomen uppträder inom stora arealer. Uttorkning har skett. Hjortronmossar har i vissa lägen övergått till den torrare "tel"-typen. Omfattande skador på fjäll- och dvärgbjörk har konstaterats. Av tallar av mellan 0,5 och 2 meters höjd var ca 60 % döda eller döende genom fejning och tramp. Förändringar i faunan har skett."

På ett område med talrik renförekost försämras jakten påtagligt. Älg och ren trivs inte tillsammans.

Olika typer av renskador på växande skog visas å bil. 2-5 lagda fotografier, bilaga 2-5.

För Bergviksbolagets del berörs cirka 72.000 ha av, som bolaget uppfattar det, olovligt och olagligt renbete.

C. Bergviksbolagets och andra markägares åtgärder

1. 1970 års framställning; Tännäsarrendet m.m.

Från och med åren efter 1963 ställdes bolaget, liksom övriga skogsägare inom Härjedalen och delar av Dalarna, inför en tidigare okänd situation genom den alltmera ökande renförekosten på markerna med åtföljande skador. Såvitt markägarna kunde bedöma hade ordnad renskötsel upphört och renar kommit att året runt vistas på områden vida utanför byområdena.

Förhållandet ledde till samråd mellan markägarna om möjliga åtgärder. Bergviksbolaget mottog från många enskilda hemmansägare - vilka är bolagets virkesleverantörer och med vilka bolaget sedan decennier har ett gott och förtroendefullt samarbete - begäran om råd och hjälp mot olovligt och olagligt renbete. Markägarna - enskilda, skogsbolag och Domänverket - kom att rikta talrika mer eller mindre formella framställningar till samerna, dåvarande lappfogden och sametillsynsmän om rättelser. Framställningarna ledde i något fall till sammanträde med samer och myndigheter men något resultat i form av minskad renförekost och ökad tillsyn över renarna kunde ej förmärkas.

Verkningsfyllda åtgärder försvårades också av att,

enligt intill den 1 juli 1971 gällande lagstiftning, vid olovligt eller olagligt renbete skadestånd måste yrkas av den individuella renens ägare. Då renarna var mycket svår fångade och ibland saknade märkning kunde i praktiken skadeståndsanspråk sällan framställas. Bolaget har ej yrkat skadestånd mot någon individuell same men det är känt att i vart fall någon sådan tvist är anhängig i Lofsdalen.

Missförhållandena beträffande renskötseln och de därav följande kontinuerliga och växande skadorna på skogsbruk och jakt kom i november 1970 delägare i Lofsdalens, Råndalens, Lillhårdals, Glöte, Djursvallens, Bölbergets, Ransundets och Häggbergets skifteslag, alla i Härjedalen - totalt mera än 100 klagande -, att rikta en skriftlig framställning till länsstyrelsen i Jämtlands län om åtgärder enligt 39 § då gällande renbeteslag mot Tännäs sameby. Konkret yrkades att byns renantal, som vida översteg det högsta gällande, 2.000 renar jämte årskalvar, genom utslaktning skulle nedbringas från cirka 4.600 till det gällande. I beslut den 22 december 1971 fann länsstyrelsen på anförda grunder - begärd expropriation av renbetesmark, planerat spärrstängsel och beräkningar om det optimala renantalet för "barmarksområde" inom Tännäs sameby - skäl inte föreligga att för närvarande företaga åtgärd jämlikt - efter lagändring - 71 § rennäringslagen. Länsstyrelsens beslut överklagades till Kungl. Maj:t av skogsbolagen, däribland Bergviksbolaget, och talrika enskilda skogsägare. I beslut den 14 december 1973 lämnade Kungl. Maj:t - som antecknade att ett flertal markägare, däribland vissa klagande, numera träffat avtal med lantbruksstyrelsen om upplåtelse av nyttjanderätt till renbete - besvären utan bifall.

Med nämnda nyttjanderättsupplåtelse förhåller sig på följande sätt. I skrivelse till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet den 30 juni 1971 hemställde länsstyrelsen i Jämtlands län - under framhållande av svårigheten för Tännäs sameby att sommartid hålla renarna inom tillåtet betesland och markägarnas missnöje med förhållandena - om tillstånd till expropriation av renbetesrätten på cirka 200 fastigheter inom Tännäs kommun väster om ett föreslaget renstängsel Kölaren-Sörvattnet-Lossen. Sedan ärendet remitterats till lantbruksstyrelsen tog styrelsen kontakt med markägarna i och för förhandlingar. Det övervägande antalet berörda markägare delade helt länsstyrelsens och lantbruksstyrelsens uppfattning att ett stängsel borde uppföras och ifrågasatt mark ställas till samernas förfogande för renbete. Markägarna tillsatte en förhandlingsdelegation - i vilken representant för Bergviksbolaget ingick - och mellan denna och lantbruksstyrelsen för statens räkning nåddes snabbt en uppgörelse om ett nyttjanderättsavtal. Avtalet godkändes därefter av flertalet markägare vid sammanträde den 27 mars 1973 och därefter skedde påteckningar. Genom avtalet ställdes 31.775 ha renbetesmark till förfogande under 20 år mot en ersättning av, i runt tal, 30.000:-/år jämte indextillägg och mervärdeskatt. Såvitt Bergviksbolaget känner till är expropriation av betesrätt endast aktuell mot ett fåtal - högst 14 - fastighetsägare.

Avtal om mark för renstängsel träffades mellan Bergviksbolaget och staten den 28 november 1973. Även med övriga markägare lär avtal ha träffats. Bergviksbolaget har positivt medverkat till dessa uppgörelser.

Bolagets del i arrendet uppgår för 1975 till 2.067:75.

Ifrågavarande nyttjanderättsavtal, vid vilket Kungl. Maj:t synes fäst avgörande vikt, berörde dock endast Tännäs kommun och innebär ingen lösning för övriga skifteslag. Beträffande renstängslet bör upplysas, att markägarna och staten sannolikt missförstått varandra om dess funktion. Markägarna har räknat med att efter stängslets tillkomst renarna permanent skulle hållas väster om detta. Samerna, och möjligen även staten i egenskap av tillsynsmyndighet över rennäringen, synes emellertid anse att renar vintertid skall få släppas öster om stängslet över påstådda sedvanerättsmarker inom Lofsdalens, Glöte, Råndalens med flera skifteslag. Häri ligger en källa till kommande tvister.

2. Ärendet angående renantalet inom samebyarna

Jämlikt länsstyrelsens i Jämtlands län resolution den 10 december 1946 (allm. kungörelse 1946:161) gäller följande beträffande renantalet inom lappbyarna:

för Handölsdalen	2.000	jämte	årskalvar
" Mittådalen	3.000	"	"
" Tännäs	2.000	"	"
" Idre	1.500	"	"

Den 27 december 1962 fastställde länsstyrelsen Handölsdalens renantal till 4.500 (allm. kungörelse 1963:6).

De fastställda högsta antalen har överskridits.

Lantbruksnämnden i Jämtlands län beslutade den 19 september 1973 dels att indela samebyarna i Jämtlands och Kopparbergs län i byområden (endast renbetesfjällen m.m.; således ej påstådda sedvane-

rättsområden) dels ock att fastställa de högsta renantalen till

för Handölsdalen	6.000	inkl. årskalvar
" Mittådalen	6.500	" "
" Tännäs	5.000	" "
" Idre	3.500	" "

Markägarna befarade, när de fick vetskap om beslutet, att de ökade tillåtna renantalen skulle medföra än större intrång och skadegörelse på deras marker.

Efter samråd med varandra anförde Bergviksbolaget, Domänverket, Stora Kopparbergs Bergslags AB, AB Iggesunds Bruk, Särna-Idre Samfällighetsförvaltning, Marma-Långrörs AB, Korsnäs-Marma AB samt cirka 300 enskilda fastighetsägare i Härjedalen besvär mot beslutet i den mån beslutet berörde dem. I besvären yrkades i huvudsak nedsättning av renantal.

Den av Bergviksbolaget i samråd med LRF:s juridiska avdelning utarbetade besvärslagan jämte övriga yttranden i målet har i stor utsträckning följts av övriga klagande. Ärendet är vidlyftigt och skriftväxlingen har varit omfattande. Frågan om sedvanerättsmarkernas existens har behandlats av klagandena, som alla avvisar förekomsten av dylika.

Yttranden har avgivits av lantbruksnämnden den 20 mars 1974, av samebyarna genom sameombudsmannen Tomas Cramér den 29 januari 1974 och professor Eliel Steen den 15 maj 1974. De klagande skogsbolagen utom Iggesund avgav påminnelser den 29 augusti 1974 och återopade därvid yttrande av Steen den 28 augusti 1974. Domänverket avgav påminnelser den

25 juli 1974 och behandlade utförligt sedvane-
rättsfrågan för Idre och Tännäs samebyar. Särna
och Idre jordägande socknemän avgav påminnelser
den 7 augusti 1974 och några 100-tal enskilda
markägare den 29 augusti 1974.

Efter anmodan av lantbruksstyrelsen avgav lant-
bruksnämnden förnyat yttrande den 17 oktober 1974,
vilket föranledde ytterligare påminnelser av Berg-
vik, Bergslaget, Marma-Långrör och Korsnäs-Marma
gemensamt den 13 december 1974, av Domänverket
den 19 november 1974 samt av Iggesund den 13 de-
cember 1974. Särna och Idre jordägande socknemän
avgav ytterligare påminnelser den 6 december 1974.
Sameombudsmannen Tomas Cramér har av lantbruks-
styrelsen den 8 januari 1975 beretts tillfälle
till ytterligare påminnelser men meddelat att han
ej vidare önskade yttra sig.

Lantbruksstyrelsen meddelade sitt beslut över be-
svären den 23 april 1975 och fann därvid på an-
förda skäl - bland annat under uttalande att
lantbruksstyrelsen å ena sidan ej delade klagan-
denas uppfattning att några sedvanerättsmarker ej
existerade men att det å andra sidan var känt att
Tännäs och Idre samebyar i ej ringa omfattning
lät renar beta på marker, där någon sedvanerätt
otvivelaktigt inte fanns - att renantalet för
samebyarna ej borde sättas högre än vad tidigare
gällt. Styrelsen fastställde följande antal renar,
inklusive årskalvar. Det inom parentes angivna
antalet utgör tidigare gällande renantal jämte upp-
skattat antal årskalvar.

För Handölsdalen	6.000 (7.380)
" Mittådalen	5.000 (4.920)
" Tännäs	3.500 (3.280)
" Idre	2.500 (2.460)

Av lantbruksnämnden fastställda renantal för Mittådalen, Tännäs och Idre blev alltså sänkta. Tännäs sameby, som 1974 hade 5.157 renar, medgavs att intill den 1 oktober 1978 hålla 5.000 renar på bete inom byn. Lantbruksstyrelsen ålade vidare lantbruksnämnden att beträffande Tännäs sameby före nyssnämnt datum genomföra och slutföra undersökningar om påstådd olovlig renströvning och renbetning utanför byns områden samt om så erfordras fastställa nytt lämpligt renantal för byn.

För samråd mellan markägarna och anskaffande av faktamaterial för yttranden hölls sammanträde på Pensionat Solbacken i Lofsdalen den 18 september 1974. Påföljande dag, den 19 september 1974, hade talrika tillstädeskomna markägare - skogsbolag, enskilda och Domänverket samt samfälligheter - tillfälle att höra sameombudsmannen Tomas Cramér framlägga samernas syn på renbetesfrågan och med honom diskutera olika problem. Även lantbruksstyrelsen var närvarande genom hovrättsrådet Mauritz Bäärnhielm. Vid sammanträdet den 18 september 1974 bjöd Bergviksbolaget de tillstädeskomna på eftermiddagskaffe och middag på kvällen samt höll bordsvatten vid sammanträdet. Vid sammanträdet den 19 september bjöd Bergviksbolaget på kaffe och höll bordsvatten. Utgifterna - som efterfrågats av Tomas Cramér - fördelar sig på följande sätt:

29 st	middag	522:--
68 st	kaffe med bröd	340:--
59 st	Ramlösa	162:25
11 st	Exportöl	49:50
17 st	öl	49:60
6 st	läskedrycker	16:50
2 glas	mjölk	2:50
2 fl.	rödvin	64:--
27 glas	Maderia	121:50
		1.327:85
	Moms	119:50
	Service	132:80
		1.580:15
	Summa	

Syftet med samrådet och därmed utgifterna för mat och dryck framgår av det ovan sagda. Därtill kommer fördelen av dels att få samernas syn på problemen framlagt på ett kunnigt och intresseväckande sätt dels ock att komma i förhandlingsläge med samerna, där markägarna nu, enligt det vid sammanträdet den 19 september 1974 förda protokollet, har att emotse en förhandlingsinvt från samerna.

3. Övriga åtgärder

Den 18 februari ankom till fastigheterna Råndalen 2:8 och 2:9, där någon sedvanerätt till renbete ej föreligger enligt ovannämnt utslag av Högsta Domstolen, åtminstone två billaster renar om över 100 djur. Renarna tillhörde, enligt ordföranden i Tännäs sameby, Bengt Andersson, denna sameby. Samerna anmodades att omedelbart bortskaffa renarna men svarade att detta inte lät sig göras då betet var så förträffligt. Renarna har spritt sig och vållar skador genom tramp och bete av ungskog. Den 6 mars 1975 hemställde bolaget jämte fem andra markägare hos länsstyrelsen i Jämtlands län att ifrågavarande renar skulle slaktas. Länsstyrelsens beslut föreligger ännu ej.

I skrivelse till lantbruksnämnden i Jämtlands län samma dag (den 6 mars 1975) hemställde Bergviksbolaget jämte andra markägare i Råndalen att nämnden jämlikt 72 § rennäringslagen hos länsstyrelsen ville anmäla behov av syssloman att omhändertaga renskötseln i Tännäs sameby. Något beslut av nämnden eller länsstyrelsen föreligger ännu ej.

Då bolaget den 10 mars 1975 skulle upptaga avverkning på fastigheterna Kyrkbyn 10:2, 26:3 och 7:2, belägna cirka 3 km norr och nordväst om Hede samhälle, befanns fastigheterna så invaderade av hundratal renar, okänt från vilken sameby, att avverk-

ningsarbetet starkt försvårades och i viss utsträckning rent fysiskt förhindrades. I skrivelse till länsstyrelsen i Jämtlands län den 12 mars 1975 hemställde Bergviksbolaget om utslaktning av ifrågavarande renar. Länsstyrelsens beslut föreligger ännu ej.

Under mars och april 1975 har bolaget tyckt sig förmärka en ökad aktivitet från samerna när det gällt tillvaratagande och utslaktning av strörenar. Bergviksbolaget har därvid beredvilligt ställt mark till samernas förfogande för slaktplatser m.m..

D. Förhandlingar med samerna

Bergviksbolaget och Bergslaget har haft vissa kontakter med sameombudsmannen Tomas Cramér i syfte att utreda om förutsättningar finns för en förhandlingsuppgörelse med samerna om betesgränser. Ett resultat av dessa kontakter var sammanträdet i Lofsdalen den 19 september 1974, då Cramér för markägarna fick framlägga samernas principiella synpunkter. Markägarna beslöt därvid att upptaga en kommande förhandlingsinvt från samerna i positiv anda.

Bergviksbolaget kommer ej att träffa någon separat uppgörelse med samerna utan i betesfrågan samarbeta med övriga skogsbolag och enskilda markägare.

E. Sammanfattande svar på de ställda frågorna

1. Bergviksbolaget har ingen specifikt för eller mot samerna inriktad politik. I den mån åtgärder indirekt kommit och kommer att riktas mot samer eller samebyar är bolagets syfte

- a) att hindra renbete med åtföljande skador på bolagets mark, där renar ej får beta (i vart fall sommartid utanför renbetesfjällen m.m.);
- b) att genom förhandlingar med samer, framställningar till administrativa myndigheter och i sista hand civilprocesser söka klarlägga beståndet av en eventuell sedvanerätt och, om den finns, dess gränser (finns sedvanerätt måste skogsbruket där anpassas till den mindre produktivitet som följer av renbetningen); samt
- c) att genom en aktiv bevakning av sina marker och vidtagande av åtgärder hindra att nya sedvanerättsanspråk uppkommer.

2. Bergviksbolagets utgifter för måltider med mera vid sammanträden "riktade mot samerna" - om nu sammanträde, där lantbruksstyrelsen är representerad och sameombudsmannen Tomas Cramér är närvarande, kan anses riktade mot samerna - har uppgått till 1.580:15, varav moms 119:50. Utgifterna är motiverade av att vinna faktamaterial i ärendet angående samebyarnas renantal och andra planerade åtgärder ävensom att komma i förhandlingsläge gentemot samebyarna. Långsiktigt vinnes ekonomiskt att bolagets skogar ej skadas genom renbetning.

(Lennart Gabrielsson)